



Euroopa Liit  
Euroopa Sotsiaalfond



Eesti  
tuleviku heaks

## MAKSEJÕUETUSÕIGUSE REVISJON

### ANALÜÜS-KONTSEPTSIOON PÄRANDVARA PANKROT (p 2.1.6)

Susann Liin

## Sisukord

<b>I Sissejuhatus</b> .....	2
1. Pärandvara pankrotimenetluses üldiselt.....	2
2. Käesoleva analüüsi ese.....	3
<b>II Pärandvara pankrotimenetluse regulatsiooni lähtekohad</b> .....	5
1. Pärandvara pankrotimenetluse regulatsioon ja peamised kitsaskohad .....	5
1.1 Pärandvara pankrotimenetlus kehtivas õiguses.....	5
1.2 Lähteülesandes ja akadeemilises töös tõstatud küsimused.....	5
2. Pärandvara pankrotimenetluse reguleerimisvõimalused .....	6
2.1 Pärija vastutuse käsitlused .....	6
2.2 Pärija vastutusest lähtuv pankrotivõlgniku käsitlus .....	7
2.3 Akadeemilises töös välja pakutud lahendused .....	9
Vahekokkuvõte.....	11
3. Käesoleva analüüsi lähtekohad .....	12
<b>III Pärandvara pankrotimenetlus</b> .....	13
1. Pärandvara pankrotimenetluse ese .....	13
1.1 Pankrotivõlgnik pärandvara pankrotimenetluses .....	13
1.2 Pankrotivara pärandvara pankrotimenetluses.....	16
1.3 Pankrotivõlausaldaja pärandvara pankrotimenetluses.....	18
2. Pärija vastutus pärandvara pankrotimenetluse korral.....	28
2.1 Pärija vastutusmudelid inventuuri ja pärandvara pankrotimenetluse korral .....	28
2.2 Pärijate vastutuse ulatuse eristamine inventuuri ja pankroti korral.....	31
2.3 Piiramatute vastutusega pärija roll inventuuri ja pärandvara pankroti korral.....	36
3. Pärandvara pankrotimenetluse käik .....	37
3.1 Kohtualluvus pärandvara pankrotimenetluses .....	37

3.2 Pankrotiavalduse esitamine .....	39
3.3 Pärandvara pankrotimenetluse tagajärjed.....	44
4. Pankrotivõlgnik pankrotimenetluses ja menetluse tagajärjed.....	49
4.1 Pankrotivõlgnik pankrotimenetluses ja tema esindamine.....	49
4.2 Pankrotivõlgniku regulatsioon ja osalemine pankrotimenetluses .....	50
4.3 Pankrotimenetluse lõppemise tagajärjed .....	51
<b>IV Pankrotivõlgniku surm pankrotimenetluse kestel.....</b>	<b>53</b>
1. Pärija menetlusõigusjärglus võlgniku surma korral.....	53
2. Võlgniku surmaga kaasnevate tagajärgede reguleerimisvõimalused .....	55
3. Pärandvara pankrotimenetlusele üleminek.....	58
3.1 Menetluse peatumine võlgniku surma korral .....	58
3.2 Võlgniku surm enne pankroti välja kuulutamist.....	59
3.3 Võlgniku surm pärast pankroti välja kuulutamist.....	61
<b>III osa kokkuvõte.....</b>	<b>65</b>
<b>IV osa kokkuvõte.....</b>	<b>72</b>
<b>Kasutatud allikad .....</b>	<b>75</b>

## I Sissejuhatus

### 1. Pärandvara pankrotimenetluses üldiselt

Isiku surma korral pärand avaneb ning üldõigusjärgluse korras lähevad pärijale üle kõik pärandaja õigused ja kohustused, v.a need, mis on seadusest tulenevalt või oma olemuselt lahutamatult seotud pärandaja isikuga. Lisaks astub pärija üldõigusjärgluse põhimõttest tulenevalt asemele ka kõikidesse õigussuhetesse, mis pärandajal olid. Pärija saab üldreeglina pärandaja asemel lepingupooleks ja võtab üle pärandaja positsiooni pooleliolevas täite- või kohtumenetluses<sup>1</sup>. Üldõigusjärgluse põhimõte tähendab ka seda, et pärijal on kohustus täita kõik pärandaja kohustused ning kui pärandvara on ebapiisavalt, peab pärija need kohustused täitma oma vara arvel. Ainult juhul, kui pärija vastutus on piiratud inventuuri kaudu või pärandvara pankrotimenetluse korral, vastutab pärija pärandaja kohustuste eest vaid pärandvara väärtusega<sup>2</sup>.

<sup>1</sup> Pärimisseaduse ([PärS](#)) – RT I 2008, 7, 52; RT I, 10.03.2016, 16 §-d 1–4, 130; tsiviilkohtumenetluse seadustiku ([TsMS](#)) – RT I 2005, 26, 197; RT I, 26.06.2017, 52 § 209, § 353, § 428 lg 1 p 5; täitemenetluse seadustiku ([TMS](#)) – RT I 2005, 27, 198; RT I, 26.06.2017, 43 §-d 16, 17, § 48 lg 1 p 6, § 203, § 208; vt ka halduskohtumenetluse seadustiku § 29, 92, § 152 lg 1 p 5.

<sup>2</sup> Pärija saab notariaalselt tõestatud inventuurinõude esitada kuni kolme kuu jooksul alates ajast, kui ta sai teada või oleks pidanud teada saama asjaoludest, millest võib järeldada, et pärandvarast ei piisa pärandaja võlausaldajate nõuete rahuldamiseks. Inventuur on kohustuslik, kui pärijaks on piiratud teovõimega isik, kohalik omavalitsusüksus või riik. Kui piiratud teovõimega pärija seaduslik esindaja inventuurinõuet ei esita, siis ta vastutab isiklikult pärandaja võlgade eest (PärS §-d 136, 137, 143). Teiseks on pärija vastutus piiratud, kui on välja kuulutatud pärandvara pankrot või kui pankrotimenetlus on lõppenud pankrotti välja kuulutamata, raugemise tõttu (PärS § 130 lg 3, vt ka § 142 lg 6).

Sarnaselt teistele menetlustele ei ole isiku surm ka pankrotimenetluse lõppemise alus<sup>3</sup>. Surnud isiku vara suhtes on samuti võimalik pankrotiavaldus esitada<sup>4</sup>. Füüsilise isiku pankrotimenetlus peaks tema surma korral üle minema pärandvara pankrotimenetluseks. Pankrotimenetluse üleminek pärandvara pankrotimenetluseks erineb olukordadest, mil võlasuhtes vahetub võlgnik, samuti olukorrast, mil ühingute ühinemine, jagunemise või ümberkujundamise kaudu vahetub pool kohtumenetluses. Lisaks sellele, et on võimalik, et pärijate paljususe tõttu astub võlgniku asemele kaaspärijate ühisus, on eripärane see, et menetlust ei viida läbi pärijate isikliku vara suhtes nende endi kohustuste pinnalt ning pärijad peavad kohustused täitma pärandvara mitte enda isikliku vara arvel.

Pankroti välja kuulutamise moodustab võlgniku varast pankrotivara, mida kasutatakse sihtvarana võlausaldajate nõuete rahuldamiseks (PankrS § 108). Kui pärandaja ei oleks enda õigusvõimet kaotanud, oleks tema sätte tähenduses võlgnik. Kuna tal aga enam õigusvõimet ei ole astuvad menetlusele pärijad. Ei tohiks tähelepanuta jätta, et vaatamata võlgniku isiku vahetumisele, tuleks pärandvara pankrotimenetlus siiski läbi viia pärandaja mitte pärijate isikust lähtuvalt. Ka kehtivas õiguses on välja toodud, et pankrotiavalduse saab võlgniku surma korral esitada tema vara suhtes (PankrS § 9 lg 2). Pankrotivara hulka peaks pärandvara pankrotimenetluses kuuluma vaid pärandajal olnud vara ehk pärandvara ning menetluses tuleks rahuldada vaid nende võlausaldajate nõuded, kelle on nõue pärandvara vastu.

Kehtivas õiguses pärandvara pankroti olukordadeks eriregulatsiooni ette ei ole nähtud. See võib tekitada ebaselgust selle osas, kes on sellises menetluses võlgnik, ning raskusi selle välja selgitamisel, mis kuulub pankrotivara koosseisu hulka, kes on õigustatud võlausaldajad ja milliste nõuete rahuldamist võivad nad nõuda.

## 2. Käesoleva analüüsi ese

Analüüs-kontseptsiooni ese hõlmab küsimusi, mis tekivad olukordades, mil võlgnik sureb pankrotimenetluse kestel, ning olukordi, mil pärast pärandaja surma ilmneb, et pärandvarast ei piisa pärandvaral lasuvate kohustuste täitmiseks, ning vajalik on pärandvara pankrotimenetluse algatamine. Keskne on pankrotiseaduse<sup>5</sup> ja pärimisseaduse regulatsioon, kuid puutumus on ka tsiviilkohtumenetluse seadustiku, täitemenetluse seadustiku, võlaõigusseaduse<sup>6</sup>, asjaõigusseaduse<sup>7</sup> ja perekonnaseadusega<sup>8</sup>.

Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesandele<sup>9</sup> saadetud tagasisides<sup>10</sup> viitasid mitmed huvigrupid pärandvara pankrotimenetluse erisätete vajadusele (NK, RK, Tartu MK), välja toodi ka vajadus reguleerida olukordi, mil võlgnik sureb pankrotimenetluse kestel (NK, Tartu MK) ning leiti, et probleemne on pärandvara pankrotimenetlusega seotud kulude kandmine (KTK, NK), pankrotiavalduse esitamine, vara valitsemine ja realiseerimine ning tagasivõitmise tähtsajad (Harju MK, KPK, NK).

Analüüsi teises osas tuuakse välja kehtivas õiguses reguleeritud küsimused, esitatud seisukohad ning selle pinnalt tuuakse välja põhilised probleemid, mida kehtivas õiguses pärandvara pankrotimenetluse eriregulatsiooni puudumine tekitab, ja regulatsiooni kujundamise lähtekohad. Järgnevat osades

<sup>3</sup> Riigikohtu 21. novembri 2007. a määrus tsiviilasjas nr [3-2-1-120-07](#), p-d 9 ja 10.

<sup>4</sup> Riigikohtu 23. märtsi 2009. a määrus tsiviilasjas nr [3-2-1-13-09](#), p 11, pankrotiseaduse ([PankrS](#)) – RT I 2003, 17, 95; RT I, 26.06.2017, 28 § 9 lg 2.

<sup>5</sup> Pankrotiseadus ([PankrS](#)) – RT I 2003, 17, 95; RT I, 26.06.2017, 28.

<sup>6</sup> Võlaõigusseadus ([VÕS](#)) – RT I 2001, 81, 487; RT I, 01.07.2017, 20.

<sup>7</sup> Asjaõigusseadus ([AÕS](#)) – RT I 1993, 39, 590; RT I, 25.01.2017, 4.

<sup>8</sup> Perekonnaseadus ([PKS](#)) – RT I 2009, 60, 395; RT I, 09.05.2017, 28.

<sup>9</sup> Maksejõuetusõiguse revisjoni [lähteülesanne](#).

<sup>10</sup> Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesandele saadetud huvigruppide [tagasiside](#). Harju MK – Harju Maakohus, KTK – Kaubandus- ja Tööstuskoda, KPK – Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda, NK – Notarite Koda, RK – Riigikohus, Tartu MK – Tartu Maakohus.

analüüsitakse neid probleeme valdkondade kaupa. Kolmandas osas analüüsitakse pärandvara pankrotimenetluses pankrotimenetluse eset, pankrotimenetluse käiku ja pankrotimenetluse tagajärgi. Neljandas osas analüüsitakse võimalikke kitsaskohti ja lahendusi olukordades, mil võlgnik sureb menetluse kestel. Iga alaosa lõpus on punktiloeteluna välja toodud põhilised järeldused ja muudatuste kujundamise lähtekohad. III ja IV osa kokkuvõtte peamistest järeldustest ja vajalikest muudatustest asub analüüsi lõpus.

## II Pärandvara pankrotimenetluse regulatsiooni lähtekohad

### 1. Pärandvara pankrotimenetluse regulatsioon ja peamised kitsaskohad

#### 1.1 Pärandvara pankrotimenetlus kehtivas õiguses

Kehtivas õiguses ei ole ette nähtud pärandvara pankrotimenetluse erisätteid. Pärija vastutust pärandvaral lasuvate kohustuste eest reguleerib pärimisseadus ning üksikud pankrotiseaduse sätted puudutavad peamiselt menetlusosaliste ringi laiendamist pärandvara pankrotimenetluse korral.

Kehtivas õiguses on sätestatud vaid see, et võlgniku surma korral võib pankrotiavalduse tema vara suhtes esitada ka võlgniku pärija, testamenditäitja või pärandi hooldaja, mil avaldust käsitletakse võlgniku pankrotiavaldusena, ning ette on nähtud, et kui pankrotiavaldust soovitakse esitada pärandvara suhtes, saab pankrotihoiatuse esitada pärijale, testamenditäitjale või pärandi hooldajale<sup>11</sup>. Sellises napolis regulatsioonis kajastub mõte, et pärandvara pankrotimenetlus peaks puudutama üksnes pärandvara, kuid regulatsioon ei ole piisav. Kokkuvõtvalt võib välja tuua, et kehtiv õigus annab vastuse sellele, kes saavad pärandvara pankroti korral pankrotiavalduse esitada ja kellele tuleb esitada pankrotihoiatus, kuid ei aita piiritleda, keda tuleks pärandvara pankrotimenetluse korral käsitleda võlgnikuna, milline on pankrotivara koosseis ja pärija vastutuse ulatus. Ebaselge on pankroti- ja pärimisseaduse koostoime, sh nõuete rahuldamise järjekord, inventuuri ja võlausaldajate üleskutsemenetluse toime pankrotimenetluses, enne pankrotimenetlust pärandvara arvel pärandaja korralduste täitmise või pärandvara jagamise tagajärjed. Menetluslikult põhjustab ebaselgust ja pidurdab menetluse efektiivsust füüsilise isiku pankrotimenetluselt pärandvara pankrotimenetlusele ülemineku regulatsiooni puudumine ning lahenduse puudumine sellele, kuidas tagada kaaspärijate õiguste efektiivne maksma panemine pankrotimenetluses.

#### 1.2 Lähteülesandes ja akadeemilises töös tõstatud küsimused

Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesandele saadetud tagasisides<sup>12</sup> toodi probleemsetena välja:

- vajalikud on pärandvara pankrotimenetluse erisätted (NK, RK, Tartu MK),
- vajalik on reguleerida olukordi, mil võlgnik sureb pankrotimenetluse kestel (NK, Tartu MK),
- probleemne on pärandvara pankrotimenetlusega seotud kulude kandmine (KTK, NK),
- probleemne on pankrotiavalduse esitamine, vara valitsemine ja realiseerimine ning tagasivõitmise tähtajad (Harju MK, KPK, NK).

Akadeemilises töös on välja toodud, et maksejõuetu pärandvara menetlusega seotud probleemid saab peaasjalikult jagada kaheks: regulatsiooni kohatisest dubleerivast iseloomust tulenevad ja eriregulatsiooni puudumisest tingitud kitsaskohad<sup>13</sup>. Näidetena võib välja tuua muu hulgas järgmised küsimused:

- keda loetakse pärandvara pankrotimenetluses pankrotivõlgnikuks ja -võlausaldajaks;
- kelle või mille suhtes viiakse pankrotimenetlust läbi, arvestades, et isik, kellega seotud kohustuste rahuldamise eesmärgil menetlus läbi viiakse, on surnud ja tal ei ole enam õigusvõimet;
- kas, kuidas ja millises järjekorras kantakse pärimisõiguslikud erikohustused massikohustuste, elatise, pankrotimenetluse kulude ja võlausaldajate nõuete rahuldamise järjekorras,
- milline on pärijate positsioon ja vastutus nii pankrotimenetluse ajal, kui pärast seda<sup>14</sup>.

<sup>11</sup> Vt PankrS § 9 lg 2, § 10 lg 3<sup>1</sup>. Mõneti puudutavad pärimist, küll vara koosseisu aspektist, ka PankrS § 120 lg 1, mis annab pärandist loobumise või vastuvõtmise osas võlgnikule ainuõiguse selle üle otsustada ning PankrS § 173 lg 6, mis näeb ette, et kohustustest vabastamise menetluses on ette nähtud, et pärimise teel saadu väärtusest on võlgnik kohustatud poole usaldusisikule üle andma.

<sup>12</sup> Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesandele saadetud huvigruppide [tagasiside](#).

<sup>13</sup> T. Tõnisson. Pärandvara pankrotimenetlus. [Magistritöö](#). Tallinn: Tartu Ülikool, 2014, lk 36.

<sup>14</sup> *Op cit* T. Tõnisson [magistritöö](#), lk 22–28.

## 2. Pärandvara pankrotimenetluse reguleerimisvõimalused

### 2.1 Pärija vastutuse käsitlused

#### a) üldõigusjärgluse põhimõte

Eestis ja Saksamaal lähevad pärijale üldõigusjärgluse korras üle nii pärandaja õigused kui ka kohustused. See toob kaasa, et pärija vastutab pärandaja kohustuste eest nii pärandvara, kuid selle ebapiisavuse korral ka enda isikliku varaga<sup>15</sup>. Üldõigusjärgluse põhimõtte alusel toimub pärimine näiteks ka Austria, Šveitsi ja Hollandi õiguses<sup>16</sup>, Prantsusmaal<sup>17</sup> Lätis ja Leedus<sup>18</sup>.

Saksamaal eristatakse mõisteliselt neid pärija kohustusi, mis on olnud pärandaja kohustused, kuid mis on pärijale pärimisega üle läinud, ning neid kohustusi, mis tekivad pärast pärandi avanemist pärandaja korraldustest või pärimisega kaasnevalt<sup>19</sup>. Üldreegel on, et pärandil lasuvate pärandaja kohustuste eest vastutab pärija ka enda varaga, kui ta ei ole enda vastutust piiranud. Pärija staatusest tulenevalt peab pärija Eestis katma ka matusekulud. Seevastu peab pärija pärandaja korraldusi, näiteks annakuid ja sihtmääranguid, täitma üksnes pärandvara arvel ning kui korralduste täitmiseks pärandvara ei jätku, ei ole see pankrotiavalduse esitamise alus<sup>20</sup>.

Eestis on pärijal enda vastutuse piiramiseks võimalik esitada inventuuriavaldus, samuti on pärijate vastutus piiratud pärandvara pankroti välja kuulutamise või menetluse raugemise korral. Sarnased on pärija vastutuse piiramise alused näiteks ka Lätis ja Leedus<sup>21</sup>, Prantsusmaal ja Saksamaal. Prantsusmaal vastutavad pärijad pärandvara väärtuse ulatuses siis, kui nad on esitanud avalduse ja lisanud sellele kahe kuu jooksul avalduse esitamisest pärandvara nimekirja. Kui nad õigel ajal nimekirja ei lisa, siis vastutust ei piirata<sup>22</sup>. Pärijad, kes otsustasid pärandvara vastu võtta tingimusteta, vastutavad pärandaja kõigi võlgade ja maksude eest piiranguteta, kuid võivad taotleda vabastamist nendest võlgadest, mille puhul nad tõendavad, et nad ei olnud pärandi vastuvõtmisel neist teadlikud. Sellisel juhul peavad nad ka näitama, et võlgade tasumine võiks olulisel määral kahjustada nende enda vara (art 786 CC). Saksamaal piirab pärija vastutust pärandi valitsemise või pärandvara pankrot<sup>23</sup>. Ainuüksi inventuuri tegemine pärija vastutust Saksamaal ei piira, kuid inventuuri tegemine on vastutuse piiramise eeldus. Kui pärija õigel ajal inventuurinõuet ei esita või kui ta võltsib pärandvara nimekirjas olevaid esemeid, kaotab ta võimalusele enda vastutuse piiramiseks pärandvara väärtusega ja võlausaldajate ees ka enda varaga. Konkreetse võlausaldaja ees vastutab pärija üksnes pärandvara ulatuses, kui pärandikohus kuulutas välja võlausaldajate üleskutsemenetluse, kuid võlausaldaja sinna tähtaegselt nõuet ei esitanud<sup>24</sup>. Eestis on võlausaldajate üleskutsemenetlus (PärS § 140) pärandvara inventuuri läbiviimise osa.

---

<sup>15</sup> PärS § 130, Saksa tsiviilseadustiku – Bürgerliches Gesetzbuch ([BGB](#)) BGBl. I S. 42, 2909; BGBl. I S. 2787 § 1922 (*Gesamtrechtsnachfolge*).

<sup>16</sup> Vt T. Mikk. Annak pärandvarast eseme omandamise alusena. [Magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool, 2010, lk 9 jj.

<sup>17</sup> Prantsusmaa süsteemi kirjeldus [e-justice](#) portaalis, vastused küsimustele 6–8; vt ka Prantsusmaa tsiviilkoodeksi *Code Civil* (CC) artiklid [768](#) ja [785](#); *Code Civil* [inglise keeles](#).

<sup>18</sup> Läti süsteemi kirjeldus [e-justice](#) portaalis, vastused küsimustele 6–8; Leedu süsteemi kirjeldus [e-justice](#) portaalis, vastused küsimustele 6–8

<sup>19</sup> MüKoBGB/Küpper, 7. Aufl. 2017, BGB § 1967 rn 1.

<sup>20</sup> Vt PärS § 130, § 131, § 142 lg-d 1 ja 6.

<sup>21</sup> Läti süsteemi kirjeldus [e-justice](#) portaalis, vastused küsimustele 6–8; Leedu süsteemi kirjeldus [e-justice](#) portaalis, vastused küsimustele 6–8.

<sup>22</sup> Prantsusmaa süsteemi kirjeldus [e-justice](#) portaalis, vastused küsimustele 6–8, vt ka Prantsusmaa tsiviilkoodeksi *Code Civil* (CC) artiklid [768](#), [788–790](#).

<sup>23</sup> PärS § 130 lg 3, § 136, § 137, § 142 lg 6, § 143. Vt § 1975 BGB, lisaks on pärijal võimalik esitada pärandvara ebapiisavuse vastuväide § 1990 BGB, mis võiks olla võrreldav raugemisega, kuid ka muidu vastutust piirava pärandvara valitsemise kontekstis. Hõlmatud peaksid olema olukorrad, mil pärija sooviks enda vastutust piirata pärandvara valitsemise või pankroti kaudu, kuid ka menetluse läbiviimiseks ei ole piisavalt raha.

<sup>24</sup> PärS § 140; vt § 1967 BGB jj, sh §-d 1990, 1994 BGB; H. Brox. Pärimisõigus. 19. ümbertöötatud trükk. Tallinn: Juura, 2003, lk 315 jj, sh lk-d 324, 327, 328.

## b) positiivse vara ülejäägi üleminek pärijatele

Teine mudel on, et pärast isiku surma ei lähe pärand üle pärijale üldõigusjärgluse korras, vaid teatud ajaperioodi jooksul valitsetakse pärandvara ja antakse võlausaldajatele võimalus nõudeid esitada ning alles pärast seda läheb vara ülejääk pärijatele. Kõige tüüpilisem näide sellise süsteemi kohta on *common law* riigid, kus vara läheb alguses üle pärandi valitsejale, kes võib olla nii testamendis nimetatud testamenditäitja kui ka kohtu määratud valitseja sarnaselt pärandi hooldajale<sup>25</sup>. Pärandi valitseja ülesanne Suurbritannias on selgitada välja ja kokku koguda pärandvara koosseisu kuuluvad esemed, tagada pärandil lasuvate kohustuste täitmine ja pärandimaksu tasumine ning seejärel ülejäägi jagamine soodustatud isikute vahel seadusjärgse pärimise reeglite või testaatori korralduste alusel. Nii vastutab pärandil lasuvate kohustuste eest pärandvara mitte pärijad<sup>26</sup>.

Eripärane, kuid võib-olla *common law* süsteemile sarnasem on Soome süsteem, kus isiku surma korral viiakse kõigepealt, üldreeglina kolme kuu jooksul, läbi pärandvara inventuur ja koostatakse pärandvara nimekiri. Inventuuri viivad läbi kas pärandi hooldaja, testamenditäitja või kaks usaldusisikut. Pärijal ei vastuta isikliku varaga pärandaja kohustuste eest. Pärija peab koostama vara nimekirja ning üksnes siis, kui ta nimekirja õigel ajal ei esita, vastutab ta isikliku varaga. Pärijad vastutavad siiski isiklikult selliste võlgade tasumise eest, mille nad on võtnud pärandvara arvel<sup>27</sup>. Rootsisis on samuti eripärane mudel, mis toob kaasa pärija isikliku vastutuse piiramise. Isiku surma korral arvatakse tema vara, nii õigused kui ka kohustused, pärandvara hulka, mis on eraldiseisev juriidiline isik. Kui võlad ületavad pärandvaras oleva positiivse vara väärtust, kuulutatakse välja pärandvara kui juriidilise isiku pankrot ja pärandvara ei jagata<sup>28</sup>.

## 2.2 Pärija vastutusest lähtuv pankrotivõlgniku käsitlus

Kuna võlgnik on pärandvara pankrotimenetluse korral enda õigusvõime kaotanud, tekitab see küsimuse, kes on pankrotimenetluses võlgnik, millist liiki võlgnikuga tegemist on ja kelle nimel haldur toiminguid teeb. Valikuvõimalused on leida, et vaatamata sellele, et võlgnik on surmaga õigusvõime kaotanud, on siiski tegemist füüsilise isiku pankrotimenetlusega, kus kohalduvad füüsilise isiku pankrotimenetluse reeglid. Teine lähenemine oleks määratleda pärandvara iseseisva juriidilise isikuna või õigusvõimetu varakogumina, mis oleks pärijate isikust lahutatud.

Õiguskordades, kus kohalduvad üldõigusjärgluse põhimõtte (vt eespool 3.1), on pärandvara pankrotimenetluses korrektsem ilmselt käsitada võlgnikuna pärijat või pärijaid. Sellise käsitlusega võib küll kaasneda ebaselgus. Kui pankrotivõlgnik on pärija või pärijad, siis on keerulisem silmas pidada, et hõlmatud ei ole mitte kogu pankrotivõlgniku vara. Näiteks Saksamaal on sätestatud, et pankrotimenetluse saab algatada ka pärandvara suhtes ja viidatud on pärandvara pankrotimenetluse erireeglitele. Sellele vaatamata on õiguskirjanduses leitud, et pankrotimenetluse võlgnik on ikkagi pärija või pärijad mitte pärandvara erilise varakogumina<sup>29</sup>.

Õiguskordades, kus üldõigusjärgluse põhimõtte täies mahus ei kohaldu, vaid pärijatele läheb üle positiivne varajääk, on tõenäolisem, et pärandvara pankrotimenetluses saaks võlgnikuna käsitada varakogumit (vt eespool 3.1). Kui pankrotivara oleks kas eraldiseisev juriidiline isik või piiratud õigus- ja teovõimega õigussubjekt, saaks pärandvara olla iseseisvalt õiguste ja kohustuste kandja, mida

<sup>25</sup> Pärandvara valitsemine enne jagamist *probate administration*, pärandi valitseja ehk *personal representative*, vt *personal representative* mõiste ja selle ajaloolise tausta kohta [täpsemalt](#).

<sup>26</sup> Vt Inglismaa ja Walesi süsteemi kirjeldus [e-justice](#) portaalis, vastused küsimustele 6–8; vt täpsemalt ka Suurbritannia regulatsiooni kohta [Administration of Estates Act 1925](#).

<sup>27</sup> Vt Soome süsteemi kirjeldus [e-justice](#) portaalis, vastused küsimustele 6–8, pärandvara inventuur (*perunkirjoitus*), pärandvara nimekiri (*perukirja*).

<sup>28</sup> Vt Rootsi süsteemi kirjeldus [e-justice](#) portaalis, vastused küsimustele 6–8.

<sup>29</sup> Vt § 11 lg 2 p 2 ja § 315 jj InsO; Bengel/Reimann. Handbuch der Testamentsvollstreckung. 6. Auflage 2017 rn. 486–487, vt ka D. Leyendecker. Die Besonderheiten des Nachlassinsolvenzverfahrens. [ettekanne](#) Saksa kohtunike täiendkoolitusel 7. mail 2013, slaid nr 6.

esindaks haldur ning kohalduksid juriidilise isiku pankrotimenetluse kohta sätestatud reeglid. Suurbritannias reguleerib pärandvara pankrotiga seonduvat eraldi määrus, millele viidatakse Maksejõuetusteenistuse juhistes, kus on öeldud maksejõuetu on pärandvara mitte pärijad ning maksejõuetusest räägitakse sarnaselt nagu juriidilise isiku puhul. Kuigi ühtlasi on välja toodud põhimõte, et olukorras, kus võlgnik sureb pankrotimenetluse kestel, jätkatakse menetlust nagu tavaliselt<sup>30</sup>. Pankrotivara eristaatusega seotud temaatikat on Eestis juba varem arutatud, kui analüüsiti pankrotivara ja halduri staatuse määramist ning seda, kas Eestis tuleks kasutusele võtta n-ö pankrotipesa konstruktsioon. Ebaselgust tekitas näiteks see, kuidas saab haldur korraga esindada võlgniku ja võlausaldajate huve<sup>31</sup>. Pankrotipesa konstruktsioon võiks olla aga asjakohane ka pärandvara pankrotimenetluses võlgniku määramisel, sest see võib aidata eristada pärijate ja pärandvara õiguslikku staatust ja pärijate piiratud vastutuse paremini esile tuua.

Kui pärandvara pankrotimenetluses oleks kasutusel pankrotipesa konstruktsioon, saaks rääkida kahest võimalikust lähenemisest: pankrotipesa saaks reguleerida eraldi juriidilise isikuna või sätestada, et pankrotipesa ei ole küll juriidiline isik, kuid tal on erilise juriidilise konstruktsioonina seaduses sätestatud õigusvõime<sup>32</sup>.

Õiguskirjanduse kohaselt ei ole Euroopa Liidu liikmesriikide pankrotiõiguses tavapärane, et pankroti välja kuulutamise moodustuks pankrotivara selliselt, et see oleks eraldiseisev juriidiline isik. Valdav suund on, et pankroti väljakuulutamise muutub võlgniku rahaliselt hinnatav vara pankrotivaraks, mida valitseb ja käsutab haldur, kuid mille omanikuks jääb endiselt võlgnik. Kuna haldur ei saa esindada vara, esindab haldur eelduslikult mingisugust õigussubjekti. Selline on olukord näiteks Belgias, Bulgaarias, Taanis, Prantsusmaal, Saksamaal, Itaalias, Lätis, Hollandis, Kreekas ja Suurbritannias.<sup>33</sup> Soomes ja Rootsis<sup>34</sup> jääb võlgnik ka pärast pankroti välja kuulutamist pankrotivara omanikuks, moodustub pankrotivara, mis ei ole juriidiline isik, kuid kuhu kuulub pankrotivara. Haldur ei esinda mitte võlgnikku vaid pankrotipesa.<sup>35</sup> Artiklis toodi välja muudatused, mida oleks vaja juhul, kui käsitada pankrotivara uue juriidilise isikuna, ja muudatused, mis tuleks teha, kui pankrotivara oleks piiratud õigus- ja teovõimega õigussubjekt. Analüüsi tulemusena leiti, et kontseptsioon, mille kohaselt oleks pankrotipesa eraldiseisev juriidiline isik, oleks problemaatilisem kui regulatsioon, mille järgi oleks pankrotivara pankrotipesa, mis oleks seaduses sätestatud õigusvõimega juriidiline konstruktsioon<sup>36</sup>. Sellise järeldusega võib nõustuda, arvestades eraldiseisva uue juriidilise isiku tekkimisega kaasnevat õiguslikke probleeme õigusjärgluse ja õiguslike tagajärgede määramisel näiteks pooleliolevates lepingutes ja tasaarvestusõiguse maksmapanekul. Eelistada võiks lähenemist, et tegemist on varakogumiga mitte uue tekkiva juriidilise isikuga, sest selliselt kaasneb vähem õiguslikke probleeme<sup>37</sup>.

---

<sup>30</sup> Määrus: The Administration of Insolvent Estates of Deceased Persons Order [1986](#), vt Suurbritannia Maksejõuetusteenistuse (*Insolvency Service*) juhised. Ptk 54: [Deceased Insolvents](#) (June 2013) ja [märkused, insolvency](#) – kasutatakse üldiselt juriidilise isiku maksejõuetuse puhul, *bankruptcy* – kasutatakse füüsilise isiku maksejõuetuse korral.

<sup>31</sup> Vt P. Varul Maksejõuetusõiguse areng Eestis. – *Juridica* 2013/**IV**, lk 237; P. Varul. Pankrotiseaduse uued parandusettepanekud. – *Juridica* 2008a/**VI**, lk 363; P. Viirsalu. Pankrotipesa problemaatika. – *Juridica* 2008/**VI**, lk 377–382.

<sup>32</sup> *Op cit* P. Viirsalu. Pankrotipesa problemaatika. – *Juridica* 2008/**VI**, lk 377.

<sup>33</sup> *Op cit* P. Viirsalu, lk 377.

<sup>34</sup> Rootsi vastustest e-justice portaalile jääb mulje, et seisukoht on, et vähemalt pärandvara pankrotimenetluses on pärandvara juriidiline isik, kuid tõepoolest ei ole viidatud, kas mõeldud on õigusvõimelist või piiratud õigus- ja teovõimega juriidilist isikut.

<sup>35</sup> *Op cit* P. Viirsalu, lk 377.

<sup>36</sup> *Op cit* P. Viirsalu, lk 377–382.

<sup>37</sup> Vt ka Stephen M. McJohn. Person or Property? On the Legal Nature of the Bankruptcy Estate. – [Bankruptcy Developments Journal](#), 1994/**X**, lk 465 *jj*.



## 2.3 Akadeemilises töös välja pakutud lahendused

Pärandvara pankrotimenetlusega seotud küsimuste lahendamisel on akadeemilises töös<sup>38</sup> välja pakutud järgmised konkreetsemad muudatusettepanekud:

1) Kustutada PärS § 142, mis reguleerib pärandvaral lasuvate kohustuste täitmise järjekorda, sest regulatsiooni ei ole vaja olukordadeks, mil pärija vastutab piiramatult või mil pärandvarast kõigi kohustuste täitmiseks piisab. Senisel kujul oleks kohustuste täitmise järjekord küll vajalik siis, kui pärandvarast kohustuste täitmiseks ei jätku, kuid selliseks olukorraks on juba ette nähtud pärandvara pankrotiavalduse esitamise kohustus. Selle asemel tuleks:

- Täiendada pankrotiseaduse väljamaksete järjekorda käsitlevat osa pärimisõiguslike kulude ja nõuetega.
- Luua pärimisseadusesse uus säte, mis näeks ette üldise kohustuse esitada viivitamata pankrotiavaldus olukorras, mil kohustatud isik saab või pidi teada saama, et pärandvarast ei jätku pärandvaraga seotud nõuete rahuldamiseks ja pärija ei ole nõus nende rahuldamisega oma vara arvel.
  - Pärandvara pankrotiavalduse esitamise kohustus peaks olema seatud olukorraga, mil pärandvara ei kata sellel lasuvaid kohustusi sarnaselt juriidilise isiku maksejõuetusele PankrS § 1 lg-s 3. Siiski võiks olla pärijal, testamenditäitjal ja pärandi hooldajal võimalus algatada vabatahtlikult pankrotimenetlus ähvardava maksejõuetuse korral, arvestades, et PankrS § 31 lg 3 võimaldab sel juhul pankroti välja kuulutada.
  - Sättes võiks kajastuda kehtiva PärS § 142 lg 6 mõte ja maksejõuetuse hindamisel ei tuleks arvestada annakutest, sihtkäsunditest ja sihtmäärangutest tulenevaid kohustusi. Sättestada tuleks, et annakud, sihtkäsundid ja sihtmäärangud täidetakse pärast teiste kohustuste täielikku täitmist (viimases järjekorras vara ebapiisavuse korral) võrdeliselt nende suurusega.
  - PärS § 113 lg-st 2 tuleks kustutada osa, mis viitab kohustuste täitmise järjekorrale pärandvara ebapiisavuse korral, sest sellisel juhul on tegemist olukorraga, mil hooldaja peab esitama pärandvara pankrotiavalduse.
  - Kui läbi on viidud pärandvara inventuur ja võlausaldajate üleskutsemenetlus ja kohustuste täitmiseks on pärandvara jätkunud, kuid välja ilmub hilinenud nõudega võlausaldaja, ei peaks tema nõudest tulenevalt tekkima pankrotiavalduse esitamise kohustust. Eelnevalt tehtud käsutused pärandvara nimekirja kantud kohustuste täitmiseks peaksid jääma kehtima, kui pärija ei teadnud, et pärandaja võlausaldajate nõuded võivad ületada pärandvara väärtuse. Pärija peaks hilinenud võlausaldaja ees vastutama üksnes ulatuses, milles ta on temale nõudest teatamise hetkel veel pärandvara arvel rikastunud. Kui pärija ei ole veel annakuid, sihtkäsundeid, sihtmääranguid täitnud, peaks ta hilinenud võlausaldaja nõude rahuldama siiski enne nende testatori korralduste täitmist.

2) Pärandvara pankrotiavalduse esitamise kohustus peaks olema sarnaselt kehtivale õigusele pärijal ja pärandvara hooldajal, testamenditäitjal peaks olema pankrotiavalduse esitamise kohustus, kui tal on piisav kontroll pärandvara üle, pärandvara inventuuri läbiviival kohtutäituril ei peaks olema pankrotiavalduse esitamise kohustust.

- Kui pärijaid on mitu peaks olema igaühel neist eraldi õigus esitada pankrotiavaldus, pankrotiavalduse esitamiseks ei peaks olema nõutav, et pärijale oleks väljastatud pärimistunnistus.
- Pärandi hooldajal peaks olema pankrotiavalduse esitamise õigus seni kaua, kui kestavad ta volitused.

---

<sup>38</sup> Op cit T. Tõnisson [magistritöö](#), lk 29 jj.

- Kaaluda võiks teiste pankrotiavaldust esitama kohustatud isikute ärakuulamist, see võiks olla asjakohane näiteks siis, kui pankrotiavalduse on esitanud testamenditäitja, kellel on piiratud õigused pärandvara suhtes.
- Võlausaldaja pankrotiavalduse esitamise õigust tuleks ajaliselt piirata, kaaluda, milline võiks olla kohane ajaperiood.
- Pankrotiavalduse esitamise õigus võiks olla piiratud PankrS § 9 lg-tes 1 ja 2 viidatud isikutega ning kui ka leida, et pankrotiavalduse peaks saama esitada muu isik PankrS § 9 lg 3 mõttes, peaks seda sätet tõlgendama kitsendavalt.

3) Reguleerida tuleks pärimisseaduses pankrotiavalduse õigeaegse esitamata jätmisega kaasnevad tagajärjed. Tehingud, millega pärija on täitnud pärandil lasuvaid kohustusi, jääksid kehtima, olenemata sellest, kas ta nende käsutuste tegemise ajal teadis, et pärandist ei piisa kõikide kohustuste täitmiseks või mitte. Kui pärija aga teadis või pidi teadma pärandvara ebapiisavusest, vastutaks ta pankrotiavalduse esitamise kohustuse rikkumisega võlausaldajale tekitatud kahju eest. See kehtiks ka juhul, kui pärija on täitnud annakud, sihtkäsundid ja sihtmäärangud enne teiste kohustuste täielikku täitmist.

4) Kustutada PärS § 137 lg 2, mis annab pärijale võimaluse esitada kolme kuu jooksul inventuurinõude alates sellest, kui ta sai teada või oleks pidanud teada saada asjaoludest, millest võib järeldada, et pärandvarast ei piisa pärandaja võlausaldajate nõuete rahuldamiseks. Kuna sellisel juhul oleks inventuurinõude ja pankrotiavalduse esitamise kohustuse eeldusi eristada keeruline, ei ole kehtivas õiguses olev regulatsioon põhjendatud.

5) Pärandvara pankrotimenetluses oleks võimalik, et pankrotivõlgnik oleks näiteks pärandaja, pärandvara, haldur või pärija. Pankrotivõlgnik võiks olla pärija, arvestades, et Eesti õiguses ei ole võimalik, et pärijaid ei ole, samuti ei ole problemaatiline kui pärija on kohalik omavalitsus või riik, sest pankrotimenetlus puudutab pärandvara.

6) Pankrotivõlausaldaja on pärandvara pankrotimenetluses isik, kellel on pärandvara vastu nõue.

- Pankrotivõlausaldajaks on ka need isikud, kelle nõude puhul on kohustatud isikuks pärija ja kelle enne pankroti väljakuulutamist tekkinud nõue tuleb rahuldada pärandvara arvel, näiteks annakusaaja. Nad peaks saama enda nõude pankrotimenetluses esitada, vaatamata sellele, et nende nõude rahuldamine pärast kõikide võlausaldajate nõuete rahuldamist on väga ebatõenäoline.
- Pankrotivõlausaldaja saaks olla ka pärija, kui tal oli nõue pärandaja vastu. Tema ja pärandaja vahelist õigussuhet ei peaks lugema pärandi avanemise korral lõppenuks kokkulangemisega. Kui algatatakse pärandvara pankrotimenetlus, peaks lugema pärija õigussuhte tagasiulatuvalt mittelõppenuks.
- Pankrotivõlausaldajatena ei peaks menetluses osalema isikud, kellel on pärandvara vastu nõue PankrS § 143 lg 1 p 1 mõttes ehk seoses pärandaja matuse, tema perekonnaliikmete ülalpidamise, pärandvara valitsemise ning inventuuri tegemise kuludega.
- Pankrotivõlausaldajad ei peaks olema need, kellel ei ole nõuet pärandvara vaid pärija vastu.

7) Kuna täpselt ei ole määratletud pärandvara pankrotimenetluse võlgnik, tuleks täpsustada pärandvara pankrotimenetluse kohtualluvus. Täiendustes võib lähtuda sellest, et pankrotiavaldus esitatakse pärandaja isikust lähtudes.

8) Võlgniku pankrotiavalduse sätete kohaldumisel peaks pärandvara pankrotimenetluses olema selge, et kajastada ei tule pärija vaid pärandvara koosseisu, põhistada tuleks maksejõuetus ja kajastada pärandvara võlausaldajate andmed. Võlausaldaja peaks põhistama pärandvara mitte pärija maksejõuetuse.

9) Täiendada pankrotiseadust selliselt, et kui enne pankrotimenetluse algatamist on tehtud pärandvara inventuur ning pärandvaraga seonduv on selge, ei peaks ajutist haldurit nimetama.

10) Pärandvara pankrotimenetluse korral määratakse pankrotivara koosseis kindlaks menetluse algatamise aja seisuga mitte pärandaja surma hetkega. Selleks, et vahepealsed pärija toimingud ei kahjustaks võlausaldajaid, tuleks lisada PärS § 111 regulatsioon nende tehingute tagasivõitmiseks, millega pärija on pärandaja korraldusi täitnud, mis kohalduks olukordades, kus pärija ei teadnud korralduste täitmisel, et pärandvarast ei piisa kohustuste täitmiseks. Kui pärija teadis, et pärandvarast ei piisa kohustuste täitmiseks, siis vastutaks ta tekkinud kahju eest.

11) PärS § 142 lõike 1 punktis 1 toodud kulusid ei peaks nimetatud soorituse teinud isik esitama oma nõudeid pankrotivõlausaldajana ja sellises positsioonis menetluses osalema, sh neid nõudeid kaitsma. Need kulud peaksid saama täidetud pankrotivaraga seotud väljamaksetena. Pärandaja matuse ja tema perekonnaliikmete ülalpidamise kulud, inventuuri ja pärandvara valitsemise kulud võiksid olla massikohustus ja paikneda PankrS § 146 lg 1 p-s 2 nagu elatis.

12) Pankrotiseaduses peaks reguleerima sarnaselt inventuuri tagajärgi käsitlevale PärS § 143 lg-le 1 ja 3, milline on pärija vastutus pärast pärandvara pankroti välja kuulutamist ja pankrotimenetluse raugemist. Pärija peaks pankrotimenetluses esitamata või rahuldamata jäänud nõuete eest vastutama võlausaldajate ees üksnes ulatuses, mille ta on nõudest teatamise ajal pärandi arvel alusetult rikastunud.

## Vahekokkuvõte

Pärija vastutust saab reguleerida lähtudes kahest põhimõttelisest suunast, kas pärija astub pärandaja üldõigusjärglasena kõikidesse pärandaja suhetesse või saavad pärijad endale vara alles pärast seda, kui pärandvara koosseis on välja selgitatud ja sellelt võlad tasutud. Üldõigusjärgluse põhimõtte korral vastutavad pärijad kõikide pärandil lasuvate kohustuste eest, v.a juhul kui pärijad piiravad inventuuri kaudu enda vastutust või kui vajalik on pärandvara pankrotimenetlus, sest pärandvaral lasuvate kohustuste hulk ületab pärandvara. Kui pärijatele läheb üle üksnes positiivne varajääk, siis pärijad pärandaja kohustuste eest ei vastuta, vaid kohustused täidetakse enne vara üleminekut pärandvara valitsemise käigus ning vara ebapiisavuse korral pärandvara ei jagata.

Pärandvara pankrotimenetluse korral tekitab võlgniku määratlemine mõlemal juhul küsimusi, kuigi neid kaasneb rohkem siis, kui kohaldub üldõigusjärgluse põhimõtte. Kuna üldõigusjärgluse põhimõtte kohaldumisel astuvad pärija(d) kõikidesse pärandaja õigussuhetesse ja kohtumenetlustesse, on tõenäoliselt korrektsem käsitada pankrotivõlgnikuna pärijat või pärijaid. Süsteemide korral, kus pärijatele läheb üle positiivne varajääk, on pankrotivõlgnik pärandvara. Mõlemal juhul peaks tagajärg olema see, et pankrotimenetluse on hõlmatud pärandvara mitte pärija isiklik vara, kuid viimasel juhul tuleb erisus selgemini välja. Kui pärandvara pankrotimenetluses oleks võlgnik pärandvara, saaks kaaluda lahendust, mille kohaselt oleks pärandvara iseseisev juriidiline isik või piiratud õigus- ja teovõimega õigussubjekt. Viimase juhul tõusetub vähem õiguslikke probleeme ja valik on seadusandlikult kergem.

Küsitavusi tekitavad nii pärimisseaduse ja pankrotiseaduse kohatine dubleeriv iseloom kui ka pärandvara pankrotimenetluse eriregulatsiooni puudumine pankrotiseaduses. Vajalik on selgelt reguleerida inventuuri ja pankrotimenetluse vahekord ja täpsustada pankrotiavalduse esitamise kohustust. Pankrotimenetluses on vaja kindlaks määrata pankrotivõlgniku ja –võlausaldaja isik ja hõlmatud nõuded, reguleerida kohtualluvust, täiendada tagasivõitmise ja massikohustuste regulatsiooni ja näha ette, milline on pärija vastutus pärast pankrotimenetlust.

### 3. Käesoleva analüüsi lähtekohad

Kehtivas õiguses on pärandvara pankrotimenetlust puudutav regulatsioon väga napp. Probleeme tekitab nii pärandvara pankrotimenetluse erireeglite puudumine kui ka pankroti- ja pärimisseaduse regulatsiooni ühildumine. Keskne on, et pankrotiseaduse regulatsioon ei moonutaks pärija piiratud vastutuse kontseptsiooni. Vajalik on, et pärijate käsitlemine pankrotimenetluse võlgnikena ei hägustaks asjaolu, et pärandvara pankrotimenetluses peaks kindlaks määrama üksnes pärandvaral lasuvate kohustuste saatuse ning nõuded peaks rahuldama pärandvara mitte pärija(te) isikliku vara arvel. Pärijate vastutuse piiratus tuleb üldõigusjärgluse põhimõtte kohaldumisel vähem esile, kuid pankrotivõlgnikuna võib olla põhjendatud käsitada pärijat või pärijaid. Võimalik on siiski ka eriregulatsioon, mille järgi oleks pärandvara pankrotimenetluses võlgnik pärandvara. Eelistada võiks sel juhul lähenemist, et pärandvara ei oleks mitte iseseisev juriidiline isik, vaid piiratud teo- ja õigusvõimega õigussubjekt. Analüüsi käigus tuleks pakkuda lahendused järgmistele kitsaskohtadele, mis tulenevad asjaolust, et kehtiv pankrotimenetluse regulatsioon ei arvesta pärandvara pankrotimenetluse eripärasid (vt III osa):

- Võlgniku ja võlausaldaja mõistet, ei saa sisustada lähtudes üldisest pankrotimenetluse loogikast. Võlgnik ei füüsiline ega juriidiline isik, vaid varakogum, kelle õigusi realiseerivad tavaliselt pärijad, kuid keda ei tuleks käsitada isiklike kohustuste eest vastutavate pankrotivõlgnikena. Võlausaldajatel ei ole eraldiseisvat õigussubjekti, kelle vastu nõuded maksuma panna ning hõlmatud peaksid olema vaid võlausaldajad, kellel on nõuded tulenevalt õigussuhtest pärandajaga mitte eraldiseisvad nõuded mõne pärija vastu.
- Kehtiv õigus hõlmab erisätteid füüsiliste ja juriidiliste isikute kohta, pärandvara on varakogum seega ei ole kumbki neist. Kui ka leida, et pärandvarale tuleks kohaldada ainult füüsilise või ainult juriidilise isikute kohta käivaid sätteid, ei pruugi see viia õiglase tulemuseni.
- Kui pankrotivõlgnik teeb varaga tehinguid, saab eeldada, et ta on teadlik enda finantsolukorrast ja kahjulike tehingute tegemisel kohaldub tagasivõitmise regulatsioon. Pärijad võivad enne pankrotimenetluse algust olla täitnud pärandaja korraldused, samuti pärandvara ära jaganud. Pärimisõiguslikult neid ka miski selles ei piira. Kui hiljem ilmneb, et pärandil lasuvad kohustused, tõusetub küsimus, kas ja kuidas saab tehinguid tagasi võita.
- Erinevalt tavapärasest pankrotimenetlusest, viiakse pärandvara pankrotimenetluse vastu läbi menetlustoiminguid ka enne pankrotimenetlust: võimalikud on inventuur ja selle käigus võlausaldajate üleskutsemenetluse korraldamine. Küsitav on, kas neil toimingutel on või peaks olema pärandvara pankrotimenetluse läbiviimisel õiguslik tähendus.
- Pärimisseadus näeb ette eripärased pärimisõiguslikud nõuded ja kohustuste täitmise järjekorra, millega pankrotiseadus ei arvesta. Võlgniku vahetumise tõttu võib muutuda keeruliseks pärast pärandi avanemist tekkinud kohustuste eristamine, kas need on pärandvaral lasuvad või pärija enda kohustused.
- Pankrotimenetluse tulemusena saab tegevust jätkava juriidilise isiku ja füüsilise isiku vastu esitada nõudeid tavakorras, samuti pankrotimenetluses rahuldamata jäänud osas (PankrS § 167). Füüsilise isiku vastu on nõuded lõppenud vaid pärast kohustustest vabastamise menetlust (PankrS § 167 lg 2, § 176), likvideeritud juriidilise isiku vastu on võimalik nõudeid maksuma panna juhul, kui hiljem midagi pankrotivarasse laekub (PankrS § 166). Pärija vastutuse piiramine ja pankrotimenetlusega varamasside lahutamine, peaks viima tulemuseni, kus lisaks võlausaldajad ei saaks enam pärijate vastu nõudeid maksuma panna, v.a järeljagamise korras.

Lisaks eelnevale tuleks välja pakkuda lahendus ka erijuhuks, mil pankrotivõlgnik sureb pankrotimenetluse kestel. Sellisel juhul tuleks ette näha erireeglid, kuidas tavapäraselt pankrotimenetlusest pärandvara pankrotimenetlusele üle minna (vt IV osa).

## III Pärandvara pankrotimenetlus

### 1. Pärandvara pankrotimenetluse ese

Pankrotiseaduses peaks olema reguleeritud, mis on pärandvara pankrotimenetluse ese. See hõlmab nii pankrotivõlgniku ja -võlausaldajate isiku ja menetlusliku positsiooni defineerimist, pankrotivara koosseisu ja pankrotimenetluses esitatavate nõuete määratlemist kui ka pärija vastutuse ja pankrotimenetluse tagajärgedega seotud küsimusi. Üldine lähtekoht võiks olla, et pankrotivara moodustab pärandvara ning võlausaldajad, kelle nõuete rahuldamiseks pärandvara kasutatakse peaksid olema vaid need, kellel on nõue pärandvara vastu<sup>39</sup>. See annab edasi mõtte pärandvara ja pärija varamasside lahutamisest. Ühtlasi peaks pankrotiseaduse regulatsioonist nähtuma, et pärandvara pankrotimenetluse korral on kõigi pärijate vastutus piiratud pärandvaraga.

#### 1.1 Pankrotivõlgnik pärandvara pankrotimenetluses

Üks kesksemaid küsimusi pärandvara pankrotimenetluse regulatsiooni kujundamisel on pankrotivõlgniku määratlemine, seda nii menetlusliku positsiooni määratlemisel kui ka selleks, et teada, kas kohalduvad füüsilise või juriidilise isiku pankrotimenetluse reeglid. Ilmselt ei oleks mõttekas käsitada pankrotivõlgnikuna pärandajat, esiteks seetõttu, et ta on enda õigusvõime surmaga kaotanud, kuid ka seetõttu, et pärandvara pankrotimenetluses võiksid olla hõlmatud ka pärimisega seotud nõuded, mis ei tulene pärandaja tehingutest. Pärimisega võivad seonduda ka kohustused, mis tulenevad pärimismenetluse läbiviimisest, näiteks inventuurikulud, või mis on seotud pärija staatusega, näiteks matusekulud. Eelpool sai välja toodud, et eripärane on, et pankrotimenetlust viiakse ühest küljest läbi õigusvõimetu varakogumi suhtes, teisalt aga lahendatakse küsimusi, mis puudutavad osa pärija varast.

Välja võib tuua mõned näited sellest, kuidas Eestis on pärandvara pankrotimenetlust puudutavaid kohtulahendeid koostatud. Uuritud kohtulahendites toodi välja, et algatatakse pankrotimenetlus isiku (surnud) pärandvara pankroti välja kuulutamiseks, menetlusosaliste loetelus on võlgnikuna märgitud pärandaja, märkega tema surmaaja kohta, või pärandaja pärandvara, haldur on nimetatud pärandvarale ning pärijale on lahendis viidatud siis, kui pärija on pankrotiavalduse esitanud. Osades lahendites on öeldud, et menetluskulud hüvitatakse pärandvara arvel, teistes on menetluskulud jäetud pärandvara kanda<sup>40</sup>. Pankrotivõlgniku määratlus peaks näitama, et sihtvara on pärandvara, kuid hõlmatud on ka kohustused, mis on tekkinud pärast pärandaja surma seoses pärimisega. Pankrotivõlgniku määratlus ei tohiks moonutada pärijate piiratud vastutust ning peaks esile tooma selle, et varamassidena on pärija isiklik vara ja pärandvara lahutatud. Selle eesmärgi saavutamiseks võik kaaluda lahendust, kus pankrotivõlgnik oleks pärija või pärijad, või lahendust, mille puhul pärandvara oleks piiratud õigusvõimega isik sarnaselt riikidele, kus pärimisel üldõigusjärgluse põhimõtte ei kohaldu.

#### a) pärija pankrotivõlgnikuna

Riikides, kus pärimisel kohaldub üldõigusjärgluse põhimõtte, sh Eestis, oleks iseenesest mõeldav käsitada pankrotivõlgnikuna eelkõige pärijat või pärijaid kui pärandaja õigusjärglasi. Kui tuua võrdluseks saksa regulatsioon erimenetluste kohta, mis puudutavad pärandvara ja abikaasade või registreeritud elukaaslaste ühisvara või jätkuva varaühisuse pankrotimenetlust, siis neis käsitatakse pankrotivõlgnikena vastavalt pärijat või pärijaid, registreeritud elukaaslast või abikaasasid<sup>41</sup>.

<sup>39</sup> Vt MüKoInsO/Siegmann, 3. Aufl. 2014, InsO § 325 rn 1. Saksa pankrotiseadus ([InsO](#)) – BGBl. I S. 2866; BGBl. I S. 1693

<sup>40</sup> Vt näited kohtulahenditest Pärnu Maakohtu 29. märtsi 2017. a määrus tsiviilasjas number [2-17-3416](#); Harju Maakohtu 2. detsembri 2016. a määrus tsiviilasjas nr [2-16-7133](#); Viru Maakohtu 3. märtsi 2017. a määrus tsiviilasjas nr [2-17-1008](#); Tartu Maakohtu 22. novembri 2017. a määrus tsiviilasjas nr 2-17-17362.

<sup>41</sup> § 11 lg 2 p 2 InsO ja §-d 315 jj, sh § 333 InsO; vt ka *op cit*; Bengel/Reimann (2017), rn. 486–487, D. Leyendecker [ettekanne](#), MüKoInsO/Schumann, 3. Aufl. 2014, InsO § 333 rn 8.

Pärija käsitamist pankrotivõlgnikuna toetavad järgmised asjaolud:

- pärija on pärandaja üldõigusjärglane ning Eesti õiguses ei ole võimalik, et pärijat ei ole,
- pärija on pärandvara või mõttelise osa sellest omanik,
- pärijal võib olla teavet pärandvara, sellega seotud asjaolude või pärandvaral lasuvate kohustuste kohta,
- pärija on õigusvõimeline ja saab enda menetlusõigusi maksma panna, olles teovõimeline, või esindaja kaudu, kui ta teovõime on piiratud,
- kuna pärija huvide kaitsmine pankrotimenetluse käigus on vajalik, tuleks ta menetlusse niikuinii kaasata, lihtsaim on see tagada pärija pankrotivõlgnikuna käsitamise kaudu,
- kohtupraktikas on varasemat PankrS regulatsiooni puudutavates lahendites leitud, et haldur esindab pärijaid<sup>42</sup>, samuti on pärija pankrotivõlgnik Saksa regulatsiooni kohaselt,
- kui pärijat käsitada pankrotivõlgnikuna, saaks vältida segadust, mis võib kaasneda halduri pädevuse sisustamisel pärandvara hulka kuuluvate esemete käsutamisel.

Pärija pankrotivõlgnikuna käsitamise puudused:

- kui pärija on pankrotivõlgnik, võib see hägustada täiendava regulatsiooni ja selgitusteta pärija piiratud vastutuse põhimõtet ning viia eksiarvamuseni, et pärija vastutab pärandvara pankroti korral ka enda isikliku varaga,
- teiselt poolt võib see tekitada pärija isiklikes võlausaldajates segadust, kes võivad arvata, et nad saavad või peavad enda nõuded pärandvara pankrotimenetluses esitama,
- kui pärija oleks märgitud pankrotivõlgnikuna võiks see jätta mulje, et tegemist on tema pankrotimenetlusega ning see võiks kahjustada pärija huve, sest võib tekkida vajadus, et ta peab võlausaldajatele või lepingupartneritele selgitama, et ta ei ole maksejõuetu,
- ebaselgust võib tekitada see, kui pärija on välja toodud menetlusosalisena nii hageja kui kostja poolel näiteks vara välistamise, pärandvarasse kuuluvate esemete väljanõudmise ja tagasivõitmise nõuete puhul,
- ebaselgust tekitavad ka juhud, mil pärija soovib maksma panna või tunnustada enda nõuet, mille täitmist tal on õigus nõuda pärandvara arvel (tasu pärandaja abistamise eest, matusekulud, elatis perekonnaliikmetele), samuti juhul, kui pärijale on määratud annak ja ta esitab selle täitmiseks pankrotivõlausaldajana pärandvara pankrotimenetluses nõude,
- sellisel juhul viitaks menetlusosalise määratlus sellele, et tegemist on füüsilise isiku pankrotimenetlusega ning ebaselgust võiks tekitada, kas füüsilise isiku regulatsioon kohaldub pärandvara pankrotimenetluses pärijate suhtes.

## **b) pärandvara pankrotivõlgnikuna**

Riikides, kus pärimisel ei kohaldu üldõigusjärgluse põhimõte täidetakse enne pärandvara jagamist pärandvaral lasuvad kohustused ning pärijatele läheb üle positiivne varajääk. Sarnane peaks olukord olema ka pärandvara pankrotimenetluse korral, mil pärijate nõuded peaksid saama rahuldatud viimases järjekorras üksnes eeldusel, et ülejäänud pärandvaral lasuvad kohustused on täidetud. Lahendust saaks sisustada varem Eesti õiguskirjanduses arutlusel olnud pankrotipesa konstruktsiooni kaudu, millest eeskju võttes saaks pärandvara olla piiratud õigusvõimega isik.

Pärandvara käsitlemist pankrotivõlgnikuna toetavad järgmised asjaolud:

- kui pankrotivõlgnik on pärandvara on pärija ja pärandvara selgelt lahutatud ning vältida saab ebaselgust selles osas, millisele osale pärija varast saab sissenõude pöörata ning seda toetab pärija piiratud vastutuse kontseptsioon,

---

<sup>42</sup> Op cit [3-2-1-120-07](#), p-d 9 ja 10; [3-2-1-13-09](#), p 11.

- vähendada saaks ebaselgust selles osas, milliseid nõudeid saab pärandvara pankrotimenetluses esitada ning selgemini oleks näha, et pärija isiklikku vara menetlus ei puuduta,
- kui pankrotivõlgnikuna oleks kohtulahendites märgitud pärandaja pärandvara, siis kajastuks pärija menetluses menetlusosaliste nimekirjas mitte võlgnikuna ning see aitaks vältida olukordi, mil pärija peaks Ametlikes Teadaannetes tema nime kajastava teate tõttu hakkama võlausaldajatele ja lepingupartneritele selgitama, et ta ei ole maksejõuetu,
- käsitlus läheks kokku kehtivas õiguses oleva sõnastusega, mis viitab, et pankrotimenetlust viiakse läbi võlgniku pärandvara suhtes (PankrS § 9 lg 2, § 10 lg 3<sup>1</sup>),
- käsitlus sobituks senise kohtupraktikaga Eestis, kus pankrotivõlgnikuna on kajastatud pärandaja pärandvara, ning liigitusega KIS-s, kus pärandvara pankrotimenetlused on paigutatud märksõna „muud pankrotimenetlused“ alla,
- vältida saaks menetluslikku ebaselgust olukordades, mil pärija on vastaspool tagasivõitmise või vara välistamise nõuete esitamisel,
- vältida saaks menetluslikku ebaselgust olukordades, mil pärijal on nõuded, mille täitmist ta saab nõuda pärandvara arvel või kui pärija esitaks pankrotivõlgnikuna nõude pärandvara pankrotimenetluses,
- pankrotivõlgniku määratlemisel erilise varakogumina oleks selge, et füüsilise ega juriidilise isiku kohta sätestatu ei kohaldu pärandvara pankrotimenetluse korral.

Pärandvara pankrotivõlgnikuna käsitamise puudused:

- kohtupraktikas on varasemat PankrS regulatsiooni puudutavates lahendites leitud, et haldur esindab pärijaid<sup>43</sup>, samuti on pärija pankrotivõlgnik Saksa regulatsiooni kohaselt,
- kuna senine pankrotivõlgniku määratlus hõlmab vaid füüsilisi ja juriidilisi isikuid, ei mahuks pärandvara otseselt kummagi alla ja pankrotivõlgniku mõistet tuleks selles osas täiendada,
- sellest tulenevalt oleks ebaselge ka, millised füüsilise või juriidilise isiku sätted kohalduvad pärandvara pankrotimenetluse puhul ning seda tuleks täpsustada kas loodavate uute sätetega või asjakohaste viidetega konkreetsetele sätetele,
- kuna menetlus puudutab pärija huve, tuleks ta menetlusse kaasata, samuti tagada, et temalt oleks võimalik nõuda teavet ja dokumente pärandavara, sellega seotud asjaolude ja pärandvaral lasuvate kohustuste kohta,
- kui pärijad oleks menetlusse kaasatud, kui haldur ei tegutseks mitte pärijate vaid pärandvara nimel, võib ebaselgeks muutuda, kas, millises ulatuses ja millisel alusel saab pärija tegutseda iseseisvalt ning millises osas on ta õigused üle läinud haldurile.

Kokkuvõttes võib öelda, et analüüsitud kahel lahendusel on mõlemal oma eelised ja puudused, kus ühe puudused saaks teise kontseptsiooniga kõrvaldada, samas kui lahendamist vajaksid teised tõusetuvad probleemid. Sellele vaatamata on mõlemad juhul tagada vajalike täienduste tegemisega pärijate ja võlausaldajate tasakaalustatud kaitse. Täpsem ja õigusselgem oleks võib-olla teine lahendus, mille puhul oleks pankrotivõlgnik pärandvara, kuid see nõuaks esimesest lahendusest ulatuslikumaid täiendusi. Esimese lahenduse eelis on see, et vajalik ei oleks piiratud õigusvõimega isiku mahutamine pankrotivõlgniku mõiste alla ja osad puudustest saaks kõrvaldada siis, kui täpsustada, kuidas kajastada pärijaid pärandvara pankrotimenetluses tehtud kohtulahendites. Sellele vaatamata hägustaks käsitlus pärijate piiratud vastutuse kontseptsiooni ning säilitaks olukorra, kus pärija saaks olla korruga pankrotivõlgnik ja võlausaldaja. Esimesel juhul sarnaseks pankrotivõlgnik rohkem füüsilisele isikule, teisel juhul juriidilisele isikule, kus pärijad oleksid mõneti võrreldavad osanike või juhatuse liikmetega.

<sup>43</sup> *Op cit* [3-2-1-120-07](#), p-d 9 ja 10; [3-2-1-13-09](#), p 11.

- Täiendada pankrotivõlgniku mõistet ja välja tuua, et seaduses sätestatud juhtudel saab pankrotimenetluse läbi viia varakogumi suhtes või sätestada, et pärandvara pankrotimenetlus viiakse läbi pärandvara suhtes<sup>44</sup>.
- Täpsustada võiks seadust või teha juhised, et tagada, et pärandvara pankrotimenetluses tuleks sarnaselt senisele kohtupraktikale menetluse pealkirjast, teadaannetest ja kohtulahenditest välja, et tegemist on pärandvara pankrotimenetlusega. Samuti peaks pärija huvide kaitseks teadaannetest selgelt nähtuma, et pankrotimenetlus ei ole algatatud pärija maksejõuetuse tõttu.
- Vajalik on halduri ja pärija menetlusliku positsiooni ja õiguste ulatuse piiritlemine. Kui pankrotivõlgnik oleks pärija, tuleneks tema positsioonist käsutusõiguse piirang ja üleminek haldurile. Kui pankrotivõlgnik oleks pärandvara, peaks pärijate õiguste piiratuse selguse huvides ilmselt seaduses välja tooma. Mõlemal juhul peaksid piirangud olema nagu füüsiliste isikute puhul.
- Sõltumata valitud lahendusest peaks täpsustama, millised füüsilise ja juriidilise isiku pankrotimenetluse sätted pärandvara pankrotimenetluses kohalduvad. Kui pankrotivõlgnik oleks pärija, peaks täpsustama, millised füüsilise isiku sätted temale laienevad, näiteks peaks laienema võimalus jätta ajutine haldur nimetamata ja kuulutada välja pankrot, samas kui talle ei peaks saama määrata ärikeeldu ega võimaldama tal osaleda kohustustest vabastamise menetluses. Kui pankrotivõlgnik oleks pärandvara tuleks talle laiendada osasid füüsilise isiku pankrotimenetlust puudutavaid sätteid ja täpsustada juriidilisi isikuid puudutavate sätete juures, kas ja millised neist võiksid kohalduda.

## 1.2 Pankrotivara pärandvara pankrotimenetluses

### a) pankrotivara pärandvara pankroti korral

Pankroti välja kuulutamisega moodustub võlgniku varast pankrotivara, mida kasutatakse sihtvarana võlausaldajate nõuete rahuldamiseks. Pärandvara pankrotimenetluse puhul peaks pankrotivara olema pärandvara, kuid selle erisusega, et pankrotivara kui sihtvarana tuleks arvesse võtta vaid pärandvaras olev positiivne vara. Kuigi pärimisega lähevad pärijale pärandaja surma korral üldõigusjärgluse põhimõttest tulenevalt üle kõik pärandaja õigused ja kohustused, tuleb pärandaja kohustusi pärandvara pankrotimenetluses eraldi käsitleda, võttes pankrotimenetluse alguseks veel täitmata kohustuste aluseks pankrotivõlausaldajate nõuded.

Pärandvara hulka kuuluvad kõik pärandaja õigused, mis ei ole tema isikuga lahutamatu seotud. Positiivne vara hõlmab kõiki isikule kuuluvaid asju, sh vallasasju ja kinnisasju, kõiki õiguseid, nii intellektuaalse vara hulka kuuluvaid õiguseid kui ka nõudeõiguseid, samuti muid hüvesid, kui need on rahaliselt hinnatavad<sup>45</sup>. Pärijatele lähevad sealhulgas üle autori varalised ja osad isiklikest õigustest, patent ja patenditaotlus<sup>46</sup>. Pärandvara hulka kuuluvad ka, pärandaja mittevaralise kahju hüvitamise nõue ja sundosaõigus ning pärandajale langev osa ühises omandis, mh õigus poolele pärandaja ja tema abikaasa ühisvara väärtusest<sup>47</sup>. Pärijale ei lähe aga üle näiteks osad autori isiklikest õigustest, kasutusvaldus ning perekonnaseadusest tulenev ülalpidamiskohustus, kus pärandaja oli õigustatud või kohustatud isik, lõppevad pärandaja surmaga. Erandina jääb ülalpidamiskohustusest kehtima tagasiulatava täitmise nõue ja nõude täitmata jätmisest tuleneva kahju hüvitamise nõue või niisuguse

<sup>44</sup> Vrd § 11 lg 2 p 2 InsO.

<sup>45</sup> PärS § 130 lg 1; P. Varul *et al* (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus: kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010 (*TsÜS-komm*), § 66, p 3, lk 213.

<sup>46</sup> Autoriõigused: [autoriõiguse seaduse](#) § 13, autori isiklikest õigustest lisaks § 36 ja § 12 lg 1 p-de 4–6 ja § 66 p 4 kohaselt lähevad üle õigus teose lisadele, õigus autori au ja väärkuse kaitsele, õigus teose avalikustamisele ja õigus esitaja au ja väärkuse kaitsele oma esituse suhtes. Patent ja patenditaotlus: [patendiseadus](#) §-d 44, 45, 48, § 51 lg 1.

<sup>47</sup> Pärandaja mittevaralise kahju hüvitamise nõue: Riigikohtu 9. aprilli 2008. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-19-08](#), p 15. Sundosaõigus: PärS § 104 lg 4. Pärandaja osa ühises omandis, sh pool ühisvara väärtusest: PankrS §-d 121 ja 122, PKS §-d 37, 39.



ettemakse tegemise nõue, mis on muutunud sissenõutavaks õigustatud isiku või kohustatud isiku surma hetkeks<sup>48</sup>.

Pankrotivara koosseisu määramisel on vajalik arvestada ka seda, et pankrotivara hulka ei kuulu võlgniku vara, millele vastavalt seadusele ei või pöörata sissenõuet, mis on loetletud TMS-s<sup>49</sup>. Pankrotivara hulka ei kuulu näiteks võlgniku isiklikud asjad, matusteks vajalikud esemed, ühe kuu toiduvarud ja mittetulunduslikul eesmärgil peetavad loomad. Lisaks on võimalik, et osad eespool toodud autori isiklikest õigustest, mis kuuluvad küll pärandvara hulka, peaksid olema pankrotivara hulgast välistatud. Näiteks õigust autori au ja väarikuse kaitsele peaks ka pärandvara pankroti korral maksma panema pärija mitte haldur.

## **b) pankrotivara koosseisu kindlaks määramise aeg**

Pärandvara koosseis määratakse kindlaks pärandaja surma aja seisuga. Üldpõhimõtte kohaselt ei saa ükski isik rohkem üle anda, kui talle kuulub. Seetõttu saavad pärijatele pärimise käigus üle minna pärandaja õigused üksnes selles ulatuses, milles need pärandajale surma hetkel kuulusid. Pankrotivara moodustub pankroti aga välja kuulutamise (PankrS § 35 lg 1 p 1, § 108 lg 1). Pankrotivara koosseisu kindlaks määramise aja suhtes ei peaks tegema erandit ja püüdma lähtuda pankrotivara koosseisu kindlaks määramisel pärandaja surma ajal pärandvarasse kuulunud esemetest. Küll aga on vajalik tagada võlausaldajate kaitse pärandaja surma ja pankroti välja kuulutamise vahele jääval ajaperioodil, et sisuliselt tagada võlausaldajatele võimalus nõuete rahuldamiseks kogu pärandvara arvel.

Võrdluseks võib välja tuua, et ka Saksamaal ei ole pärandvara pankrotimenetluse jaoks vara koosseisu kindlaks määramisel tehtud erisusi, vaid pankrotivara koosseis määratakse ka sel juhul pankrotimenetluse algusajaga, mitte pärandaja surma järgi. Võlausaldajate kaitse tagab võimalus pärandaja surma ja menetluse algusaja vahele jäävaid tehinguid tagasi võita<sup>50</sup>. Ka Suurbritannias määratakse pankrotivara koosseis kindlaks pankrotimääruse tegemise aja seisuga<sup>51</sup>.

Pärandi avanemisel ei pruugi pärija isik ja asukoht olla teada. Esiteks kehtib iga pärija jaoks subjektiivne aegumistähtaeg pärandist loobumiseks alates sellest, kui pärija sai teada või pidi teada saama nii pärandaja surmast kui ka oma pärimisõigusest. Kui osa pärijatest on pärandist loobunud, tekib järjekorras järgmistel õigus omakorda pärandist loobuda või see vastu võtta (PärS §-d 119, ja 124). Pärandi vastu võtnud pärijad võivad olla enne pankrotimenetlust teinud mitmeid tehinguid, mh pärandvara jaganud või pärandvara säilitamiseks või inventuuri tegemiseks kulusid kandnud. Sellist tegevust ei peaks olema pärijatele üldreeglina ka etteheidetav. Nii nagu alles hiljem võib selguda, et pärandvarasse kuulub mõni täiendav varaese, võib sarnaselt alles hiljem ilmned, et pärandajal oli täiendavaid kohustusi, millest pärijad teadlikud ei olnud. Ei oleks otstarbekas asuda seisukohale, et tehtud tehingud on hilisema pärandvara maksejõuetuse ilmnemise tõttu tühised. Eriti vormivabade tehingute puhul võib hiljem olla ka keeruline püüda tagantjäreli pärandvara koosseisu ja sellesse kuuluvaid esemeid pärandaja surma aja seisuga kindlaks määrata.

Samas võivad pärijad olla vajalike tehingute kõrval teinud ka neid, millega on võlausaldajate huve kahjustatud. Vältima peaks ka võimalust, et pärijad saaksid teadlikult ja tahtlikult võlausaldajate huve kahjustada, pärija peaks tekkinud kahju võlausaldajatele hüvitama. Võlausaldajaid võib olla vajalik pärijate tehingutega kaasnevate tagajärgede eest kaitsta ka siis, kui pärija on pärandvara arvel täitnud pärandaja korraldused, näiteks annakud, enne kui võlausaldajate nõuded on rahuldatud (PärS § 142).

Iseenesest ei ole annaku täitmisel pärijale midagi ette heita, kui ta pärandvaral lasuvatest täiendavatest kohustustest teadlik ei olnud. Tehing on kehtiv ning puudub alus seda TsÜS üldalustel tühistada või seda vastuolu tõttu seadusega tühiseks lugeda. Kohane on võlausaldajate kaitse

<sup>48</sup> Autori isiklikest õigustest ei lähe üle § 36 kohaselt § 12 lg 1 p-des 4–6 ja § 66 p-s 4 nimetatata õigused ehk ülejäänud õigused, mis on loetletud AutÕS §-s 12. Kasutusvaldus: AÕS § 210 lg-d 1 ja 2. PKS § 110 lg 1.

<sup>49</sup> PankrS § 108 lg 3, TMS §-d 66 ja 67.

<sup>50</sup> MüKoInsO/Schumann, 3. Aufl. 2014, § 315 sissejuhatus rn 29 jj.

<sup>51</sup> Suurbritannia Maksejõuetusteenistuse juhised, juuni 2013, 54 ptk, [54.38–54.54](#), 54.44.

tagamiseks anda võimalus pärijate tehinguid, mh neid, mis on tehtud pärandaja korralduste täitmiseks, tagasi võita. Kui pärija tegi tehinguid pärandvaraga, kuid teadis või pidi teadma, et pärandvarast ei jätku pärandvaral lasuvate kohustuste täitmiseks, peaksid võlausaldajad saama pärijalt kahju hüvitamist nõuda.

- Pankrotivara koosseis tuleks ka pärandvara pankrotimenetluses määrata kindlaks sarnaselt üldreeglile pankrotimenetluse välja kuulutamise aja mitte pärandaja surma aja seisuga, siis sobitub lahendus kehtiva pankrotiseadusega. Praktilisest aspektist on mõistlik mitte lugeda seejuures kõiki pärijate vahepealseid tehinguid tühiseks. Võlausaldajatele peaks olema aga tagatud samaväärse kaitse nagu siis, kui pankrotivara koosseisu määratletakse pärandaja surma aja seisuga. Seda saab tagada tagasivõitmise nõuete ja pärija vastu suunatud kahju hüvitamise nõude esitamise võimalusega.

### 1.3 Pankrotivõlausaldaja pärandvara pankrotimenetluses

Kehtivas õiguses on pankrotivõlausaldaja määratletud isikuna, kellel on võlgniku vastu varaline nõue, mis on tekkinud enne pankroti väljakuulutamist (PankrS § 8 lg 3). Pärandvara pankrotimenetluses saab probleemideta käsitada pankrotivõlausaldajatena neid, kellel oli pärandaja vastu nõue pärandi avanemise ajal ning kellel on seetõttu õigus nõuda enda kohustuste täitmist pärandvara arvel. Samuti saab probleemideta välistada pankrotivõlausaldajate hulgast need, kellel on mõne pärija vastu isiklik nõue, sest pankrotivõlausaldajad peaksid olema vaid need, kellel on õigus nõuda kohustuse täitmist pärandvara arvel<sup>52</sup>. Keerulisem on aga määratleda nende isikute staatus, kelle nõue pärandaja vastu muutus sissenõutavaks pärast pärandi avanemist, ja nende isikute staatus, kelle õigus nõude rahuldamisele pärandvara arvel tuleneb pärimisest või on seotud pärija positsiooniga.

Eesti õiguskirjanduses on leitud, et pärandvara arvel tuleb kahtlusteta täita: pärandaja isikus tekkinud kohustused, sõltumata tekkimise asjaoludest, nt maksmata üüri- ja elektriarved, järeelmaksuga ostetud teler, korterilaen ja pärandaja matusekulud, pärandaja perekonnaliikmete ühe kuu ülalpidamisnõue, annakud, sihtkäsundid, sihtmäärangud, sundosa nõuded ja muud viimse tahte avaldusest tulenevad kohustused, samuti pärandvara valitsemise ja inventuuri kulud, testamenditäitja tasu ja vajalikud kulutused. Ilmselt tuleks õigeks pidada lahendust, mille kohaselt pärandvara valitsemiseks vajalike kohustuste eest vastutab põhimõtteliselt nii pärija isiklikult (kuna tema sõlmis kohustustehingu) kui pärandvara (kuna tehing on tehtud pärandvara valitsemiseks). Kohustuste eest aga, mis on pärijal mitte pärijana, vaid juba uue omanikuna, vastutab üksnes pärija ja selliste kohustuste täitmine pärandvara arvel ei ole võimalik<sup>53</sup>. Pankrotivõlausaldajad saab kindlaks teha eristades võlausaldajaid lähtudes sellest, milliste nõuete täitmist võib neil olla õigus pärandvara arvel nõuda. Seetõttu käsitletakse järgnevalt küsimusi nõuete kaupa.

#### a) pärandaja kestvuslepingud ja tingimuslikud nõuded

Lepingulised õigused ja kohustused võivad lõppeda füüsilise isiku surma korral siis, kui tegemist oli võlgniku isikliku kohustusega või kui kohustus tuli täita võlausaldajale isiklikult. Üldreeglina aga lepingud, sh kestvuslepingud, isiku surma korral ei lõppe, sarnaselt sellele, et lepingud ei lõppe üldreeglina pankroti välja kuulutamise tagajärjel<sup>54</sup>. Näiteks ei lõppe pärandaja surmaga eelduslikult tööleping, üürileping, krediitileping ega liisinguleping<sup>55</sup>. Isiku surm võib olla lepingu lõppemise või

<sup>52</sup> Vt nt Nerlich/Kreplin, Münchener Anwaltshandbuch Insolvenz und Sanierung 2. Auflage 2012. § 35 rn 50–56; *op cit* H. Brox (2003), lk 340.

<sup>53</sup> T. Mikk. Päriisõigus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia, 2012, lk 123–124.

<sup>54</sup> Vt Riigikohtu 22. novembri 2016. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-119-16](#), p 12.

<sup>55</sup> Võlasuhte lõppemise alused VÕS § 186 p-d 7 ja 8, vt ka kinkeleping VÕS § 266 lg 2. Ei lõppe: üürileping VÕS § 320, rendileping VÕS § 356, ülalpidamisleping VÕS § 576, käsundusleping VÕS § 632 lg 1, § 633 lg 1, maksekäsund VÕS § 708, tööleping [töölepingu seaduse](#) § 111 lg-d 1 ja 3, surm ei mõjuta tšeki kehtivust VÕS § 996. Lõpeb:

ülesütlemise alus siis, kui selles on lepingus eraldi kokku lepitud. Näiteks võib olla liisingulepingu tüüpitingimustes sätestatud, et leping lõpeb, kui liisinguvõtja on surnud ning kolme kuu jooksul ei ole selgunud liisinguandja jaoks aktsepteeritavat liisinguvõtja kohustuste ülevõtjat<sup>56</sup>. Just ülesütlemise aluste eelduste lepingus reguleerimise tõttu võib ette tulla juhte, mil seadusest tulenevalt läheb leping küll pärijale üle, kuid kuna pärija ei vasta nõuetele, mille võlausaldaja on seadnud, järgneb senise lepingupoole surmale lepingu ülesütlemine<sup>57</sup>.

Sõltuvalt küll lepingutingimustest, on reeglina pärijale lepingu jätkamise võimaldamine vajalik. Kui pärija on nõus lepinguliste kohustuste ülevõtmisega ja vastab võlausaldaja seatud tingimustele, saab pärija kasutada selliselt enda õigust nõustuda kohustuste rahuldamisega oma vara arvel (PärS § 130 lg 3). Kui pärija on lepingu üle võtnud, siis see erineb olukorrast, mil lepingulised õigused ja kohustused on talle üldõigusjärgluse korras üle läinud. Sellisel juhul ei peaks lahendama üle võetud lepinguga seotud küsimusi pärandvara pankrotimenetluse raames.

Kui kestvusleping on aga pärijale üle läinud üldõigusjärgluse korras, siis sellest tulenevate perioodiliste maksetega, mis on muutunud sissenõutavaks pärast pärandi avanemist, oleks mõistlik tegeleda pärandvara pankrotimenetluse käigus ning selliseid võlausaldajaid käsitada pankrotivõlausaldajatena. Üksikutel juhtudel võib olla keeruline eristada, kas pärija on soovinud ise sõltumata üldõigusjärgluse põhimõttest lepingulised kohustused üle võtta. Lepingute puhul, kus surm on ülesütlemise alus, on järeldust lihtne teha. Kui aga pärija kasutab näiteks pärandaja üüritud korterit edasi, ei pruugi eristamine nii kerge olla. Eeldusena võiks olla seatud, et üürikohustused on pärandaja kohustused ja üürileandja pankrotivõlausaldaja. Teine võimalus oleks leida, et üürikohustus on massikohustus. Võrdlusena võib välja tuua, et Saksamaal on leitud, et kui pärija ütleb üürilepingu üles esimeseks lubatud tähtjaks, siis on tegemist pärandaja võlgadega. Kui pärija jätkab üürisuhet, et kasutada üüritud ruume pärandvarasse kuuluvate esemete säilitamiseks, siis on tegemist pärandvara pärija võlgadega, mille täitmist saab nõuda nii pärandvara kui ka pärija isikliku vara arvel. Kui pärija kolib hiljem oma perega neisse ruumidesse sisse, siis vastutab sellest ajast alates võlgade eest vaid pärija ja täitmist saab nõuda vaid pärija isikliku vara arvel<sup>58</sup>.

Eriregulatsioon on tehtud korteriga seotud kommunaalkulude kohta tehti. 2014 sätestati, et haldur ei või keelduda ka pärast pankroti välja kuulutamist tekkinud majandamiskulude tasumisest ning lisati, et pankrotivara hulka kuuluva korteriomandi majandamiskulud massikohustus<sup>59</sup>. Kui üldreeglina saavad võlausaldajad tulla pankrotimenetlusse nõuetega, mis on tekkinud enne pankroti välja kuulutamist, on kommunaalkulude puhul nende massikohustustena käsitlemisel võimalik hõlmata ka menetluse kestel tekkivad kommunaalkulud. Eelnõu seletuskirjas toodi välja, et kui üldreeglina saab haldur valida, kas võlgniku lepingut pankrotimenetluste kestel jätkata, siis kommunaalkulude puhul tal valikut ei ole. Kommunaalkulud on seega massikohustus, sest PankrS § 46 lg 6 sätestab, et kui haldur otsustab lepingulise kohustuse täitmist jätkata, on lepingu teise poole nõue võlgniku vastu massikohustus<sup>60</sup>. Küsimusi võib tekitada see, kuidas liigitada kommunaalkulud juhtudel, mil tegemist ei ole korteri kommunaalkuludega. Kui leping kestab ka pärast pankroti välja kuulutamist, leping ei ole

---

eelduslikult elurendis VÕS § 569, seltsinguleping VÕS § 596 lg 1 p 4, tervishoiuteenuse osutamise leping VÕS § 772 lg 1 p 1.

<sup>56</sup> Vt ülesütlemise alus jooksva arve leping VÕS § 205 lg 2, vaikiv seltsing VÕS § 616, vt [näide](#), p 6.4.

<sup>57</sup> Märkusena võib välja tuua, et asjaolu, kas leping kestab või on kehtivalt üles öeldud, mõjutada oluliselt hinnangut pärandvara maksejõuetusele. Kui leping ei ole üles öeldud, tuleks maksejõuetust hinnata lähtudes sissenõutavaks muutunud lepingumaksetest, kui leping on üles öeldud, tuleb arvesse võtta kõiki summasid, mida saaks nõuda tagasitõimivõlasuhte raames. Leping võib edasi kesta ka pärast pankroti välja kuulutamist, sel juhul aga tuleb siiski arvesse võtta kogu summat, sest kõik lepingulised kohustused muutuvad pankroti väljakuulutamisel sissenõutavaks (PankrS § 42).

<sup>58</sup> *Op cit* H. Brox (2003), lk 321–322.

<sup>59</sup> Vt Korteriomandi- ja korteriühistuseadus eelnõu [462 SE](#). Enamik KOS/KÜS sätteid jõustub 01.01.2018, kuid PankrS § 46<sup>1</sup>, jõustus üldises korras 23.03.2014, siiski täpsustub lg 1 sõnastus veel ka 01.01.2018.

<sup>60</sup> t Korteriomandi- ja korteriühistuseadus eelnõu [462 SE](#) seletuskiri, lk 109–110.

lõppenud ega üles öeldud ning pärijale ei ole tehtud ettepanekut lepingut enda nimel enda tarbeks jätkata, siis saaks juhul, kui haldur otsustab lepingut jätkata, lähtuda samuti PankrS § 46 lg-st 6 ning paigutada need kommunaalkulud massikohustuste alla. Olukorras, kus aga lepingud on üles öeldud, lõppenud pärandaja surma tõttu enne pankrotimenetlust, pärijale on tehtud ettepanek võtta leping üle ja pärija on asunud kasutama korterit või kinnisasja ise, peaks tegemist olema pärija enda kohustustega, mille eest ta peaks vastutama enda isikliku varaga.

Pankrotivõlausaldajate hulka peaksid kuuluma ka need võlausaldajad, kellel oli pärandaja vastu nõue pärandaja eluajal sõlmitud tehingust tulenevalt, kuid nõue muutus sissenõutavaks alles pärast pärandi avanemist. Hõlmatud peaksid olema ka need võlausaldajad, kelle nõue oli tingimuslik, seotud mingi tähtpäeva saabumise või sündmusega, mis saabus alles pärast pärandi avanemist<sup>61</sup>.

Mõelda võib sellele, kas võlausaldajal võiks olla õigus nõuda pärimismenetluse algatamiseks kantud kulusid, kui ta algatas pärimismenetluse selleks, et nõuda pärandajalt kohustuste täitmist. Sellist käsitlust toetaks lepingulise kahju hüvitamise sätted, mille kohaselt hõlmab otsene varaline kahju muu hulgas ka mõistlikke kulusid hüvitise saamiseks, muu hulgas kahju kindlaks tegemiseks ja kahju hüvitamisega seotud nõuete esitamiseks<sup>62</sup>.

- Seega võib öelda, et üksnes pärandvara arvel peaks täitma need kohustused, mis tulenevad pärandaja sõlmitud kestvuslepingustest, ka juhul, kui kohustused tekivad või muutuvad sissenõutavaks pärast pärandi avanemist. Hõlmatud võiksid olla näiteks nii liisingulepingust kui ka eluasemelaenulepingust tulenevad nõuded, samuti tingimuslikud nõuded. Nende lepingute võlausaldajad peaksid esitama nõuded pärandvara pankrotimenetluses ja osalema selles pankrotivõlausaldajatena.
- Eriregulatsioon on korteri kommunaalkulude kohta, mis hõlmavad nii enne pankrotimenetluse algust kui ka selle kestel tekkinud kommunaalkulusid, mil teenusepakkujad ei peaks osalema menetluses pankrotivõlausaldajatena, vaid kommunaalvõlgnevused tuleks lugeda massikohustusteks. Massikohustustena tuleks käsitada ka muid kommunaalvõlgnevusi, mis ei ole seotud korteriomandi vaid näiteks pärandvarasse kuulunud kinnisasjaga, eeldusel, et nõuded tulenevad lepingutest, mis pankroti välja kuulutamise ajaks veel kestavad ning haldur on otsustanud lepingu täitmist jätkata.
- Mõelda võib sellele, kas võlausaldaja nõue peaks hõlmama ka pärimismenetluse algatamise kulusid, kui võlausaldaja algatas pärimismenetluse selleks, et enda nõue maksma panna, arvestades lepingulise kahju hüvitamise reegleid.
- Lepingute puhul, kus isiku surm on lepingu lõppemise või ülesütlemise alus, sh kommunaallempingud, peaksid võlausaldajad esitama enda nõuded pankrotivõlausaldajatena, sest leping on sel juhul lõppenud enne pankrotimenetlust ning tekkinud nõuded ei saa olla massikohustused.
- Lepingute puhul, kus isiku surm on lepingu lõppemise või ülesütlemise alus, kuid pärija on mitte üldõigusjärgluse põhimõttest tulenevalt vaid selge uue tahteavaldusega andnud nõusoleku lepingu jätkamiseks enda nimel ja lepingu eset (maja, korter, auto) enda tarbeks kasutama, ei ole tegemist enam pärandvaral lasuva kohustusega. Kui pärija on soovinud kohustused üle võtta, vastutab kohustuse täitmise eest pärija isiklikult. Võlausaldaja ei peaks esitama võimaliku pärija võlgnevuse korral nõuet pärandvara pankrotimenetluses, vaid pärija vastu isiklikult väljaspool pärandvaraga seotud menetlust. Sellise kohustuse täitmise eest vastutaks üksnes pärija isikliku varaga.

<sup>61</sup> *Op cit* H. Brox (2003), lk 320; MüKoBGB/Küpper, 7. Aufl. 2017, BGB § 1967 rn 9.

<sup>62</sup> VÕS § 128 lg 3, vt ka sissenõudmiskulude regulatsioon VÕS § 113<sup>1</sup> ja § 113<sup>2</sup>.

## b) pärandaja korraldustest tulenevad nõuded

Pärandavara pankrotimenetlusse peaksid lisaks pärandaja enda eluajal tehtud tehingutest tulenevatele nõuetele olema hõlmatud ka kohustused, mis on tekkinud pärast pärandi avanemist ning mis tulenevad pärandaja korraldustest või on seotud hoopis pärimise käiguga.

Pärandvara arvel tuleb täita pärandaja korraldustest ehk annakutest, sihtkäsunditest, sihtmäärangutest tulenevad nõuded. Kui testamendis on määratud testamenditaitja, siis võivad nõuded puudutada ka testamenditaitja tasu ja kulude hüvitamist. Lisaks pärandaja korraldustele, tuleb pärandvara arvel täita ka sundosanõuded<sup>63</sup>. Nende pärimisõiguslike nõuete puhul saab probleemideta määrata, et need tuleb täita pärandvara arvel, see on välja toodud testamenditaitja tasu ja kulutuste hüvitamise juures, sundosa suurust arvestatakse juba lähtudes pärandvarast ja selle väärtusest ning annakuid vähendatakse võrdeliselt, kui nende täitmiseks pärandvara ei jätku<sup>64</sup>. Kuna pärandaja ei saa rohkem vara üle anda kui talle surma hetkel kuulub, on ka selge, et pärijad korralduste täitmise eest enda isikliku varaga ei vastuta.

Omaette küsimus on, kas nimetatud nõudeid omavad isikud peaksid olema pankrotivõlausaldajatena menetlusse kaasatud. Asjaolu, et olukord, mil pärandvara on ebapiisavalt pärandaja korralduste täitmiseks, ei ole pankrotiavalduse esitamise alus (PärS § 142 lg 1 p 3, lg 6), viitab ühest küljest sellele, et korraldusi saab täita vaid selles ulatuses, milles pärandvara nende täitmiseks piisavalt on. Teisalt seab see aga ka kahtluse alla, kas üleüldse on mõeldud, et soodustatud isikud pankrotimenetluses osaleksid. Kui pärandaja korraldustest tulenevad nõuded lahendatakse pankrotimenetluses, võiksid need asuda viimasel järjekohal nii nagu inventuuri puhul (PärS § 142) ning need võiks täita pärast kõigi võlausaldajate nõuete täitmist. See muudaks küll soodustatud isikute nõuete rahuldamise üsna ebatõenäoliseks, kuid soodustatud isikute väiksem kaitse oleks õigustatud sellega, et nad saaksid pärandaja korralduste täitmise eest vara tasuta. Soodustatud isikute võimalus menetluses osaleda võib olla neile kasulik näiteks juhtudel, mil pankrotivarast müüakse eset, mille suhtes on tal eriline huvi. Pankrotivõlausaldajana oleks soodustatud isik võib-olla paremini menetluse käiguga kursis ning tal oleks lihtsam pankrotivara müügi käigus ise ese osta. Kui soodustatud isikud asuvad viimases järjekorras ei kahjustata selliselt ka neid. Juhul kui soodustatud isik ostab mõne talle mälestusväärse eseme, võib see olla teistele võlausaldajatele isegi soodne, sest sellisel juhul võib vara müügihind olla suurem kui müügi puhul kolmandale isikule.

Võrdluseks võib välja tuua, et Saksamaal käsitletakse sundosast, annakust või sihtkäsundist tulenevaid nõuded pärandavara pankrotimenetluses, kuid need rahuldatakse viimases järjekorras<sup>65</sup>. Küsimusi võib tekitada, kes peaks maksma panema sihtkäsundist tuleneva nõude, mis juba oma definitsiooni poolest on selline korraldus, millega ta testamendis või pärimislepingus pannakse pärijale või annakusaajale kohustuse, ilma et kellelgi tekiks sellele kohustusele vastavat õigust (PärS § 73 lg 1). Siiski loetleb seadus isikud, kellel on õigus sihtkäsundi täitmist nõuda: pärija, isik, kellele läheks üle sihtkäsunditaitjale määratud osa pärandist, kui sihtkäsunditaitja oleks surnud enne pärandi avanemist, testamenditaitja, kohalik omavalitsusüksus, kui sihtkäsundi täitmine on avalikes huvides (PärS § 74). Nimetatud isikutel võiks olla võimalus esitada nõue ka pärandvara pankrotimenetluses. Kuna õigustatud isikuid on mitu, siis võib siinjuures olla vajalik mõelda sellele, kuidas sama nõude topelt esitamist vältida. Sihtmäärangust tuleneva nõude peaks esitama see pärija või annakusaaja, keda kohustati sihtmäärangust täitma.

- Pärandaja korraldustest tulenevate nõuete eest on pärijate vastutus piiratud pärandvaraga.
- Pärandvara pankrotimenetluses võiksid pankrotivõlausaldajatena osaleda ka pärandaja korraldustest tulenevalt soodustatud isikud ja isikud, kellel on õigus nõuda pärandaja korralduste

<sup>63</sup> PärS § 56 lg 1, §-d 73 ja 76, §-d 78 ja 84 ning § 104 jj.

<sup>64</sup> PärS § 84, §-d 104–106, § 58 lg 2.

<sup>65</sup> §-d 325, 327 InsO; MüKolInsO/Siegmann, 3. Aufl. 2014, InsO § 325 rn 4; § 2046 lg 2 BGB MüKoBGB/Ann, 7. Aufl. 2017, BGB § 2046 rn 2.

täitmist. Nende nõuete rahuldamine peaks toimuma aga viimases järjekorras sarnaselt kehtiva õiguse regulatsioonile kohustuste täitmise järjekorra kohta inventuuri korral.

- Kuigi pärandaja korraldustest tulenevate nõuete rahuldamine pärandvara pankrotimenetluses ei ole väga tõenäoline, ei ole ka põhjusi takistada neil soodustatud isikel pankrotivõlausaldajadena menetluses osaleda.

### c) pärandi avanemise ja pärandi valitsemisega seotud nõuded

Mõistlik oleks käsitada pärandvara valitsemisega või pärandvara pankrotimenetlusega seotud kohustusi pärandvaral lasuvate kohustustena, millega seotud nõuded tuleks esitada pärandvara pankrotimenetluses. Kuigi tegemist ei ole pärandaja võetud kohustustega, on nõuded seotud pärandvaraga, mistõttu oleks nende käsitamine ainuüksi pärija isiklike võlgadena põhjendamatu. Otsustuskoht on seejuures, kas tekkinud kohustuste täitmiseks peaks võlausaldaja esitama nõude pankrotivõlausaldajana või peaks nõudeid käsitama massikohustustena, mis rahuldatakse eelisjärjekorras.

Pärast pärandi avanemist võib tekkida eripärane pärimisõiguslik nõue pärandaja perekonnaliikmete ülalpidamiseks (PärS § 132). Osalt pärija staatusega, osalt pärandi avanemisega on seotud pärandaja matusekulude hüvitamise nõue (PärS § 131). Pärast pärandi avanemist võivad tekkida ka pärimismenetluse läbiviimise ja pärandvara valitsemisega seotud kulud. Enne pankrotimenetlust tekkinud kuludest kuuluvad siia alla näiteks pärandi hooldaja tasu ja kulutused pärandvara säilitamisega kaasnevad kulud ja pärandvara väärtuse hindamise või inventuuri tegemise kulud<sup>66</sup>. Tekkida võivad ka testamenditäitja tasu ja kulude nõue, mille osas on valik, kas käsitada seda pärandaja korralduste täitmisega seotud nõudena või pärandvara valitsemisega seotud nõudena. Pärandvara maksejõuetuse korral lisanduvad pankrotimenetluse kulud, pankrotivara säilitamiseks ja halduri tasu ja kulutuste katteks (PankrS § 150). Pärandaja matusekulude, pärimismenetluse kulude ja inventuurikulude osas on eripärane see, et juhul, kui pärandvara on ebapiisavalt, peaks pärija kandma need eelduslikult enda isikliku vara arvel<sup>67</sup>. Pärandvara pankrotimenetluse jaoks on võimalik ette näha eriregulatsioon, muul juhul vastutab pärija sõltumata pärandvara pankrotist nende kulude eest ka enda isikliku varaga.

Otsustuskoht on see, kas eeltoodud nõudeid peaks käsitama pankrotivõlausaldajate nõuetena või massikohustustena. Näiteks käsitatakse Saksamaal eripärast pärimismenetluses tekkivat perekonnaliikmete ülalpidamisnõuet tavapärase pankrotivõlausaldaja nõudena<sup>68</sup>, kuid teisi nõudeid käsitatakse massikohustustena. Lisaks üldreeglite järgi massikohustusteks olevatele nõuetele on pärandvara pankrotimenetluses massikohustused ka eripärased nõuded. Üldiste massikohustustena käsitatakse Saksamaal sarnaselt Eestile eelkõige haldur tegevusega seotud kulud, mis on tekkinud võlgniku lepingute jätkamise tõttu<sup>69</sup>. Pärandvara pankrotimenetluses on massikohustused lisaks ka:

- pärija tehtud kulutused pärandvara valitsemisel, mille hüvitamist tal on õigus nõuda,
- pärandaja matusekulu,
- pärandaja surnuks tunnistamise menetlusega seotud kulud,
- testamendi avalikustamisega seotud kulud,
- pärandi hoolduse ja inventuuri tegemise kulud, sh võlausaldajate üleskutsemenetluse kulud,
- pärandi valitseja või pärandi hooldaja tehingutest tekkinud kohustused,

<sup>66</sup> Pärandi hooldaja – PärS § 114; testamenditäitja – PärS § 84.

<sup>67</sup> PärS § 131 lg 1, § 139 lg 8, [kohtutäituri seaduse](#) § 49 lg 1.

<sup>68</sup> § 1963 BGB, MüKoBGB/Leipold, 7. Aufl. 2017, BGB § 1963 rn 7.

<sup>69</sup> Vt § 55 ja 324 InsO. Erinevalt Eestist rahuldatakse aga pankrotimenetluse kulud, sh halduri tasu nõuded, enne massikohustuste täitmist, vt §-d 54 ja 209 InsO. Osad üldistest massikohustustest pärandvara pankrotimenetluses kõne alla ei tule vt MüKoInsO/Siegmann, 3. Aufl. 2014, InsO § 324 rn 2, §-d 100, 123, 163 lg 2, 169, 172 lg 1, 183 lg 3 InsO.

- pärandvara valitsemisega seotud kohustused, mis tulenevad pärandi hooldaja, valitseja või pärandist loobunud pärija tegevusest pärija suhtes ulatuses, milles võlausaldajad oleksid kohustatud neid hüvitama, kui nimetatud isikud oleksid teinud tehinguid nende jaoks<sup>70</sup>.

Eesti kehtivas õiguses on perekonnaliikmete ülalpidamiskulud inventuuri kohustuste järjekorras esimesel kohal koos pärandaja matuse, pärandvara valitsemise ning inventuuri tegemise kuludega. Ülalpidamiskohustusele olemuslikult sarnane nõue elatise maksmiseks pankrotimenetluses on asetatud masskohustustest ettepoole ja tuleb täita enne massikohustusi pärast vara välistamise ja tagasivõitmise tagajärjedest tulenevaid nõudeid<sup>71</sup>. Välja on pakutud, et matusekulud, perekonnaliikmete ülalpidamiskulud, pärandvara valitsemise ja inventuurikulud võiks hüvitada samas järjekorras pankrotimenetluses makstava elatisega<sup>72</sup>. Nende kulutuste ettepoole asetamine pankrotimenetluse massikohustustest võib olla põhjendatud seetõttu, et kui neid kulutusi on olnud vajalik teha, on need reeglina juba kantud enne pärandvara pankrotimenetlust.

Perekonnaliikmete ülalpidamiskulud võiksid olla samal järjekohal nagu pankrotimenetluses makstav elatis. Mõeldav võiks olla aga see, et muud kulutused, mis on tehtud pärandvara valitsemiseks või inventuuri läbiviimiseks, või mis puudutavad pärandaja matusekulusid, oleksid pankrotimenetluses massikohustused sarnaselt Saksamaa regulatsioonile. Erinevalt inventuuri kohustuste täitmise järjekorras nimetatud nõuete liigitusest PärS § 142 lg 1 p-s 1, kus on nimetatud pärandvara valitsemise kulud, võiks selgelt välja tuua, et mõeldud on pärandi hooldaja ja testamenditäitja tehtud kulutusi. Selliselt oleks eristatav, et hõlmatud ei ole pärandvara valitsenud pärija kulutuste hüvitamise nõuded. Mainida võib, et kuigi testamenditäitja kulutuste ja tasunõue tuleneb pärandaja korraldustest ei peaks seda käsitama viimases järjekorras rahuldatava nõudena. Kuivõrd pärandi hooldaja ja testamenditäitja ülesanded võivad olla väga sarnased ning pärandvara säilitamine on võlausaldajate huvides, võiksid mõlemad olla ühtmoodi massikohustused. Kui testamendi avalikustamise või pärandaja surnuks tunnistamise tõttu on tekkinud kulud kolmandatel isikutel (mitte pärijatel), peaksid need kulud olema samuti massikohustused.

Erinevalt Saksamaast, kus pankrotimenetluse kulud on eelisnõuded massikohustuste hulgas, võiks Eestis säilida ka pärandvara pankrotimenetluses põhimõte, et pankrotimenetluse kulud hüvitatakse pärast massikohustusi. Erisuse tegemine vaid pärandvara pankrotimenetluse jaoks ei ole põhjendatud. Sellisel juhul puuduks vajadus ka pärandvara pankrotimenetluse tarbeks pankrotimenetluse kulude eriregulatsioon teha. Välja võib tuua, et kui pärija vastutus on piiratud pärandvara pankroti korral pärandvaraga, siis ei peaks olema võimalust ka jätta pärandvara pankrotimenetluse kulud mingil viisil pärija kanda. Pankrotimenetluse kulud peaks kandma pärandvara arvel.

- Pärandi avanemise ja valitsemisega seotud nõudeid ei peaks isikud esitama pankrotivõlausaldajatena, selliseid nõudeid tuleks käsitada massikohustustena. Pankrotimenetluse kulude jaoks ei peaks tegema eriregulatsiooni, vaid need peaksid hüvitamisele kuuluma sarnaselt üldisele pankrotimenetluse regulatsioonile pärast massikohustusi.
- Pärandi avanemise ja valitsemisega seotud nõuetest peaksid massikohustused olema matusekulud, pärandi hooldaja ja testamenditäitja tasu ja kulutuste nõuded, inventuurikulud, sh pärandvara nimekirja, pärandvara väärtuse hindamise ja võlausaldajate üleskutsemenetluse läbiviimise kulud. Samal järjekohal pankrotimenetluses makstava elatisega võiks paikneda eripärane pärandaja perekonnaliikmete ülalpidamiskulu. Pärandvara pankrotimenetluse kulud peaks katma pärandvara arvel, neid ei peaks olema võimalik juhul kui pärija vastutus on piiratud pärandvara väärtusega, kanda pärija isikliku vara arvel.

<sup>70</sup> Eripärased massikohustused pärandvara pankrotimenetluses § 324 Inso. Eelisnõuete rahuldamise järjekorda reguleerib § 209 InsO, kus eripärased pärandvara pankrotimenetluse massikohustused rahuldataks massikohustuse järjekorras kolmandana, vt ka MüKoInsO/Siegmann, 3. Aufl. 2014, InsO § 324 rn 2–12.

<sup>71</sup> PärS § 142 lg 1 p 1, PankrS § 146 lg 1 p 2.

<sup>72</sup> PankrS § 146 lg 1 p 2, vt op cit T. Tõnisson [magistritöö](#), lk 33–34.

#### d) pärija nõuded

Ka pärijal ja pärandajal võib olla teineteise vastu nõudeid, mis on üks aspekt, kus tuleb esile, miks võib olla eelistatum lahendus, kus pankrotivõlgnikuna käsitatakse pärandvara mitte pärijaid. Pärija nõuded pärandaja vastu saavad tulla eelkõige pärandaja ja pärija vahelistest nõuetest, kulutustest, mille pärija on teinud pärandi avanemisest kuni pankroti välja kuulutamiseni või pärandaja korraldustest. Lisaks on selge ka see, et kui pankrotivara hulka on arvatud ekslikult pärijale kuuluv ese, siis ta saab esitada tavakorras vara välistamise nõude (PankrS § 123).

#### Pärandaja ja pärija vahelised nõuded

Pärija ja pärandaja vahel võib olla pärandi avanemisel nõudeid. Pärijal peaks olema võimalik need nõuded pankrotivõlausaldajana maksma panna<sup>73</sup>, see aga eeldab varamasside lahutamist. Üldjuhul lõppevad need nõuded õigustatud ja kohustatud isiku kokkulangemisega. Kui pärijal ja pärandajal oli omavahelisi nõudeid, siis neid saab arvesse võtta pärandvara jagamisel<sup>74</sup>. Olukorras, kus pärandvara on maksejõuetu, on üsna tõenäoline, et pärandvara, mida jagada pärast võlausaldajate nõuete täitmist ja pankrotimenetluse kulude kandmist, ei ole, mistõttu ei saa erinevalt tavapärasest nõudeid tasaarvestada või vara jagamisel arvestada. Lisaks võib olla olukordi, mil võlausaldaja soovib enda nõude pärija vastu tasaarvestada, kas seetõttu, et tal oli nõue pärandaja vastu või seetõttu, et tal on isiklik nõue pärija vastu.

Küsimusi tekitab, kas võlasuhte lõppemine kokkulangemise tõttu ei kahjusta pärija huve, ning kas võlausaldaja tasaarvestus peaks olema lubatav. Pärimisel pärandvara ja pärija isiklik vara segunevad, pärandvara pankroti korral peaks aga tagajärg olema varamasside lahutamine. Kui võlausaldajad on tasaarvestanud nõudeid, siis võib see vähendada pärija isiklikku vara. Samuti juhul, kui pärandvara on maksejõuetu, siis ei pruugi pärandaja ja pärija vahelise varasuhte lõppemine kokkulangemise tõttu õiglase tulemuseni, sest pärija ei saa nõude eest vastutasu<sup>75</sup>. Saksamaal on võimaliku ebaõigluse kõrvaldamiseks ja varamasside lahutamise säilitamiseks pankroti välja kuulutamise tagajärgede juures pärija ja pärandaja vaheliste nõuete ja tasaarvestuse jaoks ette nähtud eriregulatsioon.

- Kui pärandi avanemisega loetakse võlasuhte kokkulangemise tõttu lõppenuks, siis pärandvara pankrotimenetluse algatamisel loetakse võlasuhte tagasiulatuvalt mittelõppenuks. See puudutab nii võlasuhtest tulenevaid õigusi ja kohustusi kui ka sellega seotud tagatisi (vt § 1976 BGB)<sup>76</sup>.
- Kui pärandvara võlausaldaja on tasaarvestanud enda pärandvara hulka kuuluva nõude mõne pärija isikliku nõudega võlausaldaja vastu, siis loetakse pankrotimenetluse algatamisel, et tasaarvestust ei toimunud. Sama põhimõtte on ette nähtud ka juhtudeks, mil pärija isiklik võlausaldaja on tasaarvestanud enda nõude mõne pärandvarasse kuuluva nõudega (§ 1977 BGB).

Sarnast mõtet kannab Eesti õiguses pärijale seatud keeld tasaarvestada pärandi hulka kuuluvat nõuet talle mõne teise kaaspärija vastu kuuluva nõudega (PärS § 150). Saksamaaga sarnane pärandvara pankroti välja kuulutamise eriregulatsioon võiks kajastuda ka Eesti õiguses (vt edasi pärandvara pankroti välja kuulutamise tagajärjed), sest see tagab varamasside lahutamise põhimõtte kohase pärija kaitse. Sellise lähenemise korral taastuvad pärija nõuded pärandaja vastu, küsimus on, kas pärija peaks saama nõuded maksma panna pärandvara pankrotimenetluses ja kui, siis millises järjekorras peaks tema nõude rahuldama. Kuivõrd tegemist on tavapäraste pärandaja ja pärija vaheliste nõuetega, mis ei seonu pärandi avanemisega ega pärandvara valitsemisega, siis ei ole põhjust pärijat tavapärastest

<sup>73</sup> Vt näiteks Saksamaal on see seaduses sätestatud § 326 lg 1 InsO.

<sup>74</sup> Võlasuhte lõppemine kokkulangemisega VÕS § 186 p 3. Pärandvara jagamisel võetakse arvesse pärija nõuet pärandaja vastu, mis tekkis pärandaja abistamisest, mille tulemusena pärandvara väärtus suurenes (PärS § 158), samuti arvestatakse pärandaja nõuet pärija vastu (PärS § 157).

<sup>75</sup> *Op cit* H. Brox (2003), lk 333.

<sup>76</sup> Vt ka MüKoInsO/Siegmann, 3. Aufl. 2014, InsO § 326 rn 2.



võlausaldajatest eristada. Pärija peaks selliste nõuetega osalema pärandvara pankrotimenetluses ja ta nõude peaks rahuldama samas järjekorras nagu teiste võlausaldajate nõuded.

Lisaks võib pärija ja pärandaja vahel olla eripäraseid nõudeid. Pärijale on antud võimalus nõuda tasu pärandaja abistamise eest, kuid sätte sõnastusest lähtuvalt ei ole siia hõlmatud mitte kõik pärandaja abistamiseks tehtud kulutused. Õiglast hüvitist saab pärija nõuda pärandaja eluajal tehtud varalise või tööga antud panuse eest eeldused, et ta panustas olulises ulatuses ning pärandvara on selle tulemusena säilinud või suurenenud. Vastupidiselt võib pärandajal olla pärija vastu nõue, mida pärija ei olnud veel pärandi avanemise ajaks täitnud, seda arvestatakse pärandi jagamisel pärijale ülemineva vara määramisel<sup>77</sup>. Mõlema nõudega seonduv regulatsioon on ette nähtud pärandvara jagamise olukorras, kuid mõelda tuleks sellele, kas selliseid nõudeid tuleks arvestada ka pärandvara pankrotimenetluses.

Arvesse tuleks võtta pärandaja nõudeid pärija vastu, arvestades, et pärandvara hulka kuuluvad lisaks vallas- ja kinnisasjadele muu hulgas ka nõudeõigused. Nõudeõiguste arvestamisega pärandvara jagamisel on põhimõtteliselt soovitud esile tuua pärandaja ja pärija vahel vara jagamisel aset leidev tasaarvestus nõuete ja ülemineva vara vahel. Olukorras, kus pärandvara on pärandaja korralduste täitmiseks ebapiisavalt ning vajalik on algatada pärandvara pankrotimenetlus, üldreeglina pärandvara pärijate vahel jagamiseks ei jätku, mistõttu tuleks pärandaja nõudeid pärija vastu pankrotimenetluses arvestada. Nõude saaks maksta panna haldur üldises korras. Õiglane hüvitis on üsna hinnanguline kriteerium, pankrotimenetluses peavad osalema aga selged nõuded ning ebaselged nõuded tuleks selgeks vaielda eraldiseisvas hagimenetluses. Õiglase hüvitise suurus ei peaks olema kohtu määrata ning mõeldavad võiksid olla kulutused, mille osas pärija suudab kviitungite või ülekannetega selgelt nõude suuruse tõendada. Ka siinjuhul on põhjendatud, et pärija paneks enda nõude pärandaja vastu maksta tavapärase pankrotivõlausaldajana. Pärandaja nõuded pärija vastu peaks haldur sisse nõudma samuti üldkorras.

#### Pärija kulutused pärandi avanemisest pankrotimenetluseni

##### a) pärija kulutused pärandvara valitsemisel

Pärija võib olla pärandi avanemisest alates teinud kulutusi, võib-olla eeldamata sealjuures, et pärandvaral lasuvad kohustused ületavad pärandvara väärtust. Pärija võib olla eeldanud, et ta teeb kulutusi enda varale. Samuti võib pärija olla täitnud pärandaja korraldusi või rahuldanud võlausaldajate nõudeid. Ühest küljest tekitab see küsimuse, kas pärija peaks võlausaldajate ebavõrdse kohtlemise eest vastutama ning teisalt küsimuse, kas pärija võiks nõuda enda vara arvel tehtud kulutuste hüvitamist ja millisel alusel. Kui pärija saab kulutuste hüvitamist nõuda, tekib küsimus, kas pärija saab nõude maksta panna pärandvara pankrotimenetluses ning kui saab, siis millises järjekorras tuleks tema nõue rahuldada.

Pärandi avanemisest alates võivad olla kulutused vajalikud näiteks pärandvara säilimise tagamiseks või jooksvaks hooldamiseks. Selleks võib pärijal olla vajalik teha tehinguid kolmandate isikutega. Kuna pärija ei saaks teha tehinguid pärandaja nimel, siis teeks ta tehingud enda nimel, oleks ise lepingupool ning peaks seetõttu eelduslikult vastutama suhtes kolmanda isikuga enda isikliku varaga. Arvestades, et pärija võib seejuures olla lähtunud ekslikult eeldusest, et ta teeb kulutusi enda varale või sellest, et ta saab hiljem pärandvarast vastutasu, ei pruugi pärija vastutus üksnes enda isikliku varaga olla õigustatud. Soomes on leitud, et pärija vastutab selliste kohustuste eest, mis ta on võtnud küll justkui pärandvara eest, kuid enda nimel<sup>78</sup>. Saksamaal on leitud, et kuigi kohustuse täitmise eest vastutab pärandvara, vastutab täiendavalt ka pärija lepingupoolena, kuid võib esitada regressinõude pärandvara vastu<sup>79</sup>.

<sup>77</sup> Vt PärS §-d 157, 158.

<sup>78</sup> Soome süsteemi kirjeldus [e-justice](#) portaalis, vastus küsimusele nr 8.

<sup>79</sup> § 1978 lg 3 BGB; *op cit* H. Brox (2003), lk 322.

Saksamaal eristatakse pärija nõudealust lähtudes sellest, kas pärija oli pärandi vastu võtnud või tegi kulutusi enne seda. Kui pärija ei olnud veel pärandit vastu võtnud, saab ta pankrotimenetluses kulutuste hüvitamist nõuda samas ulatuses nagu käsundita asjaajaja ning kui ta oli pärandi vastu võtnud, siis saab ta hüvitamist nõuda nagu käsundisaaja<sup>80</sup>. Sõltumata sellest, kas hüvitise nõudealus on lepinguline või lepinguväline, on Saksamaal keskne hüvitisnõude rahuldamise eeldus, et kulutused olid pärandvara kui sihtvara silmas pidades võlausaldajate huvides<sup>81</sup>. Pärija kulutuste hüvitamise nõue on massikohustus<sup>82</sup>.

Eesti õigusteoorias ei ole seni selgelt pärandi vastu võtnud pärija, pärimiskõlbmatuks osunud pärija, end pärima õigustatud isikuks pidanud pärija või pärandist loobunud pärija õigussuhteid eristatud ega käsundita asjaajamise kohaldumise võimalusi sügavamalt mõtestatud. Eristus käsundita asjaajamise ja käsunduslepingu alusel tegutsemise vahel on saksa õiguses ilmselt tehtud ühest küljest seetõttu, et õigussuhet ei ole pärijal kuni pärandi vastuvõtmiseni tagasiulatavalt veel tekkinud. Teisalt võiks ju leida, et tegelikult ajab pärija käsundita võlausaldajate asja kuni pankrotimenetluse alguseni ning hüvitusnõue võiks põhineda käsundita asjaajamisel. Viimane lähenemine ei sobiks aga vähemasti abstraktse viitena Eesti õigusesse, sest pärast pärandi vastuvõtmist tegutseks pärija eelduslikult võõraid asju, arvates, et tegemist on tema oma asjadega, misjuhul käsundita asjaajamise sätted ei kohalduks (VÕS § 1026 lg 1). Alusetu rikastumise sätetest tuleks eelkõige kõne alla kulutuste kondiktsioon, mille puudus oleks, et pärija saaks nõuda hüvitamist üksnes ulatuses, milles võlausaldajad on rikastunud ja rikastumise ulatus tuleks tõendada (VÕS § 1042 lg 1). Seega jääb küsimus, milline võiks Eesti õiguses olla nõude alus ja ulatus.

Põhjendatud võiks olla see, kui pärija saaks nõuda mõistlike kulutuste hüvitamist, küsitav on, kas ta peaks saama nõuda ka tasu. Ühest küljest saavad tasu nõuda pärandi hooldaja ja testamenditaitja, kellest viimane võib ühtlasi ollagi pärija, teisalt ei ole pärija ilmselt tegutsenud tahtega tasu hiljem nõuda. Võimalik lahendus saaks olla jätta õigussuhe viiteliselt mõne lepingulise või lepinguvälise alusega sidumata ja sätestada, et pärija saab nõuda mõistlike kulutuste hüvitamist. Lahenduse puudus on see, et mõistlikkus on hinnanguline kriteerium. Pankrotimenetluse kiirust silmas pidades võiks põhjendatud olla nende kulutuste hüvitamine, mille osas saab pärija esitada kviitungid või pangaülekande väljavõtte, et menetlusosalistel oleks mõistlik ja kiire võimalus nõude põhjendatust hinnata. Vajadusel saab anda kohtule võimaluse kulutuste mõistlikust hinnata. Kuna sisuline erisus pärandi hooldaja, testamenditaitja ja pärija tegevuses enne pankrotimenetlust puudub, siis oleks põhjendatud lugeda ka pärija kulutuste hüvitamise nõue massikohustuseks.

Eraldi küsimus on lisaks see, kas kulutuste hüvitamise nõue peaks olema ka eelpärijal, kelle puhul saab üldiselt eeldada, et ta kannab pärandvara säilitamise ja mõistlikuks korrashoiuks vajalikud kulutused oma vara arvel ning saab muude kulutuste hüvitamist nõuda alusetu rikastumise sätete alusel järelepärijalt (PärS § 49 lg-d 1 ja 2). Kuna põhjust, miks pärandvara pankroti korral peaks pärijat ja eelpärijat eristama, ei ole oleks ilmselt mõistlik käsitada pärija ja eelpärija nõudeid samaväärsena.

#### b) pärija täidab võlausaldajate nõudeid enne pankrotimenetlust

Eelnevaga sarnane võiks olla käsitlus juhtudel, mil pärija on täitnud pärandvara arvel pärandil lasuvaid kohustusi enne pärandvara pankrotimenetlust pärandvara või isikliku vara arvel. Kui pärija on osade võlausaldajate kohustusi enne pankrotimenetlust täitnud tõusetub kohe küsimus, kas sellisel juhul on võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet järgitud. Põhjendatud ei oleks kõikide tehingute tühistena käsitlemine, kuid mitte ka täiendavate eeldusteta pärija vastutus pärandvaral lasuvate kohustuste täitmise eest. Sarnaselt inventuurile ei peaks pärija vastutus, kui ta on täitnud pärandvara arvel võlausaldajatele kohustusi, olema liiga range ning ta võiks olla kahju hüvitamisest vabastatud siis,

<sup>80</sup> § 1978 lg 3 BGB, vt käsundusleping § 662 BGB jj; käsundita asjaajamine § 677 BGB jj; VÕS § 618 jj, § 1018 jj.

<sup>81</sup> MüKoBGB/Küpper, 7. Aufl. 2017, BGB § 1978 rn 13.

<sup>82</sup> § 324 lg 1 p 1 InsO, vt ka § 1978, 1979 BGB.

kui ta kohustuse täitmise hetkel ei teadnud ega pidanud teadma, et parandaja võlausaldajate nõuded võivad ületada parandvara väärtuse (vt PärS § 143 lg 2).

Saksamaal on ette nähtud, et kui pärija ei vastuta parandvaral lasuvate kohustuste täitmise eest piiramatult, peavad võlausaldajad kohustuste täitmist aktsepteerima, kui pärija võis asjaolusid arvestades eeldada, et parandvarast jätkub parandvaral lasuvate kohustuste täitmiseks. Sellisel juhul ei teki pärijal täidetud kohustuse tõttu võlausaldajate ees kahju hüvitamise kohustust. Eriregulatsiooni põhjendusena on välja toodud, et see aitab pärijat raskuste ja ebaõigluse eest kaitsta<sup>83</sup>. Kohustuste täitmiseks saab lugeda küll kohustuste täitmist võlausaldajatele, kuid mitte parandaja korralduste (annak, sihtkäsund, sihtmäärang) täitmist<sup>84</sup>, sest need nõuded tuleks rahuldada alles pärast parandil lasuvate kohustuste täitmist. Kui pärija täitis võlausaldaja kohustuse enda isikliku vara arvel ega võinud eeldada, et parandvara kohustuste täitmiseks ei jätku, siis on tal võimalik astuda menetlusse selle võlausaldaja „asemele“, kelle kohustuse ta täitis, kui leitakse, et pärija ei võinud eeldada, et parandvara on piisavalt. Pärija regressinõue parandvara vastu oleks massikohustus, sõltumata sellest, millisel järjekohal oleks asunud selle võlausaldaja nõue, kelle nõude pärija täitis<sup>85</sup>.

Eraldi tähelepanu väärib pärija vastutus (vt edasi), kuid põhimõtteliselt võiksid tehingud, millega pärija täitis võlausaldajate nõuded, jääda kehtima, kui pärija võis eeldada, et parandvara on piisavalt. See käsitlus sobituks Eesti õiguses inventuuri sätete ja saksa õiguse põhimõtetega. Kui pärija täitis võlausaldaja nõude enda vara arvel, siis peaks olema pärijal võimalik selle hüvitamist pankrotimenetluses nõuda. Üks võimalus oleks, et ta saaks nõude täitmiseks tehtud kulutusi nõuda tavapärase pankrotivõlausaldajana, teine võimalus oleks nõuet võimalik käsitada massikohustusena. Kui pärija on täitnud kohustuse oma vara arvel toetab selle massikohustuseks liigitamist see, et selliselt käsitatakse neid parandi valitsemisega seotud kuludega võrdselt. Lisaks võib nõude massikohustuseks liigitamine olla põhjendatud ka seetõttu, et sel juhul on pärijal justkui vara välistamise nõue, millest tulenevad nõuded rahuldatakse Eesti õiguses veel enne massikohustusi (PankrS § 146 lg 1 p 1). Lahendus ei peaks sõltuma sellest, kas võlausaldajate nõudeid on täitnud lõpp-pärija või eelpärija.

#### Pärandaja korraldustest tulenevad nõuded

Pärandaja korraldustest tulenevaid nõudeid sai eelnevalt käsitletud. Korralduste täitmist saab nõuda üksnes parandvara arvel ja täitmist nõudma õigustatud isikud võiksid osaleda parandvara pankrotimenetluses pankrotivõlausaldajatena, kuid PärS § 142 lg 1 p 3 mõtet järgides võiksid nende nõuded asuda viimaselt järjekohal. Kui pärija oli korraldustega soodustatud isik, näiteks kui talle oli määratud annak, siis oleks ka pärija pankrotivõlausaldaja, kes saaks nõuda annaku täitmist pankrotivõlausaldaja, kuid viimases järjekorras. Nõude viimasesse järjekorda asetamine sobitud kokku inventuuri järel kohustuste täitmise järjekorraga kehtivas õiguses. Lisaks võiks see olla põhjendatud, sest tulemus oleks sarnane nagu õigussüsteemides, kus pärijale läheb üle vaid positiivse vara jääk.

Pärija enda kulusid seoses pärimismenetlusega ei peaks rahuldama parandvara arvel. Siia on hõlmatud kulutused, mis pärijal endal on vaja teha selleks, et näiteks pärimismenetlus algatada, parandi vastuvõtmise või loobumise avaldus tõestada või pärimistunnistus saada<sup>86</sup>.

- Seega peaks pärija osalema pankrotivõlausaldajana pärandara pankrotimenetluses nõuete osas, mis tulenevad tema ja pärandaja vahelisest õigussuhtest. Hõlmatud peaksid olema nii võlaõiguslikud omavahelised nõuded kui ka eripärane pärimisõiguslik nõue hüvitise saamiseks pärandaja abistamise eest.

<sup>83</sup> Vt § 1979 BGB, MüKoBGB/Küpper, 7. Aufl. 2017, BGB § 1979 rn 1.

<sup>84</sup> MüKoBGB/Küpper, 7. Aufl. 2017, BGB § 1979 rn 3.

<sup>85</sup> § 1979 BGB, § 324 lg 1 p 1 InsO; MüKoInsO/Siegmann, 3. Aufl. 2014, InsO § 326 rn 5; MüKoBGB/Küpper, 7. Aufl. 2017, BGB § 1979 rn 2.

<sup>86</sup> PärS § 118 lg 2, parandi vastuvõtmise või sellest loobumise avaldus, pärimismenetluse algatamise avaldus, pärimistunnistuse väljastamine [notari tasu seaduse](#) § 31 p-d 30–33.

- Olukorras, kus pärija on teinud kulutusi pärandvara valitsemiseks, peaks ta saama nõuda tehtud kulutuste hüvitamist massikohustusena, nõude ulatusena võiks kõne alla tulla mõistlike kulutuste hüvitamine. Sellisena on pärija samas positsioonis nagu pärandi hooldaja või testamenditäitja, kellest viimane võibki ühtlasi olla pärija. Erinevusena hooldajast ja testamenditäitjast oleks põhjendamatu pärijale tasu maksmine, sest eelduslikult puudus pärijal pärandvara valitsemisele asumisel tahe tasu nõuda.
- Olukorras, kus pärija on täitnud pärandvara arvel pärandil lasuvaid võlgu, võiksid tehtud tehingud jääda kehtima ning pärijalt ei peaks saama nõuda kahju hüvitamist, eeldusel, et pärija ei võinud eeldada, et pärandvarast ei piisa pärandil lasuvate kohustuste täitmiseks. Kui pärija täitis isikliku vara arvel mõne võlausaldaja nõude, võiks ta saada tasutud summa tagasi nõuda massikohustusena.
- Kui pärijal oleks lisaks pärija positsioonile nõue pärandvara vastu pärandaja korraldusega soodustatud isikuna, peaks ta selle nõude täitmist saama nõuda pankrotivõlausaldaja viimases järjekorras pärast teiste võlausaldajate nõuete rahuldamist. Pärija enda pärimismenetluses kantud kulude hüvitamist ei peaks pärija saama nõuda.

## 2. Pärija vastutus pärandvara pankrotimenetluse korral

Eelnevalt sai välja toodud, et Eestis kohaldub pärimisel üldõigusjärgluse põhimõte, mille kohaselt on pärija vastutus piiratud pärandvaraga vaid inventuuri ja pankrotimenetluse korral. Kui pärijaid on mitu, tekitab vastutuse ulatus küsimusi, sest enda menetlusõigusi saavad ka kaaspärijad käsutada pärimismenetluses iseseisvalt. Inventuuri tegemine on üldreeglina vabatahtlik ning inventuuri tagajärjed kohalduvad vaid selle pärija suhtes, kes on inventuuri nõudnud<sup>87</sup>. See toob kaasa, et enne pärandvara pankrotimenetluse algatamist võivad osad pärijatest olla enda vastutust inventuuri kaudu piiranud, kuid teised mitte. See tõstatab küsimus, millised peaksid olema pärandvara pankrotimenetluse tagajärjed pärija vastutusele.

### 2.1 Pärija vastutusmudelid inventuuri ja pärandvara pankrotimenetluse korral

#### a) pärija vastutuse lähtekohad

Sõltuvalt pärimissüsteemist (vt II, p 2.1), saab pärija endale, kas üksnes positiivse varajäägi pärast seda, kui pärandil lasuvad kohustused on täidetud või vastutab üldreeglina kõigi pärandil lasuvate kohustuste täitmise eest. Erisus süsteemide vahel seisneb peamiselt selles, kas pärandvara inventuuri laadse menetluse läbiviimine enne pärandvara jagamist on kohustuslik või mitte. Ka pärimisel üldõigusjärgluse korras, saab pärija valikuvõimalusega viia läbi pärandvara inventuur, mispuhul on tema vastutus piiratud pärandvaraga. Inventuuri keskne mõte on vara nimekirja koostamisega ühest küljest distsiplineerida pärijat ja saada ülevaade sellest, mis pärandvara hulka kuulub. Teisalt on inventuuri kaudu võimalik eristada pärandvara ja pärija isikliku vara varamassid ja vastutust piirata.

Eristada saab kolme liiki pärija vastutussüsteeme:

- Pärandvara ja pärija isikliku vara varamasside ühtsus, mille puhul saavad pärandvara ja pärija vara massid ühtseks tervikuks, nii, et pärija vastutab isiklike võlausaldajate ja pärandvara võlausaldajate ees nii oma isikliku varaga kui ka pärandvaraga. Pärija vastutus pärandvaral lasuvate kohustuste eest ei ole piiratud pärandvaraga, vaid pärija vastutus on piiramatu;
- Pärandvara ja pärija varamasside esemeline lahutamine (*separatio bonorum*), mille puhul jäävad varamassid vastutuse aspektist lahutatuks. Pärandvaral lasuvate kohustuste täitmise

<sup>87</sup> Vt PärS § 130 ja § 139 lg 7: „Kui inventuur on ühe pärija nõudel tehtud, kehtivad käesoleva seaduse §-s 143 nimetatud tagajärjed kõigi pärijate suhtes, kes on nõudnud pärandi inventuuri. Sellisel juhul ei ole olulise põhjuseta vaja teise pärija nõudel pärandit uuesti inventeerida.“

ees vastutab vaid pärandvara ja pärandvara võlausaldaja võib sissenõude pöörata üksnes pärandvarale (*cum viribus hereditatis*);

- Pärandvara ja pärija vara arvestuslik lahutamine, mil varamassid segunevad ja pärija vastutab võlausaldajate ees mõlema varakogumiga, kuid õiguslikult oluliseks jääb pärandvara väärtus. Pärija vastutab pärandvaral lasuvate kohustuste eest, kuid üksnes pärandvara väärtuse ulatuses (*pro viribus hereditatis*)<sup>88</sup>.

Võrdluseks võib välja tuua täpsemalt, et Saksamaal on üsna detailne ja komplitseeritud pärijate vastutuse süsteem, mis ei piirdu üksnes ülaltoodud mudelitega. Üldreegel on, et pärija vastutus on piiratud pärandvaraga mitte pärandvara väärtusega<sup>89</sup>. Vastutust saab piirata kõigi võlausaldajate suhtes pärandi valitsemise ja pankrotiga või kui nende läbiviimiseks raha ei jätku, siis pärandvara ebapiisavuse vastuväitega<sup>90</sup>. Oluline on, et neil kolmel juhul tekib piiratud vastutus vaid siis, kui pärija täidab lisaelduse ja teeb õigel ajal pärandvara inventuuri. Inventuuri käigus koostatakse pärandvara nimekiri, see esitatakse kohtule ning nii lahutatakse pärandaja ja pärija vara n-õ paberil. Inventuuri tagajärjel saab pärija suhtes võlausaldajatega tugineda eeldusele, et rohkem esemeid kui need, mis pärandvara nimekirjas on, pärandvara hulka ei kuulunud<sup>91</sup>. Lisaks kõigi pärijate vastutuse ühiselt piiramise alustele, saab pärija vastutuse piiratusele tugineda ka mõne võlausaldaja suhtes võlausaldajate üleskutsemenetluse kaudu, millega piiratakse enda nõudest teatamata jätnud võlausaldaja õigust kohustuse täitmist nõuda pärandvaraga<sup>92</sup>. Sõltumata eelnevast on aga pärija vastutus kõigi võlausaldajate suhtes piiramatult ka pärandi valitsemise või pankroti korral, kui pärija ei ole õigel ajal inventuuri nõudnud või on esitanud ebaõige pärandvara nimekirja või seda võltsinud. Üksiku võlausaldaja ees vastutab pärija piiramatult, kui ta keeldub kinnitast pärandvara nimekirja õigsust<sup>93</sup>.

## **b) pärija vastutusmudel Eesti kehtivas õiguses**

Olukorras, kus pärija vastutus ei ole piiratud, vastutab ta Eestis üldõigusjärgluse põhimõttest tulenevalt pärandvaral lasuvate kohustuste täitmise eest nii pärandvaraga kui ka enda isikliku varaga. See tähendab, et pärandvara ja pärija vara massid ei ole lahutatud ning pärija vastutus on piiramatult. Pärija ei pea pärandvaral lasuvaid kohustusi täitma oma vara arvel siis, kui ta pärast inventuuri tegemist on täitnud kohustused seaduses sätestatud korras või kui on välja kuulutatud pärandvara pankrot või kui pankrotimenetlus on lõppenud pankrotti välja kuulutamata, raugemise tõttu (PärS § 130 lg 3). See üldsäte reguleerib küll viise, kuidas pärija saab enda vastutust piirata, kuid sättest ei tulene, kas soovitud on kohaldada inventuuri ja pärandvara pankroti korral põhimõtet, mille järgi on:

- pärija vastutus piiratud pärandvaras olevate esemetega, selliselt, et pärandvara ja pärija isikliku vara massid on lahutatud (*cum viribus hereditatis*) või
- pärija vastutus piiratud arvestuslikult, pärandvara ja pärija isikliku vara massid ei ole eraldatud, kuid vastutus on arvestuslikult piiratud pärandvara väärtusega (*pro viribus hereditatis*).

Erisused nende lähenemiste vahel seisnevad ühest küljest selles, kas pärandvara ja pärija varamassid on lahutatud või vastutab pärija piiramatult, kuid arvestuslikult. Teisalt sõltub valitud süsteemist ka

<sup>88</sup> *op cit* H. Brox (2003), lk 316; vrd *cum viribus hereditatis* vs *pro viribus hereditatis*.

<sup>89</sup> MüKoBGB/Küpper, 7. Aufl. 2017, BGB § 1975 rn 1.

<sup>90</sup> Vt §-d 1975 ja 1990 BGB, S. Scherer (hrsg). Münchener Anwaltshandbuch Erbrecht 4. Aufl. München: C.H. Beck, 2014, § 23 rn 3.

<sup>91</sup> *op cit* H. Brox (2003), lk 328–329, vt nt §-d 1975, 1994, 2009 BGB.

<sup>92</sup> *op cit* H. Brox (2003), lk 325–326, § 1973 BGB. Erand on põhimõte, et ka hilinenud nõuded peab pärija täitma enne pärandaja korraldusi (annak, sihtkäsund, sihtmäärang), muul juhul peab ta maksma hilinenud võlausaldajale hüvitist. Kui pärija aga on juba pärandaja korraldused täitnud ajal, mil võlausaldaja enda nõudest teatab, siis ei pea pärija isiklikust varast võlausaldajale kahju hüvitama. Võlausaldaja saab nõude esitada viie aasta jooksul alates pärandi avanemisest § 1974 BGB.

<sup>93</sup> *op cit* H. Brox (2003), lk 318–320, 324, 327–332; vt §-d 1994, 2005, 2006, 2013 BGB.

see, kuidas pärijal on võimalik soovi korral isikliku vara arvel kohustusi täita, mis väärrib erilist tähelepanu just pärandvara pankrotimenetluse reeglistiku juures. Vastutuse piiramisel pärandvara väärtusega ei ole varamassid lahutatud ning pärija saab enda vara ja pärandvara eristamata võlausaldajate kohustusi täita. Kui pärija vastutus on piiratud pärandvaras olevate esemetega ja pärija täidab kohustuse oma vara arvel, siis tuleb seda, mille arvel kohustus täideti eristada. Sisuliselt on pärija siis täitnud pärandaja kohustuse kolmanda isikuna (VÕS § 78).

Kehtivas õiguses on vastutusmudelit täpsustatud inventuuri jaoks, kuid pärandvara pankroti välja kuulutamise või menetluse raugemise tagajärgi seaduses lisaks üldsättele reguleeritud ei ole<sup>94</sup>. PärS § 143 lg 1 kohaselt on pärija vastutus pärast inventuuri tegemist piiratud pärandvara väärtusega. Sellest võib järeldada, et seadusandja soov oli piirata pärija vastutust inventuuri korral arvestuslikult pärandvara ja pärija isikliku vara masse eraldamata. Võrdluseks võib välja tuua, et varem kehtinud pärimisseaduses<sup>95</sup> ei olnud Eestis inventuuri tagajärg pärija vastutuse arvestuslik piiramine, vaid varamasside lahutamine. Pärija vabanes PärS 1996 § 135 lg 1 järgi inventuuri korral pärandaja võlgade tasumisest oma vara arvel, erinevalt kehtivast õigusest, mis piirab pärija vastutust pärandvara väärtusega<sup>96</sup>. Inventuuri regulatsiooni muudeti seega kehtivas pärimisseaduses kontseptuaalselt. Pärandvaraga piiratud vastutuselt ülemineku kohta vastutuse piiratusele pärandvara väärtusega toodi küll eelnõu seletuskirjas välja, et pärija vastutus on eelnõu kohaselt piiratud pärandvara väärtusega, kuid kontseptsiooni muutmist ei põhjendatud muuga kui sellega, et kõik nüüdisaegsed pärimissüsteemid võimaldavad ka pärandi vastu võtnud pärijal /.../ keelduda kohustuste rahuldamisest ulatuses, milles need ületavad pärandvara väärtust<sup>97</sup>.

Võrdluseks võib välja tuua, et Lätis ja Poolas on pärija vastutus piiratud pärandvara väärtusega, samas kui Leedus<sup>98</sup>, Saksamaal, Prantsusmaal ja Itaalias piiratakse pärija vastutus pärandvaraga<sup>99</sup>, *common law* riikides, kus pärija saab osa vaid positiivsest varajäägist, tuleneb vastutuse piiramine pärandvaraga juba olemuslikult nende pärimissüsteemist.

Kuigi eelduslikult võiksid inventuuri ja pärandvara pankrotimenetluse tagajärjed pärija vastutuse olla sarnased, oleks pankrotimenetluses keeruline rakendada pärija vastutuse piirangut pärandvara väärtusega. Kuna arvestuslikult piiratud vastutuse korral pärandvara ja pärija isiklik vara segunevad, tekitaks küsimusi see, kuidas määrata kindlaks pankrotivara koosseis. Pankrotivara koosseisu oleks kergem paika panna juhtudel, kui enne pankrotimenetlust on läbi viidud inventuur. Samas ei pruugita inventuuri alati teha, sest selleks tuleb kulutada raha ja inventuuri tegemine on enamike pärijate puhul vabatahtlik. Kui pärijate hulgas ei ole ühtegi pärijat, kelle puhul oleks inventuuri läbiviimine kohustuslik (PärS § 136), ei pruugi olla inventuuri tehtud. Kui pankroti välja kuulutamine pärandvara ja pärija vara masse ei eraldaks, ei saaks sisuliselt eraldiseisvast pärandvara pankrotimenetlusest rääkida. Keeruline oleks määrata juba seda, milliste esemete suhtes peaks olema pärija käsutusõigus piiratud ja minema üle haldurile, seda eriti juhtudel, mil pärijaid on mitu ja varamasse mitmeid.

---

<sup>94</sup> PärS § 130 lg 3 sõnastust täpsustati 2010. aastal. Kinnistusraamatuseaduse, pärimisseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu [725 SE](#) seletuskirja lk 16 leiti, et pärija vastutuse piiramine pankroti korral ei peaks sõltuma inventuuri nõudmisest. Vastutuse kontseptsiooni ei selgitatud. PärS § 130 lg 3 sõnastusest tundub, et mõeldud on, et vastutus on piiratud pärandvarasse kuuluvate esemetega.

<sup>95</sup> Pärimisseadus ([PärS 1996](#)) – RT I 1996, 38, 752; RT I 2008, 7, 52 (vastu võetud 15.05.1996; kehtetu 01.01.2009).

<sup>96</sup> Vrd PärS 1996 § 135 lg 1: Kui pärija pärandit vastu võttes nõuab selle inventuuri, vabaneb ta pärandaja võlgade tasumise kohustusest oma vara arvel. PärS § 143 lg 1: pärast inventuuri tegemist on pärija vastutus pärandvaraga seotud kohustuste eest piiratud pärandvara väärtusega. Vt ka PärS 1996 § 114 lg 1 kui pärija tegevus või tema varaline seisund võib kahjustada annakusaaja või isiku huve, kellel on nõue pärandi suhtes, võib kohus huvitatud isiku nõudel eraldada pärandaja vara pärija varast ning nimetada pärandvara valitsemiseks hooldaja.

<sup>97</sup> Pärimisseaduse eelnõu [56 SE](#) seletuskiri, lk 25 jj.

<sup>98</sup> D. Bubligné [ettekanne](#) „Lithuanian succession law: experience and perspectives“ 29.10.2009 konverents „The Perspectives of the Europeanization of the Law of Succession“, slaid nr 24; vt ka S. Kalus, M. Habdas. Family law and succession law in Poland. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer Law & Business, 2011, lk 239.

<sup>99</sup> D. Titz. Das Vindikationslegat: Reformbedürftigkeit und Reformfähigkeit des deutschen Erbrechts. Tübingen: Mohr Siebeck, 2017, lk 188.

Lähtudes sellest, et menetluses peaks pankrotivara koosseisu olema võimalik määratleda esemete kaupa, tundub õigem, et pärandvara pankrotimenetluse tagajärg peaks olema pärija vastutuse piiramine pärandvarasse kuuluvate esemetega. Sellisel juhul oleks aga inventuuril ja pankrotil erinevad tagajärjed. Mõelda tuleks, kas erinevused on põhjendatud. Samuti tuleks tähelepanu pöörata sellele, et pärijad saavad enda menetlusõigusi iseseisvalt käsutada. Kas seetõttu peaks erinev olema ka vastutusmudel ja erinevate pärijate vastutuse ulatus.

- Pärija vastutus võib lähtuda kolmest erinevast mudelist:
  - Pärija vastutab pärandvaral lasuvate kohustuste täitmise eest piiramatult nii oma varaga kui ka pärandvaraga. Pärimisel sulanduvad varamassid ühte ning kui pärandvarast kohustuste täitmiseks ei piisa, peab pärija täitma kohustused oma vara arvel.
  - Pärandaja vastutab pärandvaral lasuvate kohustuste täitmise eest pärandvaraga ja enda isikliku varaga, v.a arvatud juhul kui ta on enda vastutust piiranud, mille kaudu on pärandvara ja pärija isikliku vara massid lahutatud, misjuhu on pärija vastutus piiratud pärandvaras olevate esemetega (*cum viribus hereditatis*).
  - Pärandaja vastutab pärandvaral lasuvate kohustuste täitmise eest pärandvaraga ja enda isikliku varaga, ka juhul kui pärija enda vastutust piirab, siis varamasse ei lahutata, vaid pärija vastutuse ulatust piiratakse arvestuslikult pärandvara väärtusega (*pro viribus hereditatis*).
- Eesti kehtivas õiguses on pärija vastutus inventuuri korral piiratud arvestuslikult pärandvara väärtusega. PärS 1996 kohaselt oli pärija vastutus inventuuri korral piiratud pärandvaras olevate esemetega. Lätis ja Poolas on pärija vastutus inventuuri korral piiratud pärandvara väärtusega, Leedus, Saksamaal, Prantsusmaal ja Itaalias on inventuuri tagajärg vastutuse piiramine pärandvaraga. *Common law* riikides tuleneb pärija vastutuse piiratus pärandvaraga neil kasutusel olevast süsteemist, kus pärijale läheb üle vaid positiivne varajääk<sup>100</sup>.
- Eesti õiguses ei ole erisätet selle kohta, milline vastutuse piirang kaasneb pärandvara pankrotiga, kuid PärS § 130 lg 3 sõnastusest ja sätte muutmise seletuskirjast võib järeldada, et mõeldud on pärija vastutuse piiramist pärandvaraga. See on ka mõistlik, sest vastasel juhul tekitaks probleeme pankrotivara koosseisu kindlaks määramine ja see, milliste esemete käsutamine on pärijatel pankrotimenetluses piiratud. Saksamaa vastutussüsteemis eristatakse vastutuse piiramist kõigi võlausaldajate suhtes ja üksikute võlausaldajate suhtes, millest viimane sarnaneb Eesti võlausaldajate üleskutsemenetlusele, kuid eraldi on reguleeritud menetluslik kord vastuväidetele tuginemiseks<sup>101</sup>.

## 2.2 Pärijate vastutuse ulatuse eristamine inventuuri ja pankroti korral

### a) pärijate erineva vastutusega seotud küsimused inventuuri- ja pankrotiavalduse esitamisel

Peamised raskuskohad, mis vajavad lahendamist, on juhud mil üks või mõned pärijatest ei soovi enda vastutust piirata ka pankrotimenetluse korral, teiseks juhud, mil testamendis on mõne pärija vastutus piiratud ja kolmandaks juhud, mil mõni pärijatest soovib läbi viia inventuuri ning hiljem algatatakse pärandvara pankrotimenetlus. Üldpõhimõtte kohaselt jaotatakse kaaspärijate vahel võrdeliselt nende pärandiosaga pärandil lasuvad kohustused, samuti pärandaja matuse, pärandaja perekonnaliikmete ülalpidamise, pärandvara valitsemise ja inventuuri kulud ning muud pärandiga seoses tehtud vajalikud kulutused, kui testamendist või pärimislepingust ei tulene teisiti. Pärandvarasse kuuluva kohustuse täitmise eest vastutavad pärijad solidaarselt (PärS § 151). Analüüsida tuleks, kuidas mõjutab ühe pärija vastutuse piirang või piiramatus teise pärija vastutust ning milline toime peaks olema pärandvara pankroti välja kuulutamisel.

<sup>100</sup> Vt nt [Claims](#). University of Michigan Law School Scholarship Repository, lk 431.

<sup>101</sup> Vrd Eestis TsMS § 445 lg 4: Kostjaks oleva pärija taotlusel võib kohus teha otsuse pärija piiratud vastutuse reservatsiooniga

Inventuuri tegemine on pärijatena kohustuslik riigile, kohalikule omavalitsusele või piiratud teovõimega isikule. Riik ja kohalik omavalitsus ei saa vastutada pärandil lasuvate kohustuste eest isikliku varaga. Piiratud teovõimega isiku puhul on seaduses aga reguleeritud ka olukord, kui piiratud teovõimega pärija seaduslik esindaja ei ole pärija huvides pärandi inventuuri taotlenud. Sellisel juhul vastutab ta isiklikult pärandaja nende võlgade eest, mille rahuldamiseks pärandist ei jätkunud (PärS § 136). Muudel juhtudel saab pärija ise otsustada, kas ta soovib inventuuri teha maksimaalselt kolme kuu jooksul alates sellest, kui ta sai teada või oleks pidanud teada saama asjaoludest, millest võib järeldada, et pärandvarast ei piisa pärandaja võlausaldajate nõuete rahuldamiseks (PärS § 137 lg 2).

Pankrotiavalduse esitamise õigus peaks mitme pärija korral sõltumata nende kui ühisomanike staatusest olema eraldiseisvalt igal pärijal. Kehtivas õiguses on PankrS § 9 lg-s 2 viidatud pärijale ainsuses, mis ei välista tõlgendust, et kaaspärijad peavad avalduse esitama koos ega ka tõlgendust, et sellise avalduse võib esitada üks pärijatest. See, kuidas peaks pankrotiavalduse esitamine mõjutama pärija vastutust, sõltub sellest, kas võtta lähtekohaks see, et pärijate erinev vastutus peaks pankrotimenetluse korral säilima, või leida, et see peaks olema kõigil pärijatel sama sõltumata sellest, palju pärijaid avalduse esitas, või sellest, kas pankrotiavalduse on esitanud testamenditäitja, pärandi hooldaja või võlausaldaja.

Inventuuri puhul on eripärane, et see piirab üksnes inventuuri nõudnud pärija vastutuse pärandvara väärtusega (PärS § 139 lg 7). Kui inventuuriavalduse esitab ka mõni teine pärija, siis inventuuri faktiliselt uuesti ei tehta, vaid teised avalduse esitanud pärijad saavad seni tehtud inventuuriga põhimõtteliselt ühineda. Ühest küljest võib küsimusi tekitada, et kui lisandunud pärijate puhul inventuuri faktiliselt niikuinii uuesti läbi ei viida, siis miks peaks lisanduvate pärijate vastutuse piiramine sõltuma sellest, kas nad tähtaegu järgides suudavad inventuuriavalduse esitada. Teisalt võimaldab inventuuri tagajärgede sidumine vaid ühe pärijaga teistel enda vastutuse üle iseseisvalt otsustada ja soovi korral piiramatult vastutuse säilitada. Kuigi inventuuriga kaasnev vastutuse piirang on õigustatud siis, kui pärija on olnud hoolas ja inventuuri tegemisele kaasa aidanud, on siiski küsitav see, kas juhul, kui ühe pärija nõudel on juba inventuur tehtud, on põhjendatud tõlgendada teiste pärijate vaikimist soovina piiramatult vastutada.

Pärijatele vastutuse osas valikuvabaduse säilitamine võib olla põhjendatud, kuid lahendamist vajavad sel juhul järgmised küsimused. Millised on inventuuri korral pärandvara pankrotimenetluse tagajärjed pärija vastutusele ja võlausaldajate nõuete ulatusele. Mis kuulub pankrotivara koosseisu. Kas juhul, kui pärijaid on mitu, peaks pärandvara pankroti korral nende pärijate vastutus, kes inventuurinõude esitasid, erinema nende pärijate vastutusest, kes inventuuri ei nõudnud. Vajalik on tähelepanu pöörata ka sellele, kuidas saab pärija, kes ei soovi enda vastutust piirata, pärandvara pankrotimenetluse korral kohustuste täitmises osaleda ning millised on pankrotimenetluse tagajärjed tema suhtes. Sõltumata sellest, kas leida, et pärijate vastutus erineb või on pankrotimenetluse korral sama, peaks lähtekohaks võtma selle, et pärija ei saa vastuta kohustuste eest suuremas ulatuses, kui selles, mis vastab tema pärandiosale (PärS § 151 lg 1).

## **b) pärija vastutuse kujundusvõimalused inventuuri- ja pankrotiavalduse esitamisel**

### **a) Pärijate erinev vastutus säilitada**

- Kui lähtuda sellest, et ka edaspidi oleks inventuuri tagajärjel piiratud vastutus pärandvara väärtusega, kuid pankroti puhul pärandvaraga, saaks inventuuriavalduse esitanud pärijate osas öelda, et pärandvaras olevate esemete kõrval kuulub lisaks pankrotivara hulka nõudeõiguse selle pärija vastu näiteks ulatuses, milles pankroti välja kuulutamise ajaks olemasolev pankrotivara ei vasta inventuuri läbiviimise aja seisuga kindlaks tehtud pärandvara väärtusele. Piiramatult vastutusega pärija osas saaks öelda, et pankrotivaras on nõudeõigus selle pärija vastu selles ulatuses, mis vastab tema mõttelisele osale kohustustest. Pärandaja korraldustest tulenevalt piiratud vastutusega pärija osas saaks pankrotivara hulka kuuluvaks lugeda nõudeõiguse selles ulatuses, mis vastab tema vastutuse ulatusele. Iseküsimus on, kas sellise komplitseeritud süsteemi konstrueerimine on otstarbekas ning mis võiksid olla sellise süsteemi loomise eesmärgid.



Nõudeõiguste maksmapanek ei peaks olema piiramatult, arvesse tuleks võtta juba täidetud võlausaldajate kohustusi ja pärija kulutusi pärandi avanemisest kuni pankrotimenetluseni. Samuti peaks arvestama seda, kas pärija teadis või pidi teadma, et pärandvarast ei piisa pärandil lasuvate kohustuste täitmiseks.

- Võrdluseks võib välja tuua, et Saksamaal eristub pärijate vastutus sõltuvalt sellest, kas pärija on inventuuri nõudnud. Kui pärija inventuuri teinud ei ole või on võltsinud pärandvara nimekirja, siis ta vastutab piiramatult oma varaga ka pärandvara pankroti korral ega saa enam vastutuse piirata tugineda<sup>102</sup>. Sellisena on Saksamaal inventuuril pärandvara pankroti kõrval kohaldumisala olemas. Sarnaselt oleks võimalik Eestis muuta senist seisukohta ja leida, et pärandvara pankroti korral on pärija vastutus pärandvaraga piiratud vaid juhul, kui eelnevalt on inventuur läbi viidud. Ka sel juhul saaks aga inventuurinõude seadmisel olla mõte eelkõige vaid siis, kui inventuuriga piirataks pärija vastutus esemeliselt ja varamassid lahutataks (PärS 1996), mitte selliselt, et vastutus piirataks pärandvara väärtusega nagu kehtivas õiguses.

#### b) Pärijate ühine vastutuse piirang pärandvara pankroti korral

Lihtsam ja selgem oleks aga lahendus, mille puhul oleks kõigi pärijate vastutus pankroti välja kuulutamise või raugemise korral eelduslikult samasugune ning vastutus ei sõltuks sellest, kas pankrotiavalduse on esitanud võlausaldaja, testamenditäitja, pärandi hooldaja, üks pärija või mitu neist. Praktikast on tekkinud küsimus, kas pärandvara pankroti korral on pärija vastutus piiratud ainult siis, kui ta on inventuuriavalduse esitanud või ei sõltu vastutus inventuurist<sup>103</sup>. 2010. aastal täpsustati PärS § 130 lg 3 sõnastust ning eelnõu seletuskirjas leiti, et pärija vastutuse piiramine pankroti korral ei peaks sõltuma inventuuri nõudmisest<sup>104</sup>. Seega oli seadusandja tahe, et pärija vastutus oleks pärandvara pankroti korral piiratud sõltumata sellest, kas eelnevalt on inventuur tehtud. Pärijate vastutuse ulatuse kohta pankrotiavalduse esitamisel on aruteludel leitud, et piiratud ei peaks olema üksnes selle pärija vastutus, kes on pankrotiavalduse esitanud, sest pärandvara pankrotiavalduse esitamisel on hõlmatud kõik konkreetse pärandvara pärijad isegi, kui avalduse esitab üks mitmest pärijast<sup>105</sup>. Nõustuda võib sellega, et pankrotiavalduse esitamisest ei peaks pärijate vastutus sõltuma. Nõustuda võiks põhimõtteliselt ka eelnõu seletuskirjas tooduga, et inventuur ei peaks olema pärandvara pankroti korral vastutuse piiramise kohustuslik eelaste, kuid selline käsitlus muudaks küsitavaks, miks peaks mõni pärijatest üldse inventuuri nõudma ning mis jääks sellise tõlgenduse korral kogu inventuuriireeglistiku kohaldamisalaks. Kui järgida Eestis senist tõlgendust ning leida, et pärija vastutus on piiratud pärandvara pankroti korral pärandvaraga sõltumata sellest, kas pärija on inventuuri nõudnud ning inventuuriga pärandaja ja pärija varamasse ei lahutataks ja vastutus piirataks pärandvara väärtusega, ei oleks inventuuri tegemisel eraldiseisvalt tähtsust.

- Esimene võimalus oleks leida, et pärandvara pankroti puhul on pärija vastutus piiratud pärandvaraga, sõltumata sellest, kas eelnevalt on läbi viidud inventuur, inventuuri läbiviimisel tuleks aga säilitada põhimõte, et pärija vastutus oleks piiratud pärandvara väärtusega.

Sellise valiku korral ei oleks inventuuri läbiviimisel pärija vastutuse aspektist suurt tähtsust. Esiteks kui pärandvara ja pärija varamasse ei lahutataks ja seetõttu vastutaks pärija ka enda varaga, küll oleks vastutus piiratud arvestuslikult. Kui pärandvara väärtus ei kataks pärandil lasuvaid kohustusi, tuleks läbida pankrotimenetlus ja pärija vastutus oleks seekaudu piiratud niikuinii pärandvaraga. Võlausaldajate üleskutsemenetlusel saaks olla tähendus pankrotimenetluse jaoks, nähtavasti peaks nõuete hilisem esitamine mõjutama võlausaldajate järjekorda ka pankrotimenetluses, muul juhul ei

<sup>102</sup> *Op cit* H. Brox (2003), lk 329–330.

<sup>103</sup> Pangaliidu ja notarite ühiskoolitus 06.05.2016, vt T. Saarma. Pärandvara pankrot ja pärandvara ühisuse osa arestimine, kaasus nr 2.

<sup>104</sup> Vt kinnistusraamatuseaduse, pärimisseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu [725 SE](#) seletuskiri, lk 16; *op cit* T. Saarma. Pärandvara pankrot ja pärandvara ühisuse osa arestimine, slaid nr 16.

<sup>105</sup> *op cit* T. Saarma. Pärandvara pankrot ja pärandvara ühisuse osa arestimine, slaid nr 22.

sobituks regulatsioon inventuuri tagajärgedega ning ei oleks arvestatud kohustuste täitmise järjekorra põhimõtteid. Kuigi välja on pakutud ka teistsugust lähenemist<sup>106</sup>, peaks kindlasti alles jääma kohustuste täitmise järjekord. Kehtiva PärS eelnõu seletuskirjas on välja toodud, et kohustuste täitmise järjekord on oluline üksnes juhul, kui tehakse pärandvara inventuur ja pärija vastutus on piiratud (pärija piiramatu vastutuse korral vastutab pärija nagunii kogu oma varaga, seega erinevalt piiratud vastutusest, kus pärandvara ebapiisavuse korral võib tekkida rahuldamise järjekorra probleem, ei ole kohustuste täitmise järjekorral tähtsust)<sup>107</sup>. Sellise põhjendusega muudeti varasema pärija vastutuse piiramise üldsätte asukohta ning viidi säte inventuuri tagajärgede juurde<sup>108</sup>.

Eelnevaga ei saa lõpuni nõus olla, sest selline käsitlus ei võta arvesse pärandaja korralduste olemust. Pärandaja korraldused peaks pärija täitma üksnes pärandvara ja sellel lasuvate kohustuste täitmise järgist sarnaselt *common law* süsteemile, kuigi võimalik on küll kokku leppida, et kohustusi ei täideta, vaid need jagatakse pärijate nõusolekul nende vahel. Kohustuse täitmise järjekorrata jääks tähelepanuta pärija vastutuse erisus pärandaja korralduste täitmisel. Näiteks on ilmne, et kui pärandaja soovib teha miljoni euro suuruse sihtmäärangu, et asutada sihtasutus koduta loomade kaitseks, siis juhul kui pärandvaras miljonit eurot ei ole, või miljon eurot ei ole puhast kohustusteta varajääki, ei pea pärija sihtmäärangut oma vara arvel täitma, vaid sihtmäärangu suurust tuleb vähendada võrdeliselt ja täita see positiivsest varajäägist. Kuna pärandaja korraldust täitmine peaks toimuma vara ülejäägi arvel, siis on ka piiramatu vastutuse korral kohustuste täitmise järjekorral tähtsus, sest pärandaja korralduste täitmise eest vastutaks pärija ikkagi vaid positiivse vara ülejäägi ulatuses. Kui pärandvara oleks kümme, kohustusi seitse ja pärandaja korraldusi viis ühikut, siis tulemus peaks olema sarnaselt *common law* süsteemile see, et pärandaja korraldused täidetakse kümme – seitse ehk kolme ühiku ulatuses ja soodustatud isikutele määratud vähendatakse võrdeliselt ja korraldus täidetakse ulatuses, milles positiivsest pärandvara jäägist selleks jätkub. Kui pärija täidaks enne viie ühiku ulatuses pärandaja korraldusi, peaks ta lisaks pärandvarale panustama võlausaldajate kohustuste täitmiseks kaks ühikut enda rahast. Nii mõjutaks kohustuste täitmise järjekord ka piiramatult vastutava pärija vastutuse ulatust.

Seega oleks ka inventuurisätete kustutamisel kohustuste järjekorra regulatsioon vajalik. See tuleks säilitada ja õigem oleks see paigutada tagasi<sup>109</sup> pärija vastutuse üldsätete juurde. See ei muudaks aga asjaolu, et pärandvara pankrotimenetluse korral oleks pärija vastutus piiratud ikkagi pärandvaraga, mistõttu tuleks pärija vastutuse tagajärjed seoses inventuuriga hilisema pankrotimenetluse korral kõrvale jätta.

- Teine võimalus oleks öelda, et pärandvara pankroti korral on pärija vastutus piiratud pärandvaraga sõltumata sellest, kas eelnevalt on tehtud inventuur, inventuuri mõte ei oleks aga piirata pärija vastutust pärandvara väärtusega, vaid tagada pärandaja ja pärija varamassi lahutamine.

Selliselt oleks inventuuri funktsioon eelkõige pankrotimenetluse läbiviimiseks vajaliku informatsiooni kogumine, pärijale kaasaaitamiskohustuse panemine ning eelduse seadmine, et pärandvara hulka ei kuulu rohkem esemeid kui need, mis on pärandvara nimekirjas loetletud. Võlausaldajale jääks võimalus selline eeldus ümber lükata ja tõendada, et lisaks nimekirjas toodule kuulub tegelikult pärandvara

<sup>106</sup> *Op cit* T. Tõnisson [magistritöö](#), lk 38 jj.

<sup>107</sup> *Op cit* pärimisseaduse eelnõu [56 SE](#) seletuskiri, lk 25 jj.

<sup>108</sup> PärS 1996 § 134. Kohustuste täitmise järjekord (1) Pärandi arvel täidetakse kohustused järgmiselt: 1) esimeses järjekorras tasutakse pärandaja matuse, tema perekonnaliikmete ülalpidamise, pärandi hoiu ja hooldamise ning inventuuri tegemise kulud; 2) teises järjekorras rahuldatakse võlanõuded pankrotiseaduses (RT 1992, 31, 403) sätestatud järkude kaupa; 3) kolmandas järjekorras täidetakse annakud, sihtkäsundid ja sihtmäärangud. (2) Järgmise järjekorra kohustused täidetakse pärast eelmise järjekorra kohustuste täielikku täitmist. (3) Kui ühe järjekorra kohustuste täitmiseks ei jätku pärandvara, täidetakse need pärandvara arvel võrdeliselt nende suurusega. (4) Pärandaja võib testamendis või pärimislepingus panna kohustuse täitmise mõnele pärijale või annakusaajale, kuid ei või muuta käesoleva paragrahvi lõigetes 1-3 sätestatud kohustuste täitmise korda.

<sup>109</sup> Vt *op cit* nii nagu PärS § 1996 §-s 134.

hulka veel esemeid. Kui võlausaldaja sellist eeldust ümber ei lükkaks, siis saaks pärija tugineda ülejäänud nõuete ulatuses vastuväitele, et nõuete täitmiseks pärandvara ei jätku. Kui pärija või pärandaja korraldustega soodustatud isik sooviks vältida pärandvarasse kuuluvate esemete võõrandamist pärandil lasuvate kohustuste täitmiseks, saaks neile anda võimaluse täitmine asendada ehk saada endale pärandvarasse kuuluv ese hüvitise vastu. Selline võimalus on antud pärijale Saksamaal, sest seal lähtutakse inventuuri korral vara esemelisest lahutamisest mitte arvestuslikust vastutuse piiramisest<sup>110</sup>.

Kuna täpsemalt kehtiva PärS eelnõu seletuskirjas välja ei toodud, miks inventuuri vastutuse süsteemi kontseptuaalselt muudeti, on keeruline hinnata, milline oli muudatuse eesmärk. Selgem oleks igal juhul kui pärandvara pankrotil ja inventuuri läbiviimisel oleksid samad tagajärjed nende toime peaks olema varamasside eristamine ja vara koosseisust ülevaate saamine. Eelnevalt sai välja toodud võrdlus teiste riikidega (2.1, a<sup>111</sup>), millest tulenevalt ei saa öelda, et varamasside lahutamine ja pärija vastutuse piiramine pärandvaraga (*cum viribus hereditatis*) mitte selle väärtusega, ei oleks kasutusel või oleks kuidagi vähem nüüdisaegne. Vastupidi on näiteks Saksamaal, kus üldreeglina on kasutusel vastutuse piiramine pärandvaraga, kuid kus mõne nõude jaoks on ette nähtud vastutuse erikord, vastutuse piiramist pärandvara väärtusega kritiseeritud<sup>112</sup>. Selliselt sobituks pärija vastutus inventuuri korral kokku ka pankrotimenetluse tagajärgedega.

- Pärijate vastutuse kujundamisel pärandvara pankroti korral on oluline määratleda pankroti välja kuulutamise tagajärgede seoses inventuuriga ja pankrotiavalduse esitamisega. Valikuvõimalus on esiteks eristada pärija vastutuse ulatust pärijate vahel lähtudes sellest, kas konkreetne pärija on pankrotiavalduse esitanud või kas ta on esitanud avalduse ja inventuur on läbi viidud.
- Pärandvara pankrotimenetlus ei peaks piirama pärija vastutust pärandvara väärtusega, vaid lähtuda tuleks vastutuse piiratuses pärandvaras olevate esemetega. Säilima peaks ka põhimõtte, et pärija vastutuse ulatus on seotud tema õigusega mõttelisele osale pärandvarast. Vastutuse ulatusel oleks tähendus kaaspärijate kui solidaarvõlgnike omavahelistes suhetes, kuid ühtlasi peaks olukorras, kus pärija on vastutust piiranud mõttelise osa suurust arvestama.
- Võimalik on pärijate vastutust, lähtudes sellest, kas nad on inventuuri eelnevalt nõudnud eristada, teiseks on võimalik sätestada, et kõigi pärijate vastutus on ühtselt pärandvara pankroti korral samasugune. Pärijate vastutuse piiratus ei peaks sõltuma sellest, kas pankrotiavalduse on esitanud üks pärijatest, mitu või kas selle on esitanud hoopis võlausaldaja, testamenditäitja või pärandi hooldaja.
- Kui soovida eristada pärijate vastutust lähtudes sellest, kas nad on inventuuri nõudnud ja säilitada inventuuri tagajärjena see, et pärija vastutus on piiratud pärandvara väärtusega, saaks inventuuriavalduse esitanud pärijate osas öelda, et pärandvaras olevate esemete kõrval kuulub lisaks pankrotivara hulka nõudeõiguse selle pärija vastu näiteks ulatuses, milles pankroti välja kuulutamise ajaks olemasolev pankrotivara ei vasta inventuuri läbiviimise aja seisuga kindlaks tehtud pärandvara väärtusele. Piiramatu vastutusega pärija osas saaks öelda, et pankrotivaras on nõudeõigus selle pärija vastu selles ulatuses, mis vastab tema mõttelisele osale kohustustest. Saksamaal on piiratud vaid sellise pärija vastutus, kes on inventuuri läbi viinud ning kes ei ole pärandvara nimekirja võltsinud.

---

<sup>110</sup> Vt § 1973 lg 2 teine lause. Pärijal on võimalik hüvitada võlausaldajale esemete väljaandmise asemel pärandvara hulka kuuluva eseme väärtus pärast võlausaldajate üleskutsemenetluse läbiviimist. Eestis kehtivas õiguses sellist asendusõigust pärijale antud ei ole, sest see ei ole arvestusliku vastutuse piiramise korral vajalik. Kuna pärija ja pärandvara masse ei lahutata, saab pärija otsustada, mille arvel ta kohustuse täidab, sõltumata sellest, kumba varamassi ese kuuluks.

<sup>111</sup> Lätis ja Poolas on pärija vastutus piiratud pärandvara väärtusega, samas kui Leedus, Saksamaal, Prantsusmaal ja Itaalias piiratakse pärija vastutus pärandvaraga, *common law* riikides on piirang pärandvaraga olemuslik.

<sup>112</sup> MÜKOBGB/Küpper, 7. Auflage 2017 Vorbemerkungen § 1967 BGB, rn. 4

- Lihtsam ja selgem lahendus oleks see, kui pärijate vastutus oleks pärandvara pankrotimenetluse korral samasugune. Lahenduse puhul on aga kaks variant, mis sõltuvad sellest, kas inventuuri tagajärg oleks pärija vastutuse arvestuslik piiramine või pärija ja pärandvara masside eraldamine.
  - Kui säilitada kehtivas õiguses inventuuri tagajärjena ette nähtud pärija vastutuse arvestuslik piiramine, siis ei oleks inventuuri regulatsioonil pärija vastutuse aspektist eraldiseisvalt suurt mõtet. Tähtsus oleks aga võlausaldajate üleskutsemenetluses nõuete esitamise korral ja tagajärgedel, samuti kohustuste täitmise järjekorral.
  - Kui leida, et inventuuri tagajärg võiks olla pärandvara ja pärija varamasside eraldamine, eelduse loomine, et muud vara pärandvara hulka ei kuulu ja ettevalmistuste tegemine pärandvara pankrotimenetluseks, siis peaks kehtivas õiguses oleva inventuuri kontseptsiooni tagasi muutma ja sätestama sarnaselt PärS 1996 regulatsiooniga, et inventuur piirab vastutus pärandvaras olevate esemetega mitte arvestuslikult nende väärtusega. Pärijale või ka pärandaja korraldusega soodustatud isikule saaks anda võimaluse pärandvaras oleva eseme asendamiseks hüvitise maksmisega, kui neil on huvi just konkreetse eseme säilitamiseks ja võimalus varast saadav kasu hüvitise maksmisega asendada.

## 2.3 Piiramatul vastutusega pärija roll inventuuri ja pärandvara pankroti korral

### a) pärija soovi vastutust mitte piirata arvestamine inventuuri ja pankroti korral

Eelnevalt sai välja toodud, et kehtivas õiguses piirab inventuur vaid selle pärija vastutust, kes on inventuuriavalduse esitanud ja inventuuri läbiviimises osalenud (PärS § 139 lg 7). Ühest küljest tagab selline regulatsioon pärija kaasaaitamiskohustuse ja motiveerib aktiivselt aitama pärandvara ja sellel lasuvaid kohustusi välja selgitada, et enda vastutust piirata. Teisalt jätab see võimaluse pärijatele iseseisvalt enda vastutuse piiramise üle otsustada ja võimaldab konkreetset pärijal enda vastutuse piiramise üle iseseisvalt otsustada sõltumata teiste pärijate tegevusest.

Pankrotiavalduse esitamise kohustuse juures on antud pärijale võimalus täita pärandvaraga seotud kohustused (võlausaldajate nõuded ja matusekulud jms) enda vara arvel ning sellisel juhul vältida pankrotiavalduse esitamist ja pärandvara pankrotimenetlust<sup>113</sup>. Pärija sellekohane soov on üsna ebatõenäoline, kuid seaduses sellise võimaluse andmine on põhjendatud. Säte annab pärijatele ühtselt võimaluse nõustuda kohustuste rahuldamisega oma vara arvel, kuid ei reguleeri pärijate paljususe olukorda, kus mõni soovib kohustused oma vara arvel rahuldada, kuid teine mitte. Selge on, et üldiselt peab üks pärija kandma pärandil lasuvad kohustused endale langeva pärandiosa ulatuses (PärS § 151 lg 1). Selge on ka see, et üldiselt ei saa võlausaldaja keelata kolmandal isikul võlgniku kohustust täitmast (VÕS § 78). Nii võib piiramatult vastutada sooviv pärija täita nii enda pärandiosa suurusele vastavad kohustused, kui ka seda ületavad kohustused, mille peaksid täitma teised pärijad oma vara arvel. Kui pärija soovib kohustused täita oma vara arvel tema mõttelisele osale langevas ulatuses, siis ta teiste pärijate osa kohustustest ei täida ning pärandvara pankrotimenetlust see tõenäoliselt ära ei hoia. Kohustused täitnud pärija võiks sel juhul osaleda pankrotimenetluses ja nõuda osadele võlausaldajatelele oma vara arvel kohustuse täitmise eest hüvitist massikohustusena (vt 1.3, d). Kui aga pärija täidab kohustused ka teistele pärijatele langevad osas tekib küsimus tagasinõude kohta.

### b) pärijate vastutus kohustuse täitmisel isikliku vara arvel

Pärijale on antud võimalus nõustuda sellega, et pärandvaral lasuv kohustus rahuldatakse tema vara arvel (PärS § 130 lg 3). Kui pärija isiklikust varast kohustuse täitmiseks piisab, siis ei ole pärandvara maksejõuetu ja pankrotiavaldust ei ole vaja esitada. Kui isikliku varaga soovib kohustuse täitmise eest

<sup>113</sup> Vt PärS § 130 lg 3 ja § 142 lg 1 p-d 1 ja 2, § 142 lg 6.

vastutada vaid üks pärijatest ja sellega välditakse pärandvara maksejõuetust, siis kas see pärija saab esitada täidetud kohustuse eest teiste pärijate vastu regressinõude ja kui, siis millises ulatuses.

Pärija ei peaks kohustusi täitma suuremas ulatuses kui see, mis vastab tema pärandiosale, kuid tema võimalust kohustusi täita isikliku vara arvel ei peaks välistama. Kohustuste täitmine võib kaitsta lisaks ka teisi pärijaid pärandvara pankrotimenetluse tagajärgede eest. Teiste pärijate kohustamine täidetud kohustuste hüvitamiseks täies ulatuses nende tahte vastaselt oleks aga põhjendamatu. Selliselt jääksid pärijad, kes ei soovi piiramatult vastutada kokkuvõttes siiski enda tahte vastaselt miinusesse. Seda peaks vältima. Mõelda tuleks sellele, kas pärijate omavahelises suhtes peaks kohustuse täitnud pärija regressinõude ulatus sõltuma sellest, kas ta esitab tagasinõude inventuuri nõudnud pärija vastu või mitte. Kindlasti peaks tagasinõude ulatus olema piiratud sellise pärija vastu, kelle vastutust on testamendiga piiratud. Piirangul saabki olla mõju eelkõige pärijate vahelises sisesuhtes<sup>114</sup>.

Saksamaal on leitud, et kui üks pärijatest täidab pärandvaral lasuvaid kohustusi enda isiklikust varast enne pärandvara jagamist, suuremas ulatuses, kui oleks tema mõttelise osa suurus pärandvarast, siis on see tema risk. Pärija ei saa esitada teiste pärijate kui solidaarvõlgnike vastu regressinõuet, sest tal endal oleks olnud õigus kuni pärandvara jagamiseni keelduda suhtes võlausaldajaga kohustuse täitmisest enda pärandiosa ületavas osas. Samal põhjusel on välistatud ka hüvitisnõuded ka teistel alustel, eelkõige nt tulenevalt käsundita asjaajamisest või alusetust rikastumisest. Kui pärija soovib nõude maksma panna, siis ta saab nõuda selle hüvitamist massikohustusena<sup>115</sup>. Eestis ei ole selgelt sätestatud pärija õigust keelduda kohustuse täitmisest enda pärandiosast suuremas ulatuses. Piirangud kehtivas õiguses puudutavad vaid keeldumist kõigile pärijatele ühiselt enne pärandi vastu võtmist, inventuuri tegemise või hoiumeetmete rakendamise ajal (PärS §-d 134, 135). Vajadusel võib selle kohta lisada täienduse. Seega oleks ka Eesti õiguses kohustuse enda isikliku vara arvel täitnud pärija suunamine pankrotimenetluse õigustatud, sest üks pärijatest ei peaks saama teisi tahte vastaselt kohustada.

- Seega peaks kehtivas õiguses säilima pärijale võimalus mitte kasutada võimalust enda vastutust piirata. Siiski peaks ka piiramatult vastutada sooviva pärija vastutus olema sarnaselt teistele pärijatele piiratud pärandvara pankroti korral. Kui pärija soovib, saab ta kõik kohustused täita enne pankrotimenetlust oma vara arvel. Kui aga vaatamata tema täidetud kohustustele on pärandvara endiselt maksejõuetu, ei peaks piiramatult vastutavale pärijale kaasnema teiste pärijate kui solidaarvõlgnike vastu ulatuslikud tagasinõuded, sest üks pärijatest ei peaks saama teisi nende tahte vastaselt kohustada.
- Kui üks pärijatest on täitnud kohustused oma vara arvel, ei peaks ta saama pärandvara pankrotimenetluse korral teiste pärijate vastu nõudeid maksma panna väljaspool pankrotimenetlust. Täidetud kohustusi tuleks lugeda pärandi valitsemisega seotud kuludeks pärandi avanemisest pankrotimenetluse alguseni, mille hüvitamist saaks pärija nõuda pankrotimenetluses massikohustusena (vt ka 1.3 d).

### 3. Pärandvara pankrotimenetluse käik

#### 3.1 Kohtualluvus pärandvara pankrotimenetluses

Pärimisõiguslike küsimuste lahendamisel võib kohtualluvuse määramisel välismaise elemendi korral olla puutumus välislepingute ja Euroopa Liidu õigusaktidega ning nendega reguleerimata osas TsMS rahvusvahelise kohtualluvuse reeglite, PärS või PankrS-ga<sup>116</sup>. Siseriiklikult saab üldise kohtualluvuse

<sup>114</sup> MüKoBGB/Ann, 7. Aufl. 2017, BGB § 2046 rn 2–3.

<sup>115</sup> Vt ka III osa, 1.3, d pärija nõuded, alaosa pärija täidab võlausaldajate kohustused enne pankrotimenetlust, MüKoBGB/Ann, 7. Aufl. 2017, BGB § 2058 rn 33, vt ka §-d 426, 2038, 2046, 2058, 2059 BGB, § 326 lg 2 InsO.

<sup>116</sup> Välislepingud: õigusabilepingud eelkõige [Venemaa](#) ja [Ukrainaga](#), vt ka [Poola](#) ja [Läti-Leeduga](#). EL õigusaktid eelkõige: 1) uuesti sõnastatud maksejõuetusmäärus – Euroopa parlamendi ja nõukogu määrus (EL) [2015/848](#), 20. mai 2015, maksejõuetusmenetluse kohta (uuesti sõnastatud) (ELT L 141, 5.6.2015, lk 19–72) (varasematest

reegli järgi TsMS-s füüsilise isiku vastu kohtusse pöörduda tema elukoha järgi, kuid selle kõrval on valikuline kohtualluvus ka isiku viibimiskoha kohtul, pärimisega seotud nõuete korral pärandaja surma aegse elukoha kohtul ning mitme kaaskostja vastu kohtusse pöördudes saab valida kumma elu- või asukohast lähtuda<sup>117</sup>.

Füüsilise isiku vastu esitatakse pankrotiavaldus võlgniku üldise kohtualluvuse ehk füüsilise isiku elukoha järgi. Juriidilise isiku puhul tuleks lähtuda tema asukohast, misjuures eeldatakse, et asukoht on aasta enne pankrotiavalduse esitamist registris märgitud koht. TsMS paiknevate valikulise kohtualluvuse erireeglite kohaselt saab pankrotimenetlusega või pankrotivaraga seotud hagi, näiteks vara pankrotivarast välistamise või tagasivõitmise hagi esitada ka pankroti väljakuulutanud kohtusse<sup>118</sup>. Seega tuleks üldreeglina esitada pankrotiavaldus pankrotivõlgniku elu- või asukoha järgi, eeldusel, et Eestil on rahvusvaheline kohtualluvus, näiteks seetõttu, et Eestis asub võlgniku põhihuvide kese (COMI)<sup>119</sup>. Pärandvara pankrotimenetlus on eripärane, sest menetlus hõlmab pärandvara ning pärandaja on surmaga enda õigusvõime kaotanud. Kohtualluvuse regulatsiooni pärandvara pankrotiavalduse esitamisel tuleks täpsustada. Kõne alla saab tulla näiteks pärandaja surmaaegne elukoht või pärijate kui pärandaja õigusjärglas(t)e elu- või asukoht. Seaduse täiendamine on vajalik, sest kehtiv õigus määratleb küll ära, et lähtuda tuleks võlgniku elu- või asukohast, kuid ebaselge on see, kes pankrotivõlgnik on. Kohtualluvust ei aita määratleda ka TsMS valikulise kohtualluvuse sätted.

Esimene võimalus oleks leida, et pärandvara pankrotiavaldus tuleks esitada pärija kui pärandaja õigusjärglase elu- või asukoha kohtusse. Kuna pankrotiavalduse esitamisel on kohtualluvus reguleeritud viitega võlgniku üldise kohtualluvuse reeglitele, võib vähemalt sätte sõnastusest lähtudes eeldada, et sel juhul TsMS valikulise kohtualluvuse sätted ei kohaldu. Seega ei saaks TsMS valikulise kohtualluvuse sätete tõlgendamise kaudu jõuda näiteks järeldusele, et pankrotiavalduse saaks esitada ka pärandaja surmaaegse elukoha kohtule või mitme pärija korral mõne elu- või asukoha järgi. Kohtualluvuse sidumine pärija elu- või asukohaga võib olla problemaatiline esiteks seetõttu, et pärija võib olla nii füüsiline kui ka juriidiline isik, kohalik omavalitsus või riik, samuti võib pärijaid olla mitu<sup>120</sup>. Lisaks sellele võib pankrotiavalduse esitamine olla vajalik ka olukorras, kus pärijad või nende asukoht ei ole teada ning sel juhul ei aitaks pärija käsitlemine pankrotivõlgnikuna kohtualluvust määratleda.

Eeltoodut arvestades on ettenähtavam ja õigusselgem, kui kohtualluvus pankrotiavalduse esitamisel lähtuks sarnaselt Saksamaale<sup>121</sup> pärandaja surmaaegsest elukohast. Selles osas tuleks kehtivat PankrS § 4 täiendada. Pankrotiavalduse esitamise kohtualluvuse regulatsioon kohalduks juhtudel, mil küsimus ei kuuluks õigusabilepinguste või uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruse kohaldamisalasse. See hõlmab eelkõige siseriikliku kohtualluvuse küsimusi.

- PankrS § 4 tuleks täiendada ja määrata, et pärandvara pankrotiavaldus esitatakse pärandaja surmaaegse elukoha kohtule.

---

menetlustes ka maksejõuetusmäärus [1346/2000](#)); 2) pärimismäärus – Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr [650/2012](#), 4. juuli 2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste tunnustamist ja täitmist, ametlike dokumentide vastuvõtmist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist (ELT L 201, 27.7.2012, lk 107–134) (*pärimismäärus*). Siseriiklik õigus: TsMS § 70 jj, PärS § 165, TsÜS § 14, PankrS § 4. Vt ka Riigikohtu 6. aprilli 2016. a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-13-16, p 12 jj; K. Jürgenson, M. torga. Maksejõuetusmenetluse (uuesti sõnastatud) määrus – samm tervendamise ja rahvusvahelise koostöö suunas. – Juridica 2015/*IX*, lk 624–635; E. Pötter, M. Torga. Uus Euroopa pärimismäärus ning selle koht Eesti rahvusvahelises eraõiguses ja rahvusvahelises tsiviil(kohtu)menetluses. Juridica 2015/*VII*, lk 517–525.

<sup>117</sup> Üldine kohtualluvus TsMS § 79, valikuline kohtualluvus: viibimiskoht TsMS § 83, pärimisega seotud nõuded TsMS § 96; kaaskostjad või mitu hagi sama kostja vastu TsMS § 97.

<sup>118</sup> Pankrotiavaldus füüsilise ja juriidilise isiku puhul – PankrS § 3 lg 2, TsMS § 79. Erisätted TsMS § 98<sup>1</sup>.

<sup>119</sup> Kui kohtualluvuse määramine kuulub uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruse kohaldamisalasse, kuid pankrotivõlgniku põhihuvide kese on välisriigis, siis Eestis ei ole kohtualluvust ning siseriikliku kohtualluvuse küsimus ei tõusetu.

<sup>120</sup> PärS §-d 10–18, § 39 lg 1, § 147.

<sup>121</sup> § 315 InsO, vt ka MüKolnsO/Siegmann, 3. Aufl. 2014, InsO § 315 rn 1–10.

## 3.2 Pankrotiavalduse esitamine

### a) pankrotiavalduse esitamiseks õigustatud ja kohustatud isikud

Kehtivas õiguses reguleerib pankrotiavalduse esitamise kohustust PärS § 142 lg 6, mille kohaselt peab pärandi hooldaja või pärija esitama viivitamata avalduse pärandvara pankroti väljakuulutamiseks, kui pärandvarast ei piisa kohustuste (v.a pärandaja korraldused) täitmiseks ja pärija ei ole nõus nende rahuldamisega oma vara arvel. Pankrotiavalduse esitamise õigus lisaks võlausaldajatele on seevastu võlgniku pärijal, testamenditajal ja pärandi hooldajal (PankrS § 9 lg 2). Eristada tuleb pankrotiavalduse esitamiseks õigustatud ja kohustatud isikute nimekirja. Kehtivas õiguses sätestatud pankrotiavalduse esitamiseks õigustatud ja kohustatud isikute nimekiri on põhjendatud, mõelda võib kohustatud isikute nimekirja täiendamise peale.

Pärijal peaks olema õigus ja kohustus esitada pankrotiavaldus, sest maksejõuetuse olukord puudutab tema vara. Pärija mõiste peaks õigustatud isikute vaatepunktist lai. Kui pärijaid on mitu, peaks igaüks neist saama pankrotiavaldust esitada iseseisvalt ning nad ei peaks olema kohustatud avaldust esitama ühiselt vaatamata sellele, et nad kuuluva kaaspärijate ühisusse ja pärandvarasse kuuluvad esemed kuuluvad nende ühisomandisse. Välistatud ei peaks olema sellise pärija avalduse esitamine, kelle jaoks ei ole veel pärandist loobumise tähtaeg lõppenud. Näiteks võiks olla pärijal, kes on enne vastuvõtmise otsustamist saanud teavet pärandvara kohta<sup>122</sup>, õigus pankrotiavaldust esitada, pankrotiavalduse esitamise kohustust ei peaks aga talle panema kuni pärandi vastuvõtmiseni või loobumistähtaaja möödumiseni<sup>123</sup>. Pankrotiavalduse esitamise õigus ja kohustus võiks olla ka eelpärija, kuid kohustust ei peaks olema ase- ega järelpärijal, kuni ase- või järelpärimise tingimuse saabumiseni<sup>124</sup>. Kui võõrandatakse õigus mõttelisele osale pärandvarast, peaks pärija mõiste alla mahtuma pankrotiavalduse esitamise õiguse ja kohustuse aspektist ka osa omandaja (PärS § 148). Pärija õigus ja kohustus pankrotiavaldust esitada ei peaks olema seotud sellega, kas talle on väljastatud pärimistunnistus<sup>125</sup>, sest pärimistunnistus ei ole õigustloov.

Pärija kõrval pankrotiavalduse esitamiseks pärandi hooldaja kohustamine on põhjendatud, sest vastaselt juhul oleksid katmata olukorrad, mil pärija isik või asukoht ei ole teada. Võrdluseks võib välja tuua, et Saksamaal on pärandi valitsejal pankrotiavalduse esitamise kohustus, kuid pärandi hooldajal, kelle ülesanded sarnanevad testamenditajaga pankrotiavalduse esitamise kohustust ei ole<sup>126</sup>. Eesti õiguses pärandi valitsemist ja hooldamist selliselt eristatud ei ole, seega arvestades pärijate ja võlausaldajate kaitset peaks kuuluma pärandi hooldaja ülesannete hulka ka pankrotiavalduse esitamine. Pankrotiavalduse esitamise kohustus peaks kehtima ülesannetest vabastamiseni<sup>127</sup>.

Küsitav on, kas pankrotiavalduse esitamise kohustus peaks olema ka testamenditajal. Nii pärandi hooldaja kui ka testamenditaja võivad olla professionaalsed isikud, kellele oleks põhjendatud panna ka pankrotiavalduse esitamise kohustus, samuti võib nende ülesannete ulatus sisuliselt kattuda. Võimalik on aga ka see, et testamenditaja ülesannete ring on kitsas ning piirdub mõne üksiku varaeseme jagamisega, misjuhu ei pruugi testamenditaja olla pärandvaraga seonduvast teadlik<sup>128</sup>. Akadeemilises töös on võrdlusena välja toodud, et saksa õiguses on testamenditajal pankrotiavalduse esitamise õigus, kuid ei ole selle esitamise kohustust. Välja on pakutud, et kehtivat õigust võiks täiendada ja testamenditajale pankrotiavalduse esitamise kohustuse ette näha, kui tal on piisav

<sup>122</sup> PärS § 121, vt ka *op cit* T. Tõnisson [magistritöö](#), lk 57–58; § 316 InsO,

<sup>123</sup> *Op cit* S. Scherer (2014), § 25 rn 123.

<sup>124</sup> Eelpärija PärS § 45 lg-d 1 ja 4; järelpärija PärS § 45 lg 1, § 46; asepärija PärS §-d 42–44.

<sup>125</sup> *Op cit* T. Tõnisson [magistritöö](#), lk 57–58.

<sup>126</sup> *Op cit* T. Tõnisson [magistritöö](#), lk 43.

<sup>127</sup> PärS § 115, TsMS § 590 lg 3; vt ka *op cit* T. Tõnisson [magistritöö](#), lk 58.

<sup>128</sup> Vt PärS §-d 79, 81, 82. Testamenditajale ette nähtud ülesannete ring määrab ära ka testamenditaja volituste piirid, misjuures on pärija käsutusõigus piiratud. Osas, milles, testamenditaja ülesanded ei puuduta pärandvara, peab testamenditaja esemed pärijale välja andma.

kontroll pärandvara üle<sup>129</sup>. Testamenditaitja pankrotiavalduse esitamiseks kohustatud isikute nimekirja lisamisega võib nõus olla, arvestades hooldaja ja testamenditaitja ülesannete võimalikku suurt sarnasust. Avalduse esitamise kohustust ei peaks aga siduma kriteeriumiga „piisav kontroll pärandvara üle“, sest selline määratlemata õigusmõiste tekitaks rohkem vaidlust ja tõendamisküsimusi kui asi väärt on. Pankrotiavalduse esitamise õiguse reguleerimisel on arvestatud sellega, et menetlusõigus peaks olema sõnastatud selliselt, et isiku kohtusse pöördumise õiguse või kaebeõiguse üle saaks üheselt otsustada ning see ei oleks seotud määratlemata õigusmõistetega. Sarnaselt peaks olema kirja pandud ka tema kohustus pankrotiavaldus esitada. Testamenditaitjale pankrotiavalduse esitamise kohustuse panemine on õigustatud, sest testamenditaitja peamine kohustus on pärandaja korralduste täitmine ning pärandaja korraldusi ei peaks täitma enne kui on selge, et pärandvarast võlausaldajate nõuete ja pärimisega seotud võlgade katteks jätkub<sup>130</sup>.

Mõeldud on kas pankrotiavalduse esitamise kohustust tuleks laiendada inventuuri läbi viinud kohtutäiturile. Muudatus aga kunagi ei jõustunud, sest leiti, et inventuuri tegijale vastava kohustuse panemine tähendaks seda, et pankrotiavalduse esitamise valiku tegemise õigus pärijani ei jõuaks. Pankrotiavalduse esitaks alati inventuuri tegija (kohtutäitur), et mitte rikkuda oma ametiülesandest tulenevat kohustust. Seletuskirjas leiti ka lisaks, et inventuuri tegijale ei ole lisaks sellise kohustuse panek ka põhjendatud, sest inventuuritegija ei valitse pärandvara, sellega tegeleb pärandi hooldaja<sup>131</sup>. Nõustuda võib sellega, et põhjendatud on jätta pärijale võimalus valida, kas ta soovib oma vara arvel kohustused täita või soovib vastutust piirata ja pankrotiavalduse esitada. Pärandi hooldaja ei sekkuks pärija sellisesse valikuõigusesse üldiselt, sest hooldaja määramise alus eeldab, et pärijad ei ole teada või neid ei leia üles. Inventuuri ei pruugita küll enne igat pärandvara pankrotimenetlust läbi viia, kuid neil juhtudel kui seda tehakse, peaks pärijale valikuvõimalus jääma. Ainus mõeldav lahendus oleks, et inventuuri teinud kohtutäituril oleks pankrotiavalduse esitamise õigus, kuid selle eeldus oleks, et pärija on talle teada andnud, et ta ei soovi kohustusi täita oma vara arvel. Selline täiendus ei ole tingimata vajalik. Pärija, testamenditaitja ja hooldaja kohustus peaks elulised võimalused ära katma.

## **b) pankrotiavalduse esitamise eeldused ja tagajärjed**

Pankrotiavalduse esitamise eeldusi peaks kontrollima nii nagu füüsilise isiku maksejõuetuse korral. Kehtivas õiguses on piisav viide selle kohta, et eelmises punktis viidatud isikute pankrotiavaldust käsitatakse võlgniku pankrotiavaldusena (PankrS § 9 lg 2). Pankrotiavalduse esitamine ei peaks olema juhul, kui pärandvaral lasuvad kohustused ületavad pärandvara takistatud seetõttu, et pankrotiavalduse soovib esitada pärija, kes vastutab kohustuste täitmise eest piiramatult või kui pankrotiavalduse soovib esitada üks pärijatest olukorras, kus teine vastutab kohustuse täitmise eest piiramatult<sup>132</sup>. Pankrotiavalduse esitamine ei peaks olema takistatud ka seetõttu, et pärandit ei ole veel vastu võetud või pärijate asukoht ei ole teada, sel juhul saaks avalduse esitada pärandi hooldaja. Takistatud ei peaks olema avalduse esitamine ka seetõttu, kui pärandvara on jagatud, arvestades, et maksejõuetuse välja selgitamine võib võtta aega ning sellisel juhul võib paratamatult olla pärandvara jagatud<sup>133</sup>. Jagamise või eelnevalt pärandvaral lasuvate kohustuste täitmisega tekkinud kahju eest peab küll ette nägema kaitsemehhanismid võlausaldajatele, eelkõige tagasivõitmise laiendamisega.

Pankrotiavalduse menetlusse võtmisel tuleks anda kõigile puudutatud isikutele olla ära kuulatud. Kui pankrotiavalduse on esitanud üks pärijatest, tuleks ära kuulata teised<sup>134</sup> ning kui avalduse on esitanud testamenditaitja või pärandi hooldaja, peaks pärijad ära kuulama siis, kui nad ja nende asukoht on teada. ära kuulamine ei peaks takistama pankrotiavalduse menetlemist. Kuivõrd ajutise halduri

<sup>129</sup> *Op cit* T. Tõnisson [magistritöö](#), lk 42–45.

<sup>130</sup> Vt PärS § 81, § 142 lg-d 1 ja 6.

<sup>131</sup> *Op cit* T. Tõnisson [magistritöö](#), lk 42–43, vt saneerimisseaduse eelnõu [334 SE](#) seletuskiri, lk 49.

<sup>132</sup> *Op cit* S. Scherer (2014), § 25 rn 8; vt ka MüKolnsO/Siegmann, 3. Aufl. 2014, InsO § 316 rn 1–6.

<sup>133</sup> Vt ka MüKolnsO/Siegmann, 3. Aufl. 2014, InsO § 316 rn 1–6.

<sup>134</sup> Vrd § 317 lg-d 2 ja 3 InsO.



nimetamine ja pankroti välja kuulutamine lahendatakse hagita menetluses (PankrS § 3 lg 2), saab kohus valida viisi, kuidas ta kõikide puudutatud isikute kaasarääkimise võimaluse tagab (TsMS § 477).

Kui käsitada pärandvara pankrotiavaldust füüsilise isiku ja testamenditajaja, hooldaja või pärija avaldust võlgniku avaldusena, võimaldab see kohtul jätta ajutine haldur nimetamata ja kuulutada pankrot välja varalist seisu arvestades, samuti saab kohus laiendavalt kuulutada pankroti välja ka ähvardava maksejõuetuse korral<sup>135</sup>. Seda võib toetada, vajadusel võib täiendavalt sätteid täpsustada. Pärijal, kes soovib piiramatult vastutada, on võimalus kohustused täita. Kohus saab sellisel juhul otsustada, kas vajalik on pankrotimenetlust jätkata (PankrS § 15 lg 3 p 6, § 31 lg 2).

### c) pankrotiavalduse esitamise kohustuse aeg

Pankrotiavalduse esitamise kohustuse regulatsioon võiks jääda pärimisseadusesse ning ajalise määratlusena võiks säilitada kohustuse esitada avaldus viivitamata sarnaselt kehtivale õigusele<sup>136</sup>. Ajaliselt piiritletud pankrotiavalduse esitamise kohustus, näiteks kohustus esitada avaldus 20 päeva jooksul<sup>137</sup>, ei võimaldaks paindlikkust ja tähtaja kulgemise alguspunkti mõne kriteeriumiga sidumine oleks keeruline, arvestades laiemaid pankrotimenetluse algatamise eeldusi. Tähelepanu võib juhtida sellele, et täpsemat ajaperioodi pankrotiavalduse esitamiseks ei ole soovitud ilmselt kehtivas õiguses määratleda. Viidatud on küll viivitamata avalduse esitamise kohustusele, kuid ei ole öeldud, milliste eluliste asjaolude saabumisel selline viivitamata avalduse esitamise kohustus tekib. Kuna kehtiv õigus viitab pankrotiavalduse esitamise kohustusele pärast inventuuri, siis tundub, et eeldatud on, et pankrotiavalduse esitamise kohustus saab tekkida pärast inventuuri läbi viimist. Samas ei peaks kõrvale jätma olukordi, mil pärija on teadlik maksejõuetusest varem.

Kuna pankrotiavalduse esitamise kohustusega hilinemine võib anda aluse kahju hüvitamiseks, oleks veidi täpsema aja määratlemine põhjendatud. Pankrotiavalduse esitamise kohustuse tekkimise aja alguspunktiks, oleks võimalik seada pärija teadmine või teadma pidamine sellest, et pärandvara ei kata pärandvaral lasuvaid kohustusi, sel juhul sobituks ajamääratlus kokku ka inventuuri puhul ette nähtud vastutuselustega (vrd PärS § 143). Teada saamise või teadma pidamise aja tuvastamine ja tõendamine, võivad aga praktikas osutada ülemäära keeruliseks. Et lihtsustada kohustuse tekkimise aja tuvastamist võib leida, et juhul kui pärija inventuuri teinud ei ole, siis tal on küll õigus pankrotiavaldus esitada, kuid ta ei ole kohustatud seda tegema. Samas kui inventuuri käigus ilmneb, et pärandvaral lasuvaid kohustusi on rohkem kui vara, siis peaks pankrotiavalduse esitamise kohustus juba tekkima.

### d) pärija vastutus pankrotiavalduse esitamisel ja pärandi avanemisest pankrotimenetluseni tehtud tehingute eest

#### Pankrotiavalduse esitamata jätmise või hilinemine

Kui pärandi hooldaja või testamenditajaja on rikkunud pankrotiavalduse esitamise kohustust, siis võib see anda aluse nende ülesannetest vabastamiseks, tekkida võib ka kahju hüvitamise kohustus. Kehtiv õigus reguleerib selgelt testamenditajaja vastutus ja ülesannetest vabastamist (PärS §-d 83, 86). Hooldaja kahju hüvitamise kohustust täpsemalt reguleeritud ei ole, kuid hooldaja saab vabastada, kui ta pärandvara nõuetekohaselt ei valitse<sup>138</sup>. Kahju hüvitamise kohustus saab põhineda seadusjärgsel võlasuhtel pärijaga ja tuleneda sellest, et hooldaja on rikkunud PärS § 112 lg 3 p-st 1 tulenevat heaperemehelikku valitsemiskohustust<sup>139</sup>. Saksamaal tulenevad pärandi valitseja kohustused tema ja pärija vahelisest seadusjärgsest võlasuhtest ning valitseja vastutab süülise kohustuse rikkumise eest, järelevalvet hooldaja tegevuse üle teeb pärandikohus<sup>140</sup>. Nii testamenditajjal kui ka pärandi hooldajal

<sup>135</sup> Vt PankrS § 9 lg 2, § 15 lg 2, § 31 lg-d 3 ja 4.

<sup>136</sup> *Op cit* T. Tõnisson [magistritöö](#), lk 42.

<sup>137</sup> Vrd juhtorgani liikmete ja likvideerijate pankrotiavalduse esitamise kohustus TsÜS §-d 36, 44 ja [äriseadustiku](#) (ÄS) – RT I 1995, 26, 355; RT I, 17.11.2017, 21 § 112<sup>1</sup>, § 180 lg 5<sup>1</sup>, § 306 lg 3<sup>1</sup>; likvideerijad § 120 lg 3, § 210, § 373.

<sup>138</sup> PärS § 112 lg 2, vt ka TsMS § 590 lg 3, PärS § 115.

<sup>139</sup> E. Gorohhova. Pärandvara hoiumeetmed. [Magistritöö](#). Tartu : Tartu Ülikool, 2013, lk 80.

<sup>140</sup> *Op cit* H. Brox (2003), lk 338; vt §-d 1985 lg 1, § 1915 lg 1, 1833 BGB.

on kohustused pärijaga tulenevast õigussuhtest, seetõttu oleks põhjendatud nende vastutus pärija ees. Pankrotiavalduse esitamise kohustuse rikkumise tagajärjed peaksid suhetes võlausaldajatega olema reguleeritud pärija suhtes. Kui avalduse esitamise kohustust rikkus testamenditäitja või hooldaja, siis võiks pärijal olla nende suhtes kahju hüvitamise nõue, mida ta saaks ise maksma panna. Pärija vastutus saaks tuleneda eelkõige tehingutest, millega on võlausaldajate huve kahjustatud võlausaldajate. Spetsiifilist nõudealust pankrotiavalduse esitamise kohustuserikkumise eest ei tuleks sätestada, kuid reguleerida tuleks, mis saab pärija tehingutest, mis ta on teinud pärandi avanemisest pankrotimenetluseni ning millisel juhul peaks ta tehingutega kaasneva võlausaldajate huvide kahjustamise eest vastutama.

Välja on pakutud, et kuna kehtiv õigus võimaldab inventuurinõude esitada väga sarnaste eelduste esinemisel, kui tekib pankrotiavalduse esitamise kohustus, tuleks PärS § 137 lg 2 kehtetuks tunnistada, sest pankrotiavalduse esitamise kohustuse ja inventuuri nõudmise eelduseid ei saa sellise sõnastuse korral mõistlikult eristada<sup>141</sup>. Seda ettepanekut võib kaaluda, kuid selle otsustamine sõltub sellest, millise kontseptsiooni kasuks inventuuri läbiviimise tagajärgede osas otsustatakse. Kui soovitakse säilitada senine vastutuse piiratus pärandvara väärtusega, ei oleks inventuuril pärandvara pankrotimenetluse seisukohalt üldse eraldiseisvat tähtsust.

Kui näha ette tagajärjena inventuuriga pärandvara ja pärija vara lahutamine, saaks inventuur olla pankrotimenetluse eelaste ja sätte sarnasel kujul säilitamine põhjendatud. Nõustuda võib sellega, et kehtivas õiguses toodud sõnastuse korral ei ole võimalik mõistlikult pankrotiavalduse esitamise kohustuse eeldusi ja inventuuri nõudmise eeldusi eristada. Samas oleks pärija sundimine otsustada inventuuri läbiviimise üle juba pärandi vastuvõtmisel põhjendamatu. Inventuurinõude esitamise välistamisel väheneks võimalus pärija kaasaaitamiskohustuse rakendumiseks. Kui leida, et pärija vastutus oleks inventuurist sõltumatult piiratud pärandvara pankrotimenetluse korral ja mõlema tagajärg oleks varamasside lahutamine, siis ei tooks inventuuri läbiviimine pärija vastutuse aspektist mingeid piiranguid kaasa, tekitaks küll kulusid, mis võiksid tekkida ka pankrotimenetluses, kuid samas saaks paremini tagada pärija kaasaaitamiskohustuse. Kui siduda pankrotiavalduse esitamise kohustuse tekkimine inventuuri läbiviimisega, siis ei oleks inventuurinõude piiramine ka õigustatud. Sõltumata valitud mudelist võiks pärijal olla võimalik inventuuri nõuda ka hiljem kui pärandi avanemisel ning siis, kui tal on tekkinud kahtlus, et pärandvara on ebapiisav. Otsustuskoht on kumba eelistada: kas seda, et vara koosseis selgitatakse välja inventuuri käigus või pankrotimenetluses. Erinev on see, et inventuuri käigus uuritakse pärandvara koosseisu pärandi avanemise aja seisuga.

#### Pärija vastutus pärandvara pankroti korral enne pankrotimenetlust tehtud tehingute eest

Eelnevalt sai välja toodud, et mõttekas ei oleks lugeda kõiki pärija tehtud tehinguid tühiseks arvestades seda, et need võivad olla põhjendatud ja vajalikud pärandvara valitsemisel, samuti oleks tehingute tühiseks lugemine teiste tehingupoolte huve mitteametav ja ebapraktiline (1.3, d). Kui pärija on teinud kulusi või täitnud osade võlausaldajate nõudeid enne pankrotimenetlust, peaksid tehtud tehingud jääma kehtima sõltumata sellest, kas pärija teadis või pidi teadma sellest, et pärandvara ei kata pärandil lasuvaid kohustusi. See, kas võlausaldajad võiksid nõuda pärijalt kahju hüvitamist, sõltuks pärija teadmisest või teadma pidamisest.

Kui pärija ei teadnud ega pidanud teadma, et pärandvara on ebapiisav, ei tekiks võlausaldajatel tema vastu kahju hüvitamise nõuet. Seevastu kui pärija teadis või pidi teadma pärandvara ebapiisavusest peaks ta hüvitama tehingute tegemisega kaasnenud kahju. Eeskujul saab võtta inventuuri regulatsioonist kehtivas õiguses, kus vastuskriteeriumina on sätestatud, et pärija vastutab võlausaldajatele tekitatud kahju eest, kui ta teadis või pidi teadma, et võlausaldajate nõuded võivad ületada pärandvara väärtuse (PärS § 143 lg 2). Sellist lähenemist on saksa õiguse eeskujul pooldatud ka akadeemilises töös<sup>142</sup>. Inventuuriga sarnastel eeldustel peaks pärija vastutama ka enne pankrotimenetlust tehtud tehingute eest. Pärija vastu saaks kahju hüvitamise nõude maksma panna

<sup>141</sup> *Op cit* T. Tõnisson [magistritöö](#), lk 48.

<sup>142</sup> *Op cit* T. Tõnisson [magistritöö](#), lk 42.

haldur pankrotimenetluses. Kahjuhüvitis kuuluks pankrotivara hulka ja selle arvel saaks suuremas ulatuses rahuldada võlausaldajate nõudeid.

#### Pärija vastutus pärast inventuuri ilma pärandvara pankrotimenetluseta

Olukorras, kus viiakse läbi inventuur, kuid pärandvara pankrotimenetluseni ei jõuta, näiteks seetõttu, et pärandvaral lasuvad kohustused pärandvara ei ületa või kui pärija on nõus kohustused on vara arvel katma, on olulised inventuuri ja võlausaldajate üleskutsemenetluses nõuete esitamise tagajärjed. Põhjendatud on kehtivas õiguses toodud regulatsioon, mille järgi vastutab pärandvara nimekirja pahatahtlikult ebaõigesti koostanud pärija pärandaja kohustuste täitmise eest ka oma varaga (PärS § 144). Sarnane regulatsioon on ka Saksamaal, kus sellisel juhul ei vabane pärija piiramatust vastutusest ka siis, kui hiljem pärandvara pankrotimenetlus algatatakse<sup>143</sup>. Täpsustamist võib aga vajada pärija vastutus pärast inventuuri tegemist hilinenult esitatud nõuete täitmise eest. PärS § 143 lg-d 2 ja 3 näevad ette kahju hüvitamise nõude pärija vastu enne inventuuri tegemist täidetud nõuete eest, kui pärija kohustuse täitmise ajal teadis või pidi teadma, et pärandaja võlausaldajate nõuded võivad ületada pärandvara väärtuse. Üleskutsemenetluses tähtaegselt esitamata nõuete täitmise eest on pärija vastutus piiratud ulatusega, milles ta on temale nõudest teatamise hetkel veel pärandvara arvel rikastunud.

Enne inventuuri täidetud nõuete eest võiks pärija vastu kahju hüvitamise nõude osas täpsustada, kes on õigustatud nõuet maksma panema. Sätestatud on, et pärija vastutab ülejäänud võlausaldajate eest, kuid ei ole öeldud, kes ja millises ulatuses võivad kahju hüvitamist nõuda. Kas võlausaldajad on sel juhul solidaarvõlausaldajad, kellest igaüks võiks maksma panna kahju hüvitamise nõude täies ulatuses (VÕS § 73 lg 1) või on nad osavõlgnikud. Samuti kui leida, et inventuuri tagajärg peaks olema pärandvara ja pärija vara eraldamine, tuleks viidata vastutusele pärandvaraga mitte selle väärtusega. Vastutuse kohta hilinenud võlausaldajate nõuete täitmise eest on viidatud alusetult rikastumisele.

Kui leida, et inventuuri korral peaks olema pärija vastutus piiratud pärandvaraga (vt p 2.2), siis peaks nõude ulatus hõlmama pärandvarasse kuuluvaid esemeid. Võrdluseks võib välja tuua, et Saksamaal on siinjuures esile toodud kohustuse täitmise järjekord ning sätestatud, et kui nõudest teatamise ajaks ei ole pärija pärandaja korraldusi täitnud, peaks ta enne korralduste täitmist täitma hilinenud võlausaldaja nõude. Kui aga pärija on pärandaja korraldused juba täitnud talle nõudest teatamise ajaks, siis ei pea pärija täitma võlausaldaja nõuet suuremas ulatuses, kui selles, milles veel pärandvara järgi on (§ 1973 BGB). Kui leida, et inventuuri tagajärjel peaks pärija vastutus olema piiratud pärandvaraga mitte selle väärtusega, siis oleks hea anda pärijale võimalus pärandvarasse kuuluvate esemete välja andmise asemel võimaldada hüvitada võlausaldajale see osa rahas.

#### **e) pankrotiavalduse sisu ja vormistamine**

Eelnevalt sai piiritletud pärandvara pankrotimenetluse ese: pankrotivõlgnik, pankrotivõlausaldaja ja hõlmatud pärandvara koosseis ja selle kindlaks määramise aeg (p-d 1.1-1.3). Pärandvara pankrotimenetlus peaks hõlmama pankroti välja kuulutamise ajaks säilinud pärandvara, pankrotivõlgnik võiks olla pärandvara (alternatiivselt pärijad) ning võlausaldajana peaksid menetluses osalema need isikud, kellel oli nõue pärandvara vastu, tulenevalt pärandaja eluajal tehtud tehingutest või pärast pärandi avanemist pärimisega kaasnenud nõuetest. Välja on pakutud, et pärandvara pankrotimenetluse korral tuleks põhistada pärandvara maksejõuetust; võlanimekirjas ei tuleks märkida mitte võlgniku võlausaldajate nimesid ja nende elu- või asukohti ning nõudeid, vaid pärandvara võlausaldajate kohta käivat teave. Andmed peaks esitama pärandvara kohta<sup>144</sup>. Sellega võib nõustuda. Eelnevast tulenevalt võiks aga õigusselguse huvides kajastada sellekohase viitega pankrotiavalduse esitamist käsitlevate sätete juures (PankrS §-d 10 ja 13). Kui on läbi viidud inventuur, tuleks nimekiri avalduses kajastada.

<sup>143</sup> *Op cit* H. Brox (2003), lk 331.

<sup>144</sup> Vt *op cit* T. Tõnisson [magistritöö](#), lk 62.

- Pankrotiavalduse esitamiseks võiksid olla õigustatud ja kohustatud pärija, testamenditäitja ja pärandi hooldaja. Pankrotiavalduse esitamise õigus võiks neil olla pärandvara maksejõuetuse korral sõltumata sellest, kas mõni pärijatest vastutab piiramatult, kas pärija on pärandi vastu võtnud või kas pärandvara on jagatud. Pankrotiavalduse esitamise kohustus võiks tekkida kohustatud isikul viivitamata pärast inventuuri läbiviimist.
- Põhjendatud on kehtivas õiguses regulatsioon, et pärija, testamenditäitja ja hooldaja pankrotiavaldust tuleks käsitada võlgniku pankrotiavaldusena. Pankrotiavalduse esitamisel tuleks kohaldada füüsilise isiku kohta sätestatud. Kohtul peaks olema võimalik pankrot välja kuulutada ka ähvardava maksejõuetuse korral ning jätta ajutine haldur nimetamata. Kuigi kehtiv õigus on selles osas piisav, võib kaaluda sätete täiendamist selgelt pärandvara pankrotimenetluse jaoks.
- Pankrotiavalduse vormistamist tuleks täiendada viidetega pärandvara pankrotimenetluse eripäradele selles osas, et kajastada tuleks pärandvara koosseis, põhistada tuleks nõuet pärandvara vastu, lisada võiks viite sellele, et kajastada tuleks inventuuri käigus kogutud andmed, kui inventuur on tehtud.
- Pärandvara pankrotimenetluse algatamisel peaks tagama puudutatud isikutele võimaluse kaasa rääkida ja olla ära kuulatud. See ei peaks aga takistama asja menetlemist. Kuna ajutine haldur nimetatakse ja pankroti välja kuulutamine otsustatakse hagita menetluses, saab kohus valida sobiva viisi kõigi puudutatud isikute ärakuulamiseks.
- Pankrotiavalduse esitamise kohustuse rikkumisel ei peaks sätestama spetsiifilist kahju hüvitamise alust, kuid reguleerida tuleks pärija vastutust pärandi avanemisest pankrotimenetluseni tehtud tehingute eest. Kui pärandi hooldaja või testamenditäitja on pankrotiavalduse esitamise kohustust rikkunud, saaks kahju hüvitamise nõude esitada eelkõige pärija. Mõeldav on, et nõude paneb maksma pankrotimenetluse korral haldur.
- Pärija tehtud tehingud enne pankrotimenetlust peaksid jääma kehtivaks sõltumata sellest, kas pärija teadis või pidi teadma, et pärandvarast ei jätku pärandil lasuvate kohustuste täitmiseks. Pärija peaks hüvitama teistele võlausaldajate võrdse kohtlemise rikkumisega tekkinud kahju siis, kui ta pärandvara ebapiisavusest teadis või pidi teadma. Muul juhul ahju hüvitamise kohustust ei tekiks. Nõude peaks maksma panema haldur pankrotimenetluses, hüvitisena saadu kuuluks pankrotivara hulka.
- Inventuuri läbiviimise tagajärjed, kui pankrotimenetlust ei järgne, vajavad täpsustamist. Kui leida, et inventuuri tagajärjel peaks pärandaja ja pärija vara olema eraldatud, siis peaks sätete sõnastusest nähtuma piiratus pärandvara mitte pärandvara väärtusega. Pärijale tuleks anda sel juhul võimalus asendada pärandvarasse kuuluvate esemete väljaandmine hüvitisnõudega võlausaldajale. Lisaks tuleks täpsustada, kes ja millises ulatuses saab ebavõrdselt koheldud võlausaldajatest kahjunõude maksma panna. Kas võlausaldajad on solidaarvõlausaldajad või osavõlausaldajad. Koostoimes kohustuste täitmise järjekorraga peaks seadusest välja tulema, et kui pärandvara on veel piisavalt peaks pärija täitma hilinenud võlausaldaja nõude enne pärandaja korralduste täitmist. Sõltuvalt valitud mudelist, kuid üldpõhimõttena võiks säilitada pärija võimaluse nõuda inventuuri ka hiljem kui pärandi vastuvõtmisel.

### 3.3 Pärandvara pankrotimenetluse tagajärjed

#### a) pankroti väljakuulutamise mõju pärandaja ja pärija vahelistele nõuetele

Eelnevalt sai välja toodud, et pärijal võib olla pärandaja vastu nõudeid, kas tulenevalt nendevahelistest võlaõiguslikest lepingutest või eripärast nõudeid, mida võetakse arvesse pärandvara jagamisel (1.3, d). Olukorras, kus pärija ja pärandaja varamassid pärimisel segunevad ning võlasuhted kokkulangemise tõttu lõppevad, ei ole pärijale tagatud võimalus, et tema nõudeid pärandaja vastu arvestatakse, samas kui pankroti välja kuulutamise tagajärg peaks olema pärandvara ja pärija vara masside lahutamine. Sarnased küsimused tõusetuvad olukorras, kus kolmas isik soovib tasaarvestada pärandvarale võlgnevavat kohustust mõne pärija isikliku nõudega tema vastu.

Vältimaks selliselt pärandvaral lasuvate kohustuste täitmist pärija isikliku vara arvel on Saksamaal ette nähtud eriregulatsioon, mille kohaselt loetakse pankroti välja kuulutamisel pärimisel kokkulangemisega lõppenud nõuded tagasiulatuvalt mittelõppenuks ning tasaarvestus tagasiulatuvalt mittetoimunuks<sup>145</sup>. Selliste eripäraste tagajärgede sätestamist pärandvara pankrotimenetluse jaoks ka Eesti õiguses on toetatud ka akadeemilises töös<sup>146</sup>. Eeltoodud seisukohaga võib nõustuda, et tagada pärijale varamasside lahutamisest tulenevad eelised ka olukordadeks, mil tal on nõue pärandaja vastu. Kui vaadelda kehtivas õiguses sätestatud erisuse järelpärimise ja annakusaaja osas, siis toetab ka kehtiv õigus selliste eripärade arvestamist.

Tagasiulatuvalt peaksid kokkulangemise tõttu mitte lõppema sellised pärija nõuded, mis said pärimise käigus pärijale üle minna. Hõlmatud ei ole seevastu nõuded, mis pärimise käigus pärijale üle minna ei saanud. Näiteks juhul, kui pärijal oli pärandaja vastu põlvnemisest tulenev ülalpidamiskohustus, mis lõppes pärandaja surmaga ega läinud pärijale üle (PKS § 110 lg 1, vt ka eespool), siis selline nõuet ei tuleks lugeda tagasiulatuvalt pankroti välja kuulutamiseega mittelõppenuks. Pärija saaks sellised nõuded maksma panna tavapärase pankrotivõlausaldajana.

Tasaarvestusolukordade puhul tuleb eristada, kes ja milliseid nõudeid soovib tasaarvestada. Regulatsioon peaks aitama vältida olukordi, mil pärandvaral lasuv kohustus täidetakse pärija isikliku vara arvel pärija nõusolekuta ning olukordi, mil pärandvara väheneks ebaausalt pärija kasuks. Hõlmatud oleksid olukorrad, mil pärandaja võlausaldaja, kes on samaaegselt pärija võlgnik, tasaarvestab oma nõude pärija nõudega (pärija isiklik vara väheneb), ja olukorrad, mil pärija isiklik võlausaldaja tasaarvestab pärast pärandi avanemist oma nõude pärija vastu pärandvara nõudega tema vastu (pärandvara väheneks)<sup>147</sup>.

Erijuht on olukord, mil pärija on enda isikliku vara vähenemisega nõus. Eelnevalt sai välja toodud, et kui pärija soovib, on tal võimalik täita pärandvaral lasuvaid kohustusi oma vara arvel. Nende kohustuste täitmine, sh tasaarvestamine, peaks olema lubatav ja kehtima ka pankroti välja kuulutamise korral, eeldusel, et pärija on kohustuse oma vara arvel ise täitnud või kohustuse täitmise või tasaarvestamisega nõus olnud. Pärijal ei peaks selliste kohustuste täitmise tõttu saama esitada teiste pärijate vastu regressinõuet, kuid ta peaks saama nõuda kohustuse täitmist massikohustusena pärandvara pankrotimenetluses (1.3, d). Tagasiulatuvalt mittelõppenuks ei peaks lugema ka nõudeid, kus pärandvara võlausaldaja on tasaarvestanud nõude, mis tal oli pärandvara vastu pärandvara nõudega tema vastu. Kehtivas õiguses reguleerib tasaarvestuse tegemist pankrotimenetluses PankrS § 99, mis on asjakohane ka pärandvara pankrotimenetluses. Tasaarvestus on lubatav, sealjuures ka pärast pankroti välja kuulutamist, mõneti on piiratud vaid loovutamise teel saadud nõuete tasaarvestamine. Eiregulatsiooniga hõlmatud nõuete osas, kus tasaarvestus loetakse tagasiulatuvalt mittetoimunuks, saab kolmas isik enda nõude maksma panna pärandvara pankrotimenetluses pankrotivõlausaldajana ja pärija kolmanda isiku vastu tavakorras<sup>148</sup>.

## **b) pärandaja korralduste täitmine enne pankroti välja kuulutamist**

Eelnevalt sai välja toodud, et pärandaja korraldustest tulenevad nõuded peaks pärija täitma viimases järjekorras. Selle põhimõtte rakendamine teeb pärimise tagajärjed sarnaseks *common law* riikide süsteemiga, kus pärijad saavad endale positiivse varajäägi, mis jääb üle pärast pärandil lasuvate kohustuste täitmist. Üldreeglina sai välja toodud, et pärija tehingud pärandi avanemisest pankrotimenetluseni peaksid kehtima jääma (1.3, d; 3.2, d), kuid kohustuse täitmise järjekorra ja võlausaldajate kaitse tagamiseks peaks olema võimalik pärandaja korraldusi tagasi võita. Korralduste

<sup>145</sup> Vt analüüsi p 1.3, d ja §-d 1976 ja 1977 BGB, vt ka MüKoInsO/Siegmann, 3. Aufl. 2014, InsO § 326 rn 2.

<sup>146</sup> Vt *op cit* T. Tõnisson [magistritöö](#), lk 53–54, vrd ka PärS § 55 lg 5 ja PärS § 69 lg 3.

<sup>147</sup> *Op cit* H. Brox (2003), lk 333–334.

<sup>148</sup> Küsimused tekivad pärija pankrotivõlausaldajaks kvalifitseerimisel küll juhul, mil pärandaja suri pankrotimenetluse kestel pärast pankroti välja kuulutamist. Teised uued võlausaldajad menetlusse tulla ei saaks, võimalik oleks leida, et a) seda ei peaks saama teha ka pärija, b) pärija nõue peaks siiski olema massikohustus c) pärija saaks nõude esitada uue võlausaldajana, kuid reguleerida tuleks erikord, kuidas ta menetlusse lisandub.

tagasivõitmisest saadav kasu ületab korralduste tagasivõitmisega soodustatud isikutele kaasnevad negatiivsed tagajärjed, sest soodustatud isikud saaksid hüve tasuta ja vajavad seetõttu vähem kaitset. Võrdluseks võib välja tuua, et saksa õiguses on võimalik pärandaja korraldusi tagasi võita sarnaselt kinkelepingutele (§ 322 InsO). Kui säilitada põhimõtte, et senised pärija tehingud võiksid jääda pankroti välja kuulutamisel kehtima, siis on seaduse täiendamine tagasivõitmise regulatsiooniga pärandaja korralduste täitmise kohta põhjendatud. Pärandaja korraldused hõlmavad peamiselt annakuid, sihtkäsundeid, sihtmääranguid<sup>149</sup>. Pärandaja korraldus saab olla ka testamenditäitja määramine, kuid sel juhul ei ole tehingut mida tagasi võita. Pärandaja võib olla teinud ka jagamiskorraldusi ehk väljendanud enda soove, kellele peaks jagamisel mõni ese jääma, kuid neid korraldusi saaks järgida alles jagamisel, eeldusel, et vara alles on, ning neil ei ole siduvat toimet, ei ole vaja neid tagasi võita<sup>150</sup>. Kuna pärimisel läheb seaduse jõul üldõigusjärgluse põhimõtte kohaselt kogu vara pärijale, ei puuduta tagasivõitmine vara üleminekut üldõigusjärgluse korras ega viimse tahte avaldust. Pärandaja korraldused peab pärija eraldi täitma ja selleks pärandvara käsutama. Tagasivõitmisele kuuluvad pärija tehingud, mille pärija on teinud pärandaja korralduste täitmiseks.

Annakuese võib olla asi, rahasumma, õigus, nõue, kohustusest vabastamine või muu üleantav hüve (PärS § 56 lg 2). Tagasivõitmise seisukohalt on oluline ka see, et annakueseme võib olla koormatud mingi õigusega, mille kõrvaldamist ei ole annakusaajal õigus nõuda, kui sellist õigust ei ole talle viimse tahte avaldusega jäetud (PärS § 71 lg 1). Asjaoluga, et annakueset koormavad õigused jagavad annakueseme saatust, tuleb tagasivõitmisel arvestada ja vajadusel tagasivõitmise tagajärgi täpsustada (PankrS § 119). Sihtkäsundiga pannakse pärijale või annakusaajale kohustus, kui sihtkäsundi täitmiseks on ette nähtud rahasumma, võidakse seda osa korraldusest tõlgendada sihtmääranguna. Nii võib nende kahe korralduse puhul peamiselt kõne alla tulla sihtmäärangu täitmise tagasivõitmine. Võrdluseks võib välja tuua, et täitemenetluses on reguleeritud pärandaja korralduste tagasivõitmine ning viidatud on nähtavasti saksa eeskujul just sellele, et tagasivõitmine peaks toimuma nii, nagu kinkelepingu tagasivõitmine (TMS § 192). Soodustatud isik tagastama saadu selles ulatuses, milles ta veel rikastunud on, ta ei peaks vastutama terves tagastamise võimatusega seotud ulatuses, samuti mitte asja halvenemisega tekkinud kahju eest<sup>151</sup>.

Lähteülesandele esitatud tagasisides toodi välja, et kaaluda võiks pärandvara pankrotimenetluses tagasivõitmistähtaegade peatamist sarnaselt TsÜS § 166 sätestatuga, et tagada nende nõuete rahuldamine pärandvara pankrotimenetluses, mis ei ole aegunud, kuid mille jaoks on tagasivõitmise tähtajad möödunud. Seda ettepanekut võib kaaluda, teha saab erisätte, kus ette näha, et pärandvara pankrotimenetluse korral võetakse tagasivõitmise tähtaegade arvestamise aluseks pärandi avanemise aeg. Teistpidi on lisaks võimalik piirata pankrotivõlausaldajate võimalusi pärandvara pankrotimenetluse algatamiseks, lähtudes praktiliselt kas või sellest, et pärandvara võib olla ammu jagatud, kuni võlausaldaja pankrotiavalduse esitamiseni jõuab. Näiteks on Saksamaal piiratud pankrotivõlausaldajal pankrotiavalduse esitamine hiljem kui kahe aasta möödumisel pärandi vastuvõtmisest (§ 319 InsO). Sarnast piirangut võib kaaluda ka Eesti õiguses.

### **c) võlausaldajate üleskutsemenetluses esitatud nõuded pankrotimenetluses**

Kui pärija on enne pärandvara pankrotimenetlust teinud inventuuri, mille käigus on läbi viidud võlausaldajate üleskutsemenetlus, tekib küsimus, kas võlausaldajad peavad nimetatud nõuded esitama uuesti ka pärandvara pankrotimenetluses ning kuidas mõjutab võlausaldajate üleskutsemenetlus nõuete rahuldamise järjekorda pankrotimenetluses.

Ühe puudusena, miks pärimisseaduse regulatsioon ei taga piisavalt tasakaalustatud võlgniku ja võlausaldajate kaitset on välja toodud, et kohtutäitur saab inventuuri raames kontrollida nõuete vormiliste aluste olemasolu, tegutseb formaliseeritusse põhimõttest lähtudes ega saa võlausaldaja

<sup>149</sup> Vt PärS §-d 56–77.

<sup>150</sup> Testamenditäitja PärS §-d 78–87. Pärandvara jagamisel arvestavad pärijad kaaspärijate soove ja hüve ning testaatori viimset tahet (PärS § 159 lg 1).

<sup>151</sup> MüKInsO/Siegmann, 3. Aufl. 2014, InsO § 322 rn 6.

nõuet sisuliselt kontrollida ega otsustada selle põhjendatuse üle. Erinevalt pankrotimenetluses nõuete kaitsmisest puudub inventuuri käigus võlausaldajate nõuete vaidlustamise mehhanism<sup>152</sup>. Pärandvara pankrotimenetluses tuleks sarnaselt pankrotimenetluse üldkorrale nõuete kaitsmine läbi viia, et tagada nõuete vaidlustamise võimalus. Põhjendatud ei oleks lugeda võlausaldajate üleskutsemenetluses esitatud nõudeid kaitsmisete tunnustatuks, sest neid ole eelnevalt olnud võimalik vaidlustada. Seega ei saa jätta kõrvale võlausaldajate kohustust esitada nõuded pankrotimenetluse tarbeks teist korda. Üleskutsemenetluses osalenud võlausaldajate kaitse saaks tagada teavitamisega. Kuna pärandvara pankrotiavalduse vormistamise juures sai välja toodud, et juhul kui inventuur on läbi viidud, tuleks seda pankrotiavalduses kajastada, siis peaksid võlausaldajate üleskutsemenetluses osalenud võlausaldajad ja nende andmed olema selged juba pankrotiavalduse esitamisel. Reguleerida tuleks halduri kohustus teavitada nimetatud võlausaldajaid pärandvara pankrotimenetluse algatamisest, misjärel saaksid võlausaldajad otsustada, kas nad soovivad pankrotimenetluses osaleda. Võlausaldajate üleskutsemenetluses osalenud, kuid pärandvara pankrotimenetluses nõuet mitte esitanud võlausaldajad ei oleks pankrotivõlausaldajad. Võlausaldajate üleskutsemenetlusega seotud erisused ei puudutaks nende võlausaldajate nõudeid, kes ei pea üleskutsemenetluses osalema (PärS § 140 lg 3).

Võlausaldajate üleskutsemenetluses osalemine ei saa mõjutada nende nõuete järjekohti, mis on tagatud käsipandiga või avalikku registrisse kantud pandiga, sest nende nõuete puhul on ette nähtud, et neist ei pea üleskutsemenetluses teatama (PärS § 140 lg 3). Muude nõuete osas peaks võlausaldajate üleskutsemenetluses nõude hilinenult esitamine mõjutama pankrotivõlausaldaja järjekohta (PankrS § 153). Kui lähtuda samas põhimõttest nagu inventuuri puhul, peaks hilinenud võlausaldajate nõuded täitma üksnes selles ulatuses, milles pärandvara pärast teiste nõuete (sh pärandaja korralduste) täitmist nõudest teatamise ajal veel alles on ja mille ulatuses oleks pärija kohustuse täitmata jätmisel rikastunud (PärS § 143 lg 3). Välja on pakutud, et pankrotimenetluses võiks võlausaldajate üleskutsemenetluses hilinenult esitatud nõuete rahuldamine olla samasugune nagu inventuuri korral<sup>153</sup>. Saksamaal asuvad üleskutsemenetluses hilinenult nõude esitanud võlausaldajad nõuete rahuldamise järjekorras enne pärandaja korraldustest tulenevaid nõudeid, kuid pärast vähemeelistatud võlausaldajate nõudeid. Siiski on sätestatud, et nõude hilinenult esitamine ei muuda tema rahuldamisjärku<sup>154</sup>. Arvestades kohustuste täitmise järjekorda, oleks selline nõuete asetus põhjendatud. Võlausaldajate üleskutsemenetluses hilinenult esitatud nõuded, millega oleks saanud üleskutsemenetluses osaleda, tuleks täita pärandvara pankrotimenetluses viimases järjekorras enne pärandaja korraldustest tulenevaid nõudeid. Eeldusel, et üleskutsemenetluses hilinenult nõude esitanud võlausaldajad on nõude pankrotimenetluses esitanud õigel ajal, saab tema nõue paikneda eelviimasel järjekohal tähtaegselt esitatud nõuetest enne pärandaja korraldustest tulenevaid nõudeid ja sundosanõudeid (1.3, d), kuid enne tähtaegselt esitamata, kuid tunnustatud nõudeid (PankrS § 153 lg 1 p 3). Võimalik oleks leida ka, et üleskutsemenetluses hilinenult esitatud nõuete rahuldamisjärk ei muuta, kuid nad rahuldataks selles järgus, kuhu nõuded kuuluks, alles viimases järjekorras, ehk siis, kui teised sama rahuldamisjärku nõuded on täies mahus rahuldatud. Nõuete rahuldamisjärkude regulatsiooni tuleks pärandvara pankrotimenetluse tarbeks eelnevast lähtuvalt täiendada. Muude isikute osalemine pankrotimenetluses sõltub nende nõuete iseloomust, mida analüüsi käesoleva analüüsi p-s 1.3. Vajalik võib olla teha täpsustused ka teiste pärandvara pankrotimenetluse võlausaldajate, sh pärijate, jaoks ning täiendada massikohustuste regulatsiooni lähtudes käesolevas analüüsis pankrotivõlausaldaja mõiste all toodud nõuete liigitusest (vt 1.3).

- Seega peaks pärandvara pankroti välja kuulutamine mõjutama pärandaja ja pärija vahelisi õigussuhteid samuti võlausaldajate tasaarvestusõigust.
- Pärandaja ja pärija vahelised võlasuhted, mis lõppenuks pärimise tõttu kokkulangemisega, peaks pärandvara pankroti välja kuulutamise korral lugema tagasiulatuvalt mittelõppenuks, et anda

<sup>152</sup> Vt *op cit* T. Tõnisson [magistritöö](#), lk 26.

<sup>153</sup> § 327 lg 3 InsO, *op cit* T. Tõnisson [magistritöö](#), lk 51.

<sup>154</sup> Vt MüKInsO/Siegmann, 3. Aufl. 2014, InsO § 327 rn 1–8.

pärijale võimalus need nõuded pankrotivõlausaldajana maksma panna ning tagada, et pärija vara ei väheneks alusetult. See saab puudutada võlasuhteid, millest tulenevad kohustused sai pärijale pärimise käigus üle minna, kuid mitte pärandaja isiklike kohustusi pärija ees.

- Tagasiulatuvalt tasaarvestusega mittelõppenuks tuleks pärandvara pankroti välja kuulutamisel lugeda need võlasuhted, kus võlausaldaja tasaarvestab enda nõude pärandvara ees pärija isikliku nõudega tema vastu. Selliselt väheneks alusetult pärija vara. Samuti peaks olema hõlmatud olukorrad, mil võlausaldaja tasaarvestab oma nõude pärija vastu pärandvara nõudega tema vastu. Võlausaldaja peaks tagasiulatuvalt tasaarvestuse mittetoimunuks lugemise korral esitama enda nõude pärandvara vastu pankrotimenetluses pankrotivõlausaldajana ning nõude pärija vastu üldkorras.
  - Tasaarvestust ei peaks lugema tagasiulatuvalt mittetoimunuks, olukordades, mil võlausaldaja tasaarvestab enda isikliku nõude pärija vastu pärija nõudega. Sel juhul ei oleks varamassid alusetult segunenud, tasaarvestuse vastuväited saaks pärija esitada vajadusel tema ja võlausaldaja vahelises kohtumenetluses.
  - Tasaarvestust ei peaks lugema tagasiulatuvalt mittetoimunuks, kui võlausaldaja on tasaarvestanud tema ja pärandvara vahelised nõuded. PankrS § 99 eelduste täitmisel on sellisel juhul tasaarvestus lubatav, sh isegi pärast pankroti välja kuulutamist.
  - Tasaarvestust ei peaks lugema tagasiulatuvalt mittetoimunuks, siis kui pärija on tasaarvestusega nõus olnud. Kui pärija on tasaarvestusega nõus, siis ta on täitnud sisuliselt võlausaldaja nõude oma vara arvel enne pankrotimenetlust. Pärija ei peaks saama esitada seetõttu teiste pärijate vastu regressinõuet, kuid võiks enda nõude maksma panna pärandvara pankrotimenetluses massikohustusena.
- Kui pärija on pärandaja korraldusi, eelkõige annakuid ja sihtmääranguid, täitnud, peaks pärandvara pankrotimenetluses olema võimalik neid tehinguid tagasi võita nagu kinkelepinguid sarnaselt täitemenetlusele. Tagasivõitmine ei puudutaks pärimise teel vara üleminekut pärijale ega testamenti, vaid eraldiseisvaid tehinguid, millega pärija, kellele on esemed alguses üldõigusjärgluse põhimõtte alusel üle läinud, pärandaja korraldusi täidab. Arvesse tuleks seejuures võtta, et tagasivõidetavad esemed võivad olla koormatud ning koormatised jagavad asja saatust.
- Kaaluda võib eriregulatsiooni, mille kohaselt võetakse pärandvara pankrotimenetluse korral tagasivõitmise tähtaegade arvestamise aluseks pärandi avanemise aeg. Teisalt võiks kaaluda ka pankrotivõlausaldajate nõuete esitamise piiramist kui pärandi avanemisest või pärandi vastuvõtmisest on möödunud rohkem kui kaks aastat.
- Kui enne pärandvara pankrotimenetlust on tehtud inventuur, toob võlausaldajate üleskutsemenetluse läbiviimine pärandvara pankrotimenetluse jaoks kaasa erisused.
  - Ka juhtudel, kui pärandvara võlausaldajad on juba esitanud nõudeid pärandvara inventuuri käigus läbi viidud võlausaldajate üleskutsemenetluses, ei saa mööda vaadata vajadusest nõuete kontrolli tagamiseks sellest, et nõuded oleks vaja siiski pankrotimenetluses kaitsta. Kõik võlausaldajad peaksid esitama nõuded pankrotimenetlusesse ja läbima nõuete kaitsmise. Kui võlausaldajate üleskutsemenetlus on tehtud on läbi viidud ka inventuur, mistõttu kajastuvad osalenud võlausaldajate nõuded juba pankrotiavalduse juures. Reguleerida tuleks nende võlausaldajate teavitamise kohustust.
  - Võlausaldajad, kes ei olnud võlausaldajate üleskutsemenetluses osalemisest vabastatud, kuid esitasid enda nõude hilinenuks, samas aga esitasid nõude pankrotimenetlusesse õigel ajal, ei peaks saama osaleda nõuete rahuldamise järjekorras samamoodi nagu tähtaegsed võlausaldajad. Nad oleks võimalik paigutada eelviimasele järjekohale tähtaegsetest nõuetest ehk enne pärandaja korraldustest ja sundosanõuetest tulenevaid nõudeid. Teine võimalus oleks öelda, et nende nõuete olemus ei muutu ja seetõttu kuuluvad nõuded



samasse rahuldamisjärku, kuid rahuldatakse selle järgu sees alles eeldusel, et teiste sama järgu võlausaldajate nõuded on täies mahus rahuldatud.

- o Muude isikute osalemine pankrotimenetluses sõltub sellest, milline on nende nõude iseloom. Väljamaksete järjekorda on vaja täiendada ka teiste nõuetega seondult, ettepanekud on tehtud käesoleva analüüsi p-s 1.3.

## 4. Pankrotivõlgnik pankrotimenetluses ja menetluse tagajärjed

### 4.1 Pankrotivõlgnik pankrotimenetluses ja tema esindamine

Sõltuvalt sellest, kuidas määratleda pankrotivõlgnik (1.1), oleneb see, keda pidada menetlusosaliseks, kelle vastu peaks suunama nõuded ja kuidas osalevad pärijate paljususe korral pärandvara pankrotimenetluses kaaspärijad. Eespool sai välja toodud, et õigusselgem oleks määratleda pärandvara pankrotimenetluses võlgnikuna mitte pärija, vaid pärandvara, mis oleks piiratud õigusvõimega varakogum. Lahendus on eelistatum ühest küljest seetõttu, et see toob esile pärandvara ja pärija isikliku vara masside eraldatuse ja pärija vastutuse piiratuse pärandvaraga, lisaks on lahendus parem seetõttu, et ka pärijad ise võivad osutada pankrotivõlgnikeks. Samuti ei tekiks probleeme sellega, kui pärijad või nende asukoht ei oleks teada, sest võlgnikuna saaks määratleda pärandvara.

Õigustehniliselt võib pärandvara pankrotivõlgnikuna määratlemine tekitada probleeme seetõttu, et ühest küljest puudutab võlgniku regulatsioon pankrotimenetluses osalemist ja teisalt viidatakse võlgniku varale. Viidete osas võlgniku varale oleks sel juhul selge, et mõeldud on pärandvara, kuid kindlaks tuleks määrata ka see, kes võlgniku menetlusõigusi rakendab. Küsitav on, kas üldise viitega oleks võimalik tagada sätete probleemideta kohandatud rakendamine pärandvara pankrotimenetluse korral selliselt, et oleks selge, et pankrotimenetluses osalevad pärijad, kuid viide pärijate varale hõlmaks pärandvara mitte pärijate vara.

Üks võimalus oleks sätestada, et pankrotivõlgnik on pärandvara, kelle esindajad pankrotimenetluses on pärijad, pärandi hooldaja või testamenditäitja. Eelkõige peaks pärandvara esindama pärijad, kui nad on teada ning vaid juhul kui pärijad ei ole selgunud, osaleks menetluses pärandi hooldaja või testamenditäitja. Kui pärijad ei ole selgunud, saaks pärandvara pankrotimenetluse esitamise sätestada pärandi hooldaja määramise alusena ning menetlusõigusi rakendaks pärandi hooldaja kuni pärijate selgumiseni ja menetluse astumiseni. Kui pärijad ei ole selgunud, kuid määratud on testamenditäitja, võiks pärandvara pankrotimenetluses esindada testamenditäitja. Kui testamenditäitja osaleb menetluses ei ole vajalik pärandi hooldaja määramine. Kui testamenditäitja ei osale, kui hooldaja määramiseks oleks piisavalt vahendeid, saaks menetluses osaleda pärandi hooldaja. Viimase variandina, kui pärijad ei ole selgunud, testamenditäitjat määratud ei ole ja pärandi hooldaja määramiseks ei ole piisavalt vahendeid, saaks võlgniku huve esindada määratud esindaja. Paralleeli võib tuua täitemenetlusest, kus on sätestatud, et kui täitetoiming tuleb teha võlgniku juuresolekul või sellest tuleb talle teatada, määrab kohus sissenõudja avalduse alusel pärijale ajutise esindaja, kui pärandit ei ole veel vastu võetud, pärijat ei ole teada või ei ole teada, kas ta pärandi vastu võtab. Esindajat ei määrata, kui pärandvara valitseb hooldaja või testamenditäitja (TMS § 16 lg 2). See tekitaks küll küsimuse, kes kannab ajutiselt määratud esindaja kulusid ja kus paikneksid ajutise esindaja kulusid pankrotimenetlusega seotud väljamaksete järjekorras. Välja võib tuua, et sarnane küsimus tõusetuks ka siis, kui pankrotivõlgnikuna oleks määratletud pärijad, kuid pärijaid ei oleks selgunud ning testamenditäitjat ega pärandi hooldajat ei oleks samuti.

Üldiselt peaks aga menetluses osalema pärijad ning olukordi, kus pärijana ei ole võimalik kedagi määratleda olema harvad, sest pärija üleskutsemenetlus tagab kiiresti eeldusliku pärija. Juhul, kui pärija ei ole teada või kui tema elukoha kohta puuduvad usaldusväärsed andmed, viib notar läbi pärija üleskutsemenetluse. Kui ükski pärija ei ole teada ega teata endast ühe kuu jooksul teate avaldamisest või ei suuda enda pärimisõigust tõendada, eeldatakse, et seadusjärgne pärija on pärandi avanemise koha kohalik omavalitsusüksus või kui pärand on avanenud välisriigis ja pärimisele kohaldatakse Eesti õigust, kehtiks eeldus riigi kohta (PärS § 18, § 125 lg 3, § 169). Kuna üleskutsemenetluse läbiviimine

toimub lühikese aja jooksul, saaks eeldusliku pärijana pankrotimenetluses osaleda kohalik omavalitsusüksus või riik ja selliselt peaks alternatiivsete varuvariantide kasutusala olema väike.

#### 4.2 Pankrotivõlgniku regulatsioon ja osalemine pankrotimenetluses

Kehtivas õiguses keskendub suur hulk pankrotivõlgnikku puudutavaid sätteid pankrotimenetluse tagamisele, reguleeritud on ka võlgniku kaasaaitamiskohustus ja piiratud tema vabadus vara valitseda<sup>155</sup>. Võlgniku õigusi kaitsevad üldjoontes võimalus menetluses osaleda ja teavet saada, olla ära kuulatud, kasutada kaebeõigust, tutvuda võlausaldajate nõuetega ja neile vastu vaielda, misjuures on võlgniku vastuväitel tähendus vaid selles osas, kas pankrotimenetluse lõpetamise määrus on täitedokument<sup>156</sup>. Küsitav on kas võlgniku menetluslikku positsiooni reguleerivate sätete kohandatud rakendamine pärandvara pankrotimenetluses on tehtav. Mõelda tuleb eelkõige allviidatud sätete kohandamise vajadusele. Kui tuua paralleel täitemenetlusega, siis seal on sätestatud eriregulatsioon täitemenetluse läbiviimise kohta pärimise korral. Piiratud on näiteks pärija isiklike kohustuste pinnalt sissenõude pööramine kuni pärandi vastuvõtmiseni, reguleeritud on menetluse jätkumist ja sissenõude pööramist õigusjärglase suhtes (TMS §-d 16–18). Põhjendatud on reguleerida, mis saab olukorras, kui pankrotivõlgnik sureb menetluse kestel sarnaselt täitemenetlusele, kuid piiranguid pärandvara pankrotimenetluse algatamisele sarnaselt seada ei oleks vaja.

Lisaks eristab kehtiv õigus füüsilise ja juriidilise isiku pankrotimenetlust. Kuna pärandvara on piiratud õigusvõimega varakogum, ei vasta ta kummalegi määratlusele. Eelpool sai välja toodud, et ajutise halduri nimetamise ja pankroti välja kuulutamise juures peaks lähtuma füüsilise isiku regulatsioonist, mis võimaldab menetlust laiemate eelduste korral jätkata ja jätta soovi korral ajutise halduri nimetamata. Lisaks tõusetub eeltoodud võlgniku rolli pankrotimenetluses reguleerivate sätete puhul küsimus, kas pärandvara pankrotimenetluses tuleks teistes küsimustes lähtuda füüsilise või juriidilise isiku regulatsioonist. Lähtekohaks võiks võtta, et lähtuda tuleks füüsilise isiku regulatsioonist, kuid mõningate erisustega, sealjuures võiks piirata pärijatele pankrotiavalduse tagamise abinõude kohaldamist osas, mis ületavad käsutuspiiranguid ja kaasaaitamiskohustust. Eelnevalt sai välja toodud, et pärijate üleskutsemenetlus tagab kiire võimaluse käsitada kohalikku omavalitsust või riiki eeldusliku pärijana. Üldiselt pärijate, kuid eriti kohaliku omavalitsuse puhul on selge, et rakendada ei peaks saama elukohast lahkumise keeldu, sundtoomist või aresti (PankrS §-d 18–21, 85–92). Tagamisabinõude piiramine on põhjendatud ka sellega, et olukorras, kus pärandvara ja pärija vara on lahutatud, ei täidaks tagamisabinõud enda eesmärki. Samal põhjusel peaks pärandvara pankrotimenetluses olema välistatud ärikeelu kohaldamine ning igal juhul automaatse keelu rakendumine, nagu see on ette nähtud füüsilise isiku puhul (PankrS § 91 lg 1). Pärijal peaks aga kindlasti olema kaasaaitamiskohustus teabe ja dokumentide esitamiseks. Eriregulatsiooni vajab ka pankrotimenetluse lõppemine.

Sätete kohandatud rakendamise kõrval on eraldi küsimus menetluses osalemine pärijate paljususe korral. Kui pärijaid on mitu moodustavad nad kaaspärijate ühisuse. Nad peaksid pankrotivaraga seonduva üle otsustama ühiselt, samuti seob neid asjaolu, et pärandvarasse kuuluvad esemed on nende ühisomandis. Ebaselge on, mil määral võiks kaasomandi kohta sätestatu kohalduda kaaspärijatele, mistõttu ei saa ka öelda, kas lisaks konsensuslikult otsustamisele võiks ja kui, siis millistel juhtudel langetada kaaspärijad otsuseid enamusotsusena<sup>157</sup>. Eelnevalt sai välja toodud, et põhjendatud on võimaldada igaühel neist eraldi pankrotiavaldus esitada. Tulenevalt ühisuse olemusest peaksid kaaspärijad aga ülejäänud õigusi rakendama üksmeeles.

Võimalik, et praktikas ei ole kaaspärijate menetluses kaasamise ja üksmeelsete otsuste langetamine keeruline, kuid arvestades vajadust langetada otsuseid üksnes üksmeeles, võib raskematel juhtudel

<sup>155</sup> PankrS §-d 18–21, § 22 lg-d 3 ja 4, §-d 35–36, 38, 43, 45–53, § 85–92, § 158 lg 5.

<sup>156</sup> PankrS §-d 12 ja 16, § 22 lg 6, § 23 lg 7, §-d 25–27, § 29 lg 6, § 32, § 61 lg 5, § 67, § 80 lg 2, § 91<sup>1</sup>, § 100 lg-d 4 ja 6, § 101 lg 2, § 104, § 120, § 122 lg 3, § 126 lg 6, § 130 lg 7, § 131 lg 3, § 133 lg 2, § 135 lg 2, § 145 lg-d 4 ja 5, § 156, § 159, 160, § 161 lg 4, § 164 lg 1, §-d 167, 168.

<sup>157</sup> Vt täpsemalt K. Kliimask. Pärandvara ühisus. [Magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool, 2013, lk 36 jj. AÕS § 70 lg-d 4, 6, 7, § 72 lg-d 1 ja 4.

tekkida probleeme. Üksmeeles ja üksnes ühiselt otsustamise kohustus tähendab, et tehingu või toimingu saab lugeda õiguslikult tehtud üksnes siis, kui kõik kaaspärijad sellega nõus on. Näiteks saab lugeda, et võlgnik on esitanud nõudele nõuete kaitsmisel PankrS § 104 kohase vastuväite üksnes siis, kui kõik kaaspärijad tahet avaldanud ja sellega nõustunud<sup>158</sup>. Kui pärijad ei ole üksmeelel, võivad nendevahelised erimeelsused pidurdada pankrotimenetlust. Selle vältimiseks võiks olla neil võimalik määrata menetluses kas enda seast üks, kes kõiki esindaks, või ühiselt esindaja, kes saaks menetluses välja esindada ühtse seisukoha. Probleemne võib seejuures olla, et võlgnikku saab kohustada osalema pankrotiasja läbivaatamisel isiklikult (PärS § 87 lg 3). Samas olukorras, kus pankrotivõlgnik on pärandvara, kes niikuinii rakendab enda õigusi pärijate kui esindajate kaudu, ei saaks pärandvara niikuinii isiklikult kohtuasja arutamisel osaleda ning võimalik oleks ette näha eriregulatsioon.

### 4.3 Pankrotimenetluse lõppemise tagajärjed

Kui võtta lähtekohaks, et üldreeglina peaks pärandvara pankrotimenetluses rakendama füüsilise isiku pankrotimenetluse kohta sätestatud, siis erand tuleks siiski teha pankrotimenetluse lõppemise tagajärgede osas. Esiteks ei sobitu pärandvara pankrotimenetlusega kokku füüsilise isiku võimalus taotleda pärast pankrotimenetlust kohustustest vabastamise menetluse algatamist. Kuna pärandvara on piiritletud varakogum puudub pärast pankrotimenetlust õigusvõimeline isik. Pärandvara on oma olemuselt juba suunatud likvideerimisele, mistõttu ei saaks kohustustest vabastamine täita enda eesmärki mis on võlgnikule uue alguse võimaldamine. Lisaks ei ole pärandvara koosseis erinevalt füüsilisest isikust võlgnikust ka pidevas muutumises. Võimalik on, et pärast pankrotimenetlust ilmneb, et pärandajal oli veel näiteks välismaal mõni pärandvarasse kuuluv ese, kuid selle jaoks piisab järeljagamisest (PankrS § 166).

Võrdlusena võib välja tuua, et Saksamaal vastutab pärija, kui ta ei ole vastutuse piiramise õigust kaotanud (inventuuri õigel ajal nõudmata jätmise või pärandvara nimekirja võltsimise tõttu), rahuldamata pärandvara võlausaldajate ees nii, nagu siis, kuid nad oleksid üleskutsemenetluses hilinud võlausaldajad. Kui kõik võlausaldajad on andnud pankroti lõpetamiseks aga nõusoleku, on pärija vastutuse juures eelkõige määravaks võlausaldajatega sõlmitud kokkulepete sisu<sup>159</sup>. Akadeemilises töös on välja pakutud, et nende nõuete osas, mis esitatakse pärast pankrotimenetluse lõppemist vastavalt, peaks pärija vastutus olema piiratud ulatuses, milles ta on temale nõudest teatamise hetkel veel pärandvara arvel rikastunud. Samasugune tagajärg peaks olema ka olukorras, kus menetlus on raugenud pankrotti välja kuulutamata<sup>160</sup>. Eelnevaga võib nõustuda, sest sisuliselt tähendaks regulatsioon seda, et pärija peaks võlausaldajate nõudeid pärast pankrotimenetlust täitma üksnes eeldusel, kui hiljem selgub, et pärandvara hulgas oli tegelikult veel vara. Pärandvara pankrotimenetluse tagajärgede sõnastusest peaks keskselt nähtuma, et pärija vastutus piirdub pankrotimenetluses täidetud kohustustega, kui just hiljem ei ilmne täiendavalt pärandvarasse kuuluvaid esemeid, misjuhuks saaks rakendada järeljagamise sätteid (PankrS § 166). Pärija vastutaks selliselt vaid ulatuses, milles ta on veel pärandvara arvel rikastunud (PärS § 143). Erinevalt PankrS § 167 lg-st 2 ei peaks ilmselt piirama pärandvara võlausaldajate nõuete esitamist absoluutselt. Pärandvara kui piiratud teovõimega isik lakkab küll olemast, kuid nõuete rahuldamist peaks saama nõuda juhtudel, kui hiljem ilmneb, et pärandvaras oli veel vara. Tagajärjed peaksid olema samad nagu siis, kui äriühingute puhul ilmneb, et vajalik on läbi viia täiendav likvideerimine (ÄS § 218).

- Seega peaks pankrotimenetluses olema pankrotivõlgnik piiratud õigusvõimega varakogumina pärandvara. Pärandvara eest peaks menetlusõigusi pankrotimenetluses rakendama pärija varakogumi esindajana. Üldreeglina on pärija väljaselgitamise üleskutsemenetluse kaudu tagatud kiire võimalus kasutada eeldust, et pärija on pärandi avanemise koha kohalik omavalitsusüksus või

<sup>158</sup> Vrd ÄS § 165 ühine osa: Riigikohtu 4. juuni 2012. a määrus tsiviilasjas nr [3-2-1-77-12](#), p 15 jj; 8. oktoobri 2008. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-65-08](#), p 28-29, p 28-29).

<sup>159</sup> *Op cit* H. Brox (2003), lk 341, vt § 1989, 1973 BGB, § 213 InsO

<sup>160</sup> *Op cit* T. Tõnisson [magistritöö](#), lk 50.

pärandi avanemisel välismaal, kuid eeldusel, et pärimisele kohaldub Eesti õigus, oleks eelduslik pärija riik. Kui pärijaid on mitu võib mõelda, kas menetluse kiire tagamiseks ja omavaheliste vaidlustega menetluse venimise takistamiseks, võiks suunata seadus kaaspärijaid valima enda seast või kolmanda isikuna kellegi, kes pärandvara õigusi pankrotimenetluses esindaks. Sealjuures peaks arvestama võlgniku isikliku osalemisega seotud regulatsiooni.

- Olukorrad, mil pärijaid, kes saaksid menetluses osaleda, ei ole, peaksid olema pärija väljaselgitamise üleskutsemenetluse tõttu harvad. Kuid ka nendeks puhkudeks võiks kujundada regulatsiooni, kes peaks sel juhul pärandvara õigusi menetluses esindama. Kui määratud on testamenditäitja, võiks menetluses osaleda tema. Kui pärijad ei ole teada ja määratud on pärandi hooldaja, peaks menetluses osalema tema, eeldusel, et pärandi hooldaja tasu maksmiseks on pärandvaras piisavalt vahendeid. Vajadusel saab pankrotimenetluses osalemisega pärandi hooldaja ülesannete loetelu täiendada. Kui olemas on nii testamenditäitja kui ka hooldaja, on otsustuskoht, kumb neist menetluses osalema peaks. Testamenditäitja osalemine võib olla eelistatud, kui talle tasu maksta ei pea, sest see oleks pärandvara võlausaldajatele soodsam. Kui teada ei ole pärijad, testamenditäitjat määratud ei ole ja pärandi hooldaja määramiseks ei oleks raha, saab mõelda eraldi määratud esindaja nimetamise võimaluse peale. Sel juhul peaks mõtlema, kuidas tagada sellele esindajale tasu maksmine.
- Kuna pärandvara on piiratud õigusvõimega varakogum, kes esindavad eelkõige pärijad, võiks võtta lähtekohaks, et eelkõige kohaldatakse pärandvara pankrotimenetluse korral füüsilise isiku kohta sätestatud. Analüüsida tuleks aga, millisel juhul ei sobi füüsilise isiku sätete kohaldamine olemuslikult kokku pärandvaraga ning vajadusel täiendused teha. Näiteks ei peaks pärandvara suhtes rakenduma automaatselt ärikeeld, võimalik ei peaks olema ka osalemine kohustustest vabastamise menetluses.
- Pankrotivõlgnikule seatud pankrotimenetluse tagamise abinõusid reguleerivad peamiselt PankrS §-d 18–21, § 22 lg-d 3 ja 4, §-d 35–36, 38, 43, 45–53, § 85–92, § 158 lg 5. Pankrotivõlgniku rolli ja menetlusõiguste rakendamist reguleerivad eelkõige PankrS §-d 12 ja 16, § 22 lg 6, § 23 lg 7, §-d 25–27, § 29 lg 6, § 32, § 61 lg 5, § 67, § 80 lg 2, § 91<sup>1</sup>, § 100 lg-d 4 ja 6, § 101 lg 2, § 104, § 120, § 122 lg 3, § 126 lg 6, § 130 lg 7, § 131 lg 3, § 133 lg 2, § 135 lg 2, § 145 lg-d 4 ja 5, § 156, § 159, 160, § 161 lg 4, § 164 lg 1, §-d 167, 168. Analüüsida tuleks eelkõige nende sätete puhul, kas sätete kohandatud rakendamine pärandvarale tekitab raskusi või mitte, vajadusel tuleks teha täiendused pärandvara pankrotimenetluse jaoks. Võlgnikul peaks olema kindlasti teabe ja dokumentide esitamise õigus, kaasaaitamiskohustus, samuti peaksid rakenduma vara käsutuspiirangud. Vältima aga peaks osade pankrotimenetluse tagamisabinõude rakendamist, näiteks elukohast lahkumise keelu, sundtoomise või aresti kohaldamist. Teistel juhtudel võivad olla vajalikud ka täpsustused.
- Pankrotimenetluse lõppemisel ei peaks võlausaldajad saama nõudeid rahuldamata jäänud ulatuses või pankrotimenetluses esitamata jäänud nõudeid maksta panna pärija isikliku vara arvel. Üksnes juhul, mil hiljem selgub, et tegelikult oli täiendavat vara, peaks toimuma võlausaldajate nõuete rahuldamine järeljagamisel. Pärandvara on enda olemuselt likvideerimisele suunatud varakogum, nii peaks pärast pankrotimenetlust olema pärandvara kui piiratud õigusvõimega varakogumi vastu nõuete maksmapanek piiratud. Õiguslikud tagajärjed peaksid olema sarnased sellele, kui juriidilise isiku puhul viiakse läbi täiendav likvideerimine. Pärija peaks vastutama võlausaldajate ees üksnes ulatuses, milles ta on pärandvara arvel rikastunud.

## IV Pankrotivõlgniku surm pankrotimenetluse kestel

### 1. Pärija menetlusõigusjärglus võlgniku surma korral

#### a) pärija menetlusõigusjärglus täite- ja kohtumenetluses

Üldõigusjärgluse põhimõttest tulenevalt lähevad pärijale pärimise käigus üle kõik pärandaja õigused ja kohustused. Pärija astub üldreeglina asemele pärandaja õigussuhetesse, samuti võtab pärija üle pärandaja positsiooni kohtumenetluses.

Tsiviilkohtumenetluses lubab kohus füüsilisest isikust poole surma korral menetlusse astuda selle poole üldõigusjärglasel ning üldõigusjärglus on võimalik menetluse igas staadiumis (TsMS § 209 lg 1). Pärija õiguste kaitseks menetlus üldreeglina peatub kuni õigustatud isiku menetlusse astumiseni ning enne pärandi vastuvõtmist või vastuvõtmisest loobumiseks ettenähtud tähtaja möödumist ei ole pärija kohustatud menetlust jätkama (TsMS § 353 lg 1). Teisalt on teiste menetlusosaliste kaitseks ette nähtud võimalus kutsuda pärijat üles menetlust jätkama, kui ta jätkamisega viivitab. Selleks toimetatakse pärijale kutse kätte ja loetakse juhul, kui pärija siiski istugile ei ilmu, ta õigusjärglusega nõustunuks (TsMS § 353 lg-d 3 ja 4). Sealjuures ei hakka isiku surmaga menetlus otsast peale, vaid üldõigusjärglasele on kohustuslikud kõik enne tema menetlusse astumist tehtud menetlustoimingud samal määral, kui need oleksid olnud kohustuslikud tema õiguseelnele (TsMS § 209 lg-d 1 ja 2).

Täitemenetluse regulatsioon piirdub üldise viitega sellele, et enne võlgniku surma alanud täitemenetlus jätkub tema pärandvara suhtes (TMS § 16 lg 1). Erandina lõpeb täitemenetlus sissenõudja või võlgniku surma puhul, kui nõue või kohustus ei saa üle minna surnud isiku pärijatele (TMS § 48 lg 1 p 6). Näiteks lõpeb täitemenetlus rahatrahvi, rahalise karistuse ja varalise karistuse sissenõudes (TMS §-d 203)

Kohtupraktikas on leitud, et isiku surm ei ole pankrotimenetluse lõppemise alus<sup>161</sup>. Surnud isiku vara suhtes on samuti võimalik pankrotiavaldus esitada<sup>162</sup>. Füüsilise isiku pankrotimenetlus peaks tema surma korral üle minema pärandvara pankrotimenetluseks, kuid selle korda kehtivas õiguses reguleeritud ei ole ilmselt seetõttu, et seni puuduvad ka pärandvara pankrotimenetluse erisätted. Arvestades, et TsMS võib üldise viite kaudu kohalduda ka pankrotimenetluses, oleks üks võimalus ette näha sarnaselt TsMS-le, et kui isik sureb, siis pankrotimenetlus peatub ning pärija saab menetlusse astuda samas korras nagu tsiviilasja puhul. Teine võimalus oleks sarnaselt täitemenetluse näha ette üldsäte, et menetlus läheb üle pärandvara pankrotimenetluseks ning sellest alates rakenduksid pärandvara pankrotimenetluse erireeglid.

#### b) pärija menetlusõigusjärglus teistes riikides

Võrdluseks võib välja tuua, et Suurbritannias saab eristada õiguslikku olukorda, lähtudes sellest, millal võlgnik suri. Terminoloogiliselt eristatakse füüsilise ja juriidilise isiku maksejõuetust. Pankrotimäärus surnud võlgniku korral nimetatakse samamoodi nagu juriidilise isiku pankrotimäärust ja pankrotivõlgnikuks peetakse surnud võlgnikku<sup>163</sup>.

Kui võlgnik sureb enne pankrotiavalduse esitamist, saavad pankrotiavalduse esitada samad isikud, kes tavaliselt, kuid võlgniku asemel tegutseb pärandi valitseja (*personal representative*), sest Suurbritannia pärimissüsteemi kohaselt läheb pärijatele pärandvarast üle vaid positiivne varajääk pärast seda, kui pärandi valitseja on kohustused täitnud. Pankrotiavaldus toimetatakse üldreeglina kätte võlgniku pärandi valitsejale ning kui haldur on nimetatud mõnes teises EL liikmesriigis, siis ka talle. Haldur

<sup>161</sup> Riigikohtu 21. novembri 2007. a määrus tsiviilasjas nr [3-2-1-120-07](#), p-d 9 ja 10.

<sup>162</sup> Riigikohtu 23. märtsi 2009. a määrus tsiviilasjas nr [3-2-1-13-09](#), p 11, pankrotiseaduse ([PankrS](#)) – RT I 2003, 17, 95; RT I, 26.06.2017, 28 § 9 lg 2.

<sup>163</sup> Suurbritannia Maksejõuetusteenistuse (*Insolvency Service*) juhised, juuni 2013, 54 ptk, [sissejuhatus](#); vt ka Määrus: The Administration of Insolvent Estates of Deceased Persons Order [1986](#).

korraldab pankrotiteate avalikustamise ja peab teavitama pärandi valitsejat menetlusest võimalikult kiiresti pärast pankrotimääruse tegemist. Pankrotimenetluse tagamise abinõusid rakendatakse pärandi valitseja suhtes, kes saab vara käsutada kohtu nõusolekul. Käsus, mis oli tehtud alates pankrotiavalduse esitamisest kohtu nõusolekuta, jäävad kehtima, kui need olid tehtud heas usus, muul juhul on käsused kehtetud ja saadu tagastatakse pärandvarasse. Pärandi valitseja kasutab pärandaja menetlusõigusi ja tal on kaasaaitamiskohustus, mida kohus saab tagada tagamisabinõudega. Pärandi valitseja peab tegema pärandvara nimekirja, ülevaate pärandaja varalise seisuga kohta nii surma hetkel kui ka pankrotimääruse tegemise aja seisuga, esitama surmatõendi koopia ning andma lisaks mõistlikus ulatuses pärandaja vara kohta informatsiooni. Tagasivõitmise tähtaegade arvestamisel võetakse lähtekohaks pärandaja surma hetk. Kui pärandvara katab sellel lasuvaid kohustusi, siis saab pankrotimääruse tühistada, vara ülejääk tagastatakse tavaliselt pärandi valitsejale. Kohustustest vabastamise regulatsiooni pärandaja suhtes ei kohaldata<sup>164</sup>.

Kui võlgnik sureb pärast pankrotiavalduse esitamist, jätkub pankrotimenetlus samamoodi nagu võlgnik oleks veel elus, kuid pankrotiavaldus edastatakse pärandi valitsejale. Kui võlgnik ei jõudnud veel anda vara kohta ülevaadet, peab seda tegema pärandi valitseja, kellelt saab haldur soovi korral nimekirja kohta täpsustusi küsida. Pankrotivara koosseisu kuulub pärandvara pankrotimääruse tegemise aja seisuga. Kui enne pankrotimenetlust on tehtud tehinguid, jäävad need kehtima kui nende tegemiseks oli kohtu nõusolek või kui kohus need heaks kiidab, samuti peavad tehingud olema tehtud kohase vastusoorituse eest ja pankrotimenetlusest teadmata. Ette on nähtud, et pankrotivõlgniku surm tuleb kanda maksejõuetusregistrisse. Pankrotivara valitsetakse samamoodi mõningate muudatustega. Pärandi valitsejale lähevad üle varaga seotud õigused tagasiulatavalt pärandaja surmapäevast. Testamendi avalikustamise kulud ja matusekulud on eelisjärjekorras teiste nõuete ees, sõltumata sellest, kas võlgnik sureb enne või pärast pankrotimääruse tegemist. Üdiselt peaksid kohustustest vabastamise sätted kohaldama eeldusel, et isik on surnud pärast avalduse esitamist<sup>165</sup>.

Saksamaal läheb füüsilise isiku pankrotimenetlus võlgniku surma korral üldreeglina üle eripäraseks pärandvara pankrotimenetluseks. Võlgniku asemel astuvad menetlusse pärijad, kelle vastutus on piiratud pärandvaraga<sup>166</sup>. Kui võlgnik sureb pankrotiavalduse menetlemise faasis, saavad pärijad menetlusega pärandvara pankrotimenetlusena jätkata, kui võlgnik oli pankrotiavalduse esitanud. Kui pankrotiavalduse esitas võlausaldaja, peatub menetlus kuni pärandi vastuvõtmiseni või sellest loobumiseni ja pärija vastutuse piiramiseni. Kui pärija piirab enda vastutust, siis saavad võlausaldajad enda avalduse kohandada ja menetlust jätkata<sup>167</sup>. Kui võlgnik sureb pärast pankroti väljakuulutamist, jätkatakse menetlust pärandvara pankrotimenetlusena, menetlus ei katke ja kohtualluvust enam ei kontrollita. Kui eelnevalt oli tegemist tarbija pankrotimenetlusega, siis seda sellisena ei jätkata, vaid see muutub pärandvara pankrotimenetluseks. Kui pärijate õiguste rakendamine on vajalik, saab määrata ka kohtulik pärandi hooldaja<sup>168</sup>.

Kui võlgnik sureb aga kohustustest vabastamise menetluse kestel ajal, mil kohustustest vabastamise menetlus ei ole veel lõppenud, siis on menetluse jätkamine lubamatu. Pärija ei saa taotleda enda kohustusest vabastamist, kuid ta vastutus on üldreeglina pärandvara pankrotimenetluse korral piiratud pärandvara väärtusega. Kui pärandvara võlausaldaja esitab pärija vastu nõude, saab pärija tugineda küll kohustustest vabastamise vastuväitele<sup>169</sup>. Kohustest vabastamise menetlus lõpeb võlgniku surmaga automaatselt, ilma, et lõppemiseks oleks vaja kohtul lahend teha, kuigi see võib selguse tagamiseks olla mõistlik. Võlgniku surma tõttu ei ole vara jagamise kokkulepet kohustustest vabastamise menetluses tähtsust<sup>170</sup>.

<sup>164</sup> Suurbritannia Maksejõuetusteenistuse juhised, juuni 2013, 54 ptk, [54.3–54.37](#).

<sup>165</sup> Suurbritannia Maksejõuetusteenistuse juhised, juuni 2013, 54 ptk, [54.38–54.54](#).

<sup>166</sup> Nerlich/Römermann/Riering, 32. EL April 2017, InsO § 315 rn 54.

<sup>167</sup> Nerlich/Römermann/Mönning, 32. EL April 2017, InsO § 13 rn 127–128.

<sup>168</sup> BeckOK InsO/Fridgen, 8. Ed. 31.10.2017, InsO § 315 rn 31.

<sup>169</sup> Nerlich/Römermann/Riering, 32. EL April 2017, InsO § 315 rn 54–57.

<sup>170</sup> BeckOK InsO/Fridgen, 8. Ed. 31.10.2017, InsO § 315 rn 32.

Oluline on, et sõltumata sellest, et võlgnik sureb pankrotimenetluse või kohustustest vabastamise menetluse ajal, on pärandvara pankrotimenetlusesse hõlmatud ka uute võlausaldajate nõuded. Kui võlgnik on surnud pärast pankrotimenetluse algatamist, siis otsustatakse tema maksejõuetuse üle esitatud avalduse alusel ja menetlus läheb pärandvara pankrotimenetluseks üle automaatselt. Kui ühtlasi esitatakse avaldus ka tavapärase füüsilise isiku pankrotimenetluse algatamiseks, siis on vaja seda avaldust korrigeerida. Kui võlgnik sureb pankrotiavalduse menetlemise faasis ja avalduse on esitanud võlausaldaja, peab võlausaldaja avalduse ümber kujundama pärandvara pankrotimenetlusele vastavaks ja näitama, et tal on õigus nõude rahuldamisele pärandvara arvel<sup>171</sup>.

Seega jätkub pankrotimenetlus võlgniku surma korral üldreeglina nii Eesti kui ka võrdlusriikide õiguse kohaselt ja surm ei ole pankrotimenetluse lõppemise alus. Füüsilise isiku pankrotimenetlus kujundatakse ümber pärandvara pankrotimenetluseks. Sõltuvalt sellest, millal võlgnik menetluse kestel sureb võivad olla vajalikud erinevad täpsustused. Juurde võib lisada, et erinevalt näiteks üldõigusjärglusest ühingute korral, tuleb pärandvara pankrotimenetluse regulatsiooni kujundamisel arvestada sellega, et pärandvara hulka ei kuulu kogu pärandaja asemele astuva pärija vara, vaid üksnes pärandvara.

## 2. Võlgniku surmaga kaasnevate tagajärgede reguleerimisvõimalused

Võlgniku surmaga kaasnevate tagajärgede osas tuleks eristada olukordi, mil võlgnik sureb enne pankroti välja kuulutamist, ja neid, mil võlgnik sureb pärast seda. Eristuse alusena on oluline just pankroti välja kuulutamise aeg, sest selle aja seisuga määratakse pankrotivõlausaldajad (PankrS § 8 lg 3). Eelnevalt sai välja toodud, et Eestis ja võrdlusriikides on võetud lähtekohaks, et pankrotimenetlus isiku surmaga ei lõppe, selle rakendamine tõstatab aga hulgaliselt küsimusi. Vähem probleeme tekitavad olukorrad, mil võlgnik on surnud enne pankroti välja kuulutamist, sest menetlus on algusfaasis, võlausaldajad ei ole veel nõudeid esitanud ning võlgniku surm ei mõjuta võlausaldajate õigust pankrotimenetluses nõudeid esitada. Kui võlgnik sureb pärast pankroti välja kuulutamist, tekitab raskusi see, kuidas pooleliolevat menetlust selliselt jätkata, et menetluses saaks kaasata kõik võlausaldajad, kes on eespool nimetatud (III, 1.3) ja peaksid saama pärandvara pankrotimenetluses nõudeid esitada. Võimalikud lähtekohad füüsilise isiku surma korral on esiteks see, et senine füüsilise isiku pankrotimenetlus lõpeb, teiseks see, et füüsilise isiku pankrotimenetlus muutub automaatselt pärandvara pankrotimenetluseks.

### a) menetluse lõppemine võlgniku surma korral

Kui füüsilise isiku pankrotimenetlus tema surmaga lõppeks, saaks pärast võlgniku surma algatada pärandvara pankrotimenetluse ning käsitleda pankrotimenetluses üksnes pärandvarasse kuuluvaid esemeid ja võimaldada nõudeid esitada neil pankrotivõlausaldajatel, kellel on nõuded pärandvara suhtes. Sellise lähenemise puudus on, et kui pankrotimenetlus on jõudnud juba lõppjärku, tähendaks senise menetluse lõpetamine ja uue alustamine kahekordset kulud. Menetluse uuesti alustamisel oleks vajalik uuesti välja selgitada vara, võlausaldajad peaksid saama uuesti tähtaja nõuete esitamiseks, nõudeid oleks vaja uuesti kaitsta ning täiendavalt tekiks sellega kaasnevad menetluskulud. Ebaotstarbekas tundub ka see, kui menetlus peaks lõppema siis, kui pankrotimenetlusega on jõutus lõppfaasi ja näiteks tegemata on üksnes väljamaksed võlausaldajatele. Vältida saaks aga probleeme, mis kaasnevad menetluse pärandvara pankrotimenetluseks ümber kujundamisega ning uute võlausaldajate kaasamisega. Lahenduse rakendamiseks saaks seaduses sätestada, et füüsilise isiku surm on pankrotimenetluse lõppemise alus. Seejuures tuleks aga reguleerida ka füüsilise isiku pankrotimenetluse lõppemisega kaasnevad õiguslikud tagajärjed. Vastus tuleks anda sellele, milline tähendus on nõuetel, mis on füüsilise isiku pankrotimenetlusesse esitatud, kuidas nõuete esitamine või esitamata jätmine mõjutab võlausaldajate nõudeõigust ning võimalust esitada nõue hiljem potentsiaalselt algatavas pärandvara pankrotimenetluses.

<sup>171</sup> BeckOK InsO/Fridgen, 8. Ed. 31.10.2017, InsO § 315 rn 33–35a.

Võimalik oleks esiteks leida, et seni toimunud menetlusel ei ole muud tähendust võlausaldajate nõuetel kui see, et nõuete aegumine on pankrotimenetluse ajal olnud peatunud (TsÜS § 160 lg 1). Loetakse nagu füüsilise isiku pankrotimenetlust ei oleks olnudki. Sellise lähenemise puudus on, et seni tehtud ei saaks arvestada ning see tuleks uuesti teha ja sellega kaasneksid kulud, samuti tekiks küsimus, mis saab vahepeal tehtud tehingutest ja täidetud nõuetest. Võlausaldajad saaksid füüsilise isiku pankrotimenetlusse esitatud nõuded esitada pärandvara pankrotimenetlusse, kuid üles jääks küsimus, millises ulatuses. Ebaotstarbekas oleks leida, et vahepealsed tehingud peaksid olema tühised või et need tuleks tagasi pöörata, seetõttu oleks parem kui seni tehtud tehingud jääksid kehtima ning võlausaldajad saaksid nõudeid esitada rahuldamata jäänud ulatuses. Teise võimalusena oleks seetõttu võimalik ette näha, et menetluse lõppemisel füüsilise isiku surmaga koostab haldur aruande, kus kajastuks võlgniku vara ja kohustused, senise menetluse tagajärjel veel olemasolev vara ja võlausaldajate nõuded täidetud ja veel täitmata osas, samuti pankrotimenetluse kulud. Välja tuleks mõista ka ajutise halduri või pankrotihalduri tasu ja kulutused. Sellisel aruandel peaks aga olema erinev tähendus sõltuvalt faasist, millesse füüsilise isiku pankrotimenetlusega jõuti. Kui veel ei ole jõutud nõuete kaitsmiseni, siis oleks aruandel informatiivne tähendus ja kajastatud andmetest saaks olla kasu pärandvara pankrotimenetluse läbiviimisel. Ette saaks näha, et olukorras, kus juba on toimunud võlausaldajate nõuete kaitsmine, siis kinnitaks kohus aruande määrusega ja määrusele saaks omistada õigusliku tähenduse pärandvara pankrotimenetluses.

Et vähendada võlausaldajate koormust ja seniste menelustoimingute ja tehingute tagasipööramist, saaks sätestada, et selles määruses võlausaldajate nõuded rahuldamata jäänud ulatuses loetakse pärandvara pankrotimenetluses kaitsmiseta tunnustatuks (PankrS § 103 lg 4). Pankrotivõlausaldajate nõudeid puudutavas osas, võiks selline lahendus pakkuda efektiivse lahenduse, üles jääksid küsimused aga massikohustuste ja pankrotimenetluse kulude staatuse kohta pärandvara pankrotimenetluses. Seni massikohustustena käsitletud nõuded, ei pruugiks pärandvara pankrotimenetluses enam massikohustusteks kvalifitseeruda, sest nad on tekkinud enne pärandvara pankroti välja kuulutamist. Samuti võiks halduri õigusi kahjustada see, kui ta peaks tasu ja kulutuste hüvitamist nõudma pärandvara pankrotimenetluses tavapärase võlausaldajana. Halduri tasu ja kulude küsimuse puhul oleks võimalik lahendus, et tasu ja kulutused mõistetakse välja halduri esitatud aruandest lähtudes põhjendatud ulatuses ning selle määruse alusel tehtaks ka väljamakse. Sellisel juhul ei oleks vaja halduril pärandvara pankrotimenetlusse võlausaldajana tulla. Massikohustuste osas ei saaks aga teha suurt muud, kui kvalifitseerida need tavapärase pankrotivõlausaldajate nõueteks osas, milles nad pärandvara pankrotimenetluse vaatepunktist enam massikohustuste määratluse alla ei mahuks. Senise menetluse massikohustused oleksid massikohustused pärandvara pankrotimenetluses vaid juhul, kui need pärandvara pankrotimenetluses massikohustusteks kvalifitseeruksid. Füüsilise isiku pankrotimenetluse lõppemine ja pärandvara pankrotimenetluse uuesti algatamise eelis oleks see, et menetlusse saaks kaasata ka pärimise ja pärandi avanemisega seotud nõuded ja nende pärandvara pankrotimenetluses käsitlemine ei tekitaks probleeme.

## **b) menetluse jätkumine võlgniku surma korral**

Kui kujundada lahendus lähtudes senisest kohtupraktikast ja võrdlusriikide lahendustest ja leida, et võlgniku surm ei ole pankrotimenetluse lõppemise alus, on vaja ette näha menetluse pärandvara pankrotimenetluseks ümber kujundamise kord. Ka siin peaks eristama lahendusi, lähtudes sellest, millises menetlusfaasis võlgnik suri. Kui võlgnik on surnud enne pankroti välja kuulutamist, ei ole vaja sätestada niivõrd palju erisusi, menetlus saab pärandvara pankrotimenetluseks üle minna üsna sujuvalt, sest kaasnenud ei ole veel pankroti välja kuulutamise tagajärjed ning võlausaldajad ei ole nõudeid veel esitanud. Sellistel juhtudel võib täpsustada pankrotiavalduse vormistamise nõudeid, pärijate kaasaaitamiskohustust ja teabevahetust.

Kui võlgnik on surnud pärast pankroti välja kuulutamist, siis on pärandi avanemise ajaks juba saabunud pankroti välja kuulutamise kaasnevad ulatuslikud tagajärjed, samuti tekib küsimus uute võlausaldajate kaasamise võimalusest. Pankrotivõlausaldaja on isik, kellel on võlgniku vastu varaline nõue, mis on tekkinud enne pankroti väljakuulutamist (PankrS § 8 lg 3). Sellest definitatsioonist lähtudes



oleksid pärandvara pankrotimenetluse hõlmatud vaid nende võlausaldajate nõuded, kelle nõue on tekkinud enne pankroti välja kuulutamist, kuid pankrotivõlausaldajad ei saaks olla isikud, kellel on tekkinud nõue pankroti välja kuulutamisest pärandi avanemiseni ega võlausaldajad (sh pärija), kelle nõue on seotud pärimisega. Kuna tavapärasel pärandvara pankrotimenetluses saaksid sellised võlausaldajad osaleda, oleks põhjendamatu nad kõrvale jätta seetõttu, et pärandvara pankrotimenetlusele on eelnenud varasem füüsilise isiku pankrotimenetlus. Kujundada tuleks lahendus, mille korral oleks nii pankrotivara kui ka pankrotimenetluses esitatavate nõuete kvalifitseerimine samasugune nagu siis, kui võlgnik oleks surnud enne pankrotimenetluse algust.

Sarnaselt sellele, mis sai välja toodud lähtekoha juures, kus pankrotimenetlus võlgniku surmaga lõppeks, peaksid senised menetlustoimingud ja tehingud jääma kehtima. Vajalik oleks määratleda ka uute võlausaldajate pankrotimenetlusega liitumise kord, teavitamiskohustus, võimalused, kuidas ümber korraldada pankrotimääruse täitmine ning vajadusel täpsustada uute võlausaldajate nõuete järjekohi. Lisaks oleks võlgniku vaatepunktist hea kui menetlus peatuks. Analüüsida tuleks menetluse peatumise võimalusi ja tagajärgi.

### c) kohtualluvus

Käesoleva analüüsi eelmises osas (III, 2.1) sai tehtud ettepanek, et pärandvara pankrotimenetluses peaks kohtualluvus olema pärandi surmaaegse elukoha kohtul. Selline regulatsioon peaks kohalduma ka olukordades, mil füüsiline isik sureb pankrotimenetluse kestel. Sõltumata valitud lahendusest, tuleks võlgniku surmaga kaasnevateks olukordadeks ette näha erisäte.

Üldjuhul peaks kohtualluvus füüsilise isiku pankrotimenetluse ja tema pärandvara pankrotimenetluse puhul kattuma ega tohiks probleeme tekitada. Füüsilisest isikust võlgniku vastu esitatakse pankrotiavaldus lähtudes tema elukohast (PankrS § 4 lg 2, TsMS § 79) ning võlgniku elukohast tuleks käesolevas analüüsis toodu kohaselt lähtuda ka pärandvara pankrotimenetluses. Erisused võivad tekkida olukordades, mil elukoht on füüsilisest isikust võlgniku vastu pankrotiavalduse esitamise ja tema surma aja vahelisel perioodil muutunud. Menetlusökoonomia põhimõttest lähtuvalt ei oleks sellistel juhtudel põhjendatud senine pankrotimenetlus kohtualluvuse järgi teisele kohtule üle anda. Pärandvara pankrotimenetluses peaks kohtualluvus olema sellel kohtul, kes menetles füüsilise isiku pankrotiasja enne võlgniku surma.

- Võimalikud lähenemised on leida, et pankrotimenetlus peaks võlgniku surma korral lõppema, või leida, et võlgniku surma korral peaks füüsilise isiku pankrotimenetlus teisenema automaatselt pärandvara pankrotimenetluseks. Mõlemal juhul tuleks eristada muudatusi, mis on vajalikud olukordades, mil võlgnik sureb enne pankroti välja kuulutamist, ning neid, mis on vajalikud juhtudel, kui võlgnik sureb pärast pankroti välja kuulutamist.
- Kui leida, et pankrotimenetlus peaks võlgniku surma korral lõppema, saaks vältida probleeme, mis kaasnevad füüsilise isiku pankrotimenetluse ümber kujundamisega pärandvara pankrotimenetluseks, vajalik ei oleks menetluse peatamise võimaluste analüüsimine, raksusi ei tekitaks ka pankrotivõlausaldajate määramine. Pärandvara pankrotimenetlus algatatakse üldkorras ning seetõttu on kõigil võlausaldajatel, kellel tavapäraselt oleks õigus menetluses osaleda, osalemise võimalus tagatud. Lahenduse puudus on see, et kui füüsilise isiku pankrotimenetlusega on jõutud üsna lõppfaasi, võib menetluse automaatne lõppemine olla ebamõistlik, samuti ei pääseks mööda senise menetluse lõppemisega kaasnevate õiguslike tagajärgede reguleerimisest.
  - Ette saaks näha, et võlgniku surm on pankrotimenetluse lõppemise alus. Menetluse toime oleks see, et võlausaldajate nõuded oleksid pankrotimenetluse kestel peatunud. Füüsilise isiku menetluse tähenduses massikohustused oleksid pärandvara pankrotimenetluses massikohustused vaid siis, kui nad ka selle menetluse jaoks massikohustusteks kvalifitseeruksid. Muul juhul saaksid võlausaldajad esitada nõuded pankrotivõlausaldajatena.

- Haldurile saaks panna kohustuse koostada aruanne, kus ta kajastaks allesoleva pärandvara ja teadaolevad kohustused, selle millises osas need on täidetud ja millises osas veel täitmata.
- Kohus koostaks menetluse lõppemise kohta määruse, kus kajastaks halduri aruande ja määraks kindlaks halduri tasu ja kulutustena hüvitatava mõistliku summa. Määruse alusel peaks haldurile tasu ka välja maksma.
- Kui pankrotimenetlus on lõppenud enne nõuete kaitsmise koosolekut, siis oleks aruandel ja määrusel informatiivne toime (v.a halduri tasu osas), sealolevaid andmeid saaks kasutada pärandvara pankrotimenetluses.
- Kui menetlus on lõppenud pärast nõuete kaitsmist, saaks kohtumäärusele menetluse lõppemise kohta lisada täiendava toime ja ette näha, et seal kajastatud ulatuses on füüsilise isiku pankrotimenetluses kaitstud võlausaldajate nõuded pärandvara pankrotimenetluses kaitsmiseta tunnustatud (PankrS § 103 lg 4).
- Kui leida, et pankrotimenetlus ei peaks võlgniku surma korral lõppema, siis tuleks reguleerida pärandvara pankrotimenetlusele üleminekuga seotud küsimusi, eristades, kas võlgnik suri enne või pärast pankroti välja kuulutamist.
  - Kui võlgnik on surnud enne pankroti välja kuulutamist saab piirduda pankrotiavalduse täpsustamise nõuete, pärijate kaasaaitamiskohustuse ja teabevahetuse reguleerimisega ning lisaks analüüsida, kas menetlus peaks peatuma.
  - Kui võlgnik on surnud pärast pankroti välja kuulutamist, tuleks analüüsida menetluse peatumist, pankrotivõlausaldaja mõistet, uute võlausaldajate kaasamise korda ja nende nõuete järjekohi. Täpsustamist vajab ka teabevahetus seoses võlgniku surmaga, pankrotimääruses ette nähtud menetluse edasise korralduse muutmise vajadused. Seejuures tuleks mõelda, kas eraldi reguleerimist vajaksid ka olukorrad, mil jaotusettepanek on esitatud kohtule kinnitamiseks (PankrS § 102 lg 1) ja olukorrad, mil on jõutud väljamakseteni pankrotimenetluses.
- Samas sättes, mis reguleerib kohtualluvust pärandvara pankrotimenetluses ette näha erireegli, et kui võlgniku suhtes on esitatud pankrotiavaldus enne tema surma ja võlgnik suri enne pankroti välja kuulutamist, siis jätkatakse pankrotiasja menetlemist selles kohtus.

Järgnevalt analüüsitakse täpsemalt vajalikke muudatusi, mida oleks vaja teha siis, kui võlgniku surma korral pankrotimenetlus ei lõppeks, eristades tagajärgi lähtudes sellest, kas võlgnik suri enne või pärast pankroti välja kuulutamist.

### 3. Pärandvara pankrotimenetlusele üleminek

#### 3.1 Menetluse peatumine võlgniku surma korral

Kuna pankrotivõlgnik on piiratud õigusvõimega varakogum, on vajalik, et keegi seda menetluses esindaks. Arvestades loobumissüsteemi eripärasid, võib pärijate välja selgitamine võtta väga kaua aega, kui notar ei ole just kasutanud pärija väljaselgitamise üleskutsemenetluse võimalust, millega muude isikute puudumisel eeldatakse, et pärija on riik või kohalik omavalitsus (PärS § 124 lg 3). Pankrotimenetlus ei peaks olema tingimata peatunud lõpp-pärijate selgumiseni, kuid võimalik oleks ette näha, et menetlus peatub kuni õigustatud isikute menetlusse astumiseni. Pärandvara olemusliku eripära tõttu ei saa mööda vaadata vajadusest, et keegi seda pankrotimenetluses esindaks. Pankrotivõlgniku vaatepunktist oleks mõistlik, kui pankrotimenetlus võlgniku surma korral peatuks, seni kuni menetlusse astub isik, kellel on õigus pärandvara esindada (TsMS § 353). Pärandvara pankrotimenetlus on küll eripärane ning pärijad ei pruugi vajada nii suuri tagatise nagu võlgnik tavamenetluses, sest nende vastutus on pankroti välja kuulutamisel või raugemisel piiratud pärandvaraga (PärS § 130 lg 3), mistõttu ei saa võlausaldaja pärandvara ebapiisavuse korral täiendavat

nõuet maksuma panna ka pärast pankrotimenetluse lõppemist. Seega on ühest küljest küsitav, kas menetluse peatumine on vajalik, kuid teisalt ka see, kas pankrotimenetluse peatumine on kehtiva õiguse kohaselt võimalik.

Kehtivas õiguses on sätestatud on, et pankrotiavalduse menetlemist ei või peatada, samuti ei saa peatada pankrotimääruse täitmist (PankrS § 27 lg 3, § 31 lg 7). Menetluse peatamine ja peatumine on aga erinevad mõisted<sup>172</sup>, mistõttu ei välista sätete sõnastus siiski menetluse peatumise võimalikkust. Menetluse peatumine oleks pärandvara esindamise seisukohalt küll vajalik, teisalt aga tuleb arvestada menetluse peatumise tagajärgi. Menetluse peatumise eelis on see, et sel juhul katkeb kõigi menetlustähtaegade kulgemine. Peatumise lõppemisel algab tähtaja kulgemine täies ulatuses uuesti. Peatumise puudus on aga see, et peatumise aja kestel tehtud menetlustoimingud on tühised (TsMS § 358 lg-d 1 ja 2). Võlgniku surm tooks menetluse peatumisel endaga kaasa, et ajal, mil pärijad ei ole veel selgunud ja pärandi hooldajat või testamenditaitjat, kes menetluse astuda saaks ei ole määratud, ei saaks pankrotimenetluse toiminguid edasi teha. Eelkõige oleks seejuures põhjendamatu halduri tegevuse piiramise selleks ajaks, sest vajalik võib olla pärandvara valitseda. Võrdluseks võib välja tuua, et Saksamaal on leitud, et menetluse kiireloomulisust arvestades ei tule menetluse peatumine üldreeglina kõne alla. Võlgniku surma korral ei peatu ka täitemenetlus<sup>173</sup>.

Ka Eestis ei peatu täitemenetlus võlgniku surma korral. Enne võlgniku surma alanud täitemenetlus jätkub tema pärandvara suhtes ning kui vajalik on, et keegi täitemenetluses võlgnikku esindaks, siis määratakse pärandi hooldaja ja testamenditaitja puudumisel ajutine esindaja (TMS § 16). Pankrotimenetlus on täitemenetlusega sarnane, eripärane on võlausaldajate nõuete kollektiivne rahuldamine. Sellisena on pankrotimenetlusel rohkem ühisjooni täitemenetlusega kui kohtumenetlusega ja nii ei peaks ka pankrotimenetlus võlgniku surma korral peatuma. Seda toetavad asjaolud, et pankrotimenetlus on kiireloomuline, kehtivas õiguses on sätestatud põhimõte, et menetlust ei peaks saama peatada, samuti see, et peatumise tagajärjed tooksid kaasa pankrotimenetluse toimingute tegemise piiramise ja takistaksid halduril tegevust jätkata.

Vajalik oleks aga tagada pärandvara esindamine pankrotimenetluses. Sarnaselt täitemenetlusele saaks olla üks mõte, et kui pärijad ei ole selgunud, testamenditaitjat ega pärandi hooldajat ka ei ole, siis saaks määrata ajutise esindaja. Pärija, testamenditaitja ja pärandi hooldaja menetluses osalemise võimalusi on analüüsitud eespool III, 4.2, sarnane korraldus võiks olla ka juhtudel, mil pärija sureb pankrotimenetluse kestel. Kohus saaks toimida samadest põhimõtetest lähtudes nagu tsiviilkohtumenetlusteovõimetule isikule ajutise esindaja või pärandi hoiuemeetmete rakendamisel ajutise hooldaja määramisel<sup>174</sup>.

- Kui võlgnik sureb pankrotimenetluse kestel, siis see ei ole pankrotimenetluse peatumise alus. Põhjendamatu oleks pankrotimenetluse kiireloomulisust arvestades menetluse peatumisega kaasnevate menetlustoimingute tegemise takistamine ja halduri vara valitsemise õiguse piiramine.
- Pärandvarale tuleb aga tema piiratud kohtumenetlusteovõime tõttu tagada esindaja. Pärandvara peaksid pankrotimenetluses esindama pärija, testamenditaitja ja pärandi hooldaja samamoodi nagu siis, kui tegemist on tavapärase pankrotimenetlusega. Kui pärijad ei ole selgunud ning testamenditaitjat ja pärandi hooldajat ka määratud ei ole (vt täpsemalt III, 4.2), siis peaks sarnaselt täite- ja tsiviilkohtumenetlusele esindama pärandvara õigustatud isikute menetluse astumiseni ajutine esindaja (TsMS § 219 lg 1).

### 3.2 Võlgniku surm enne pankroti välja kuulutamist

Kui võlgnik on surnud enne pankroti välja kuulutamist ei ole võlausaldajad veel nõudeid esitanud, kaasnud ei ole pankroti välja kuulutamise tagajärjed ning menetlus saab välja näha nagu tavapärase

<sup>172</sup> Vrd TsMS § 353 ja 354 vs § 355–357, 359.

<sup>173</sup> Vt MüKollnO/Siegmann, 3. Aufl. 2014, Vorbemerkung § 315–331, rn 2; vt ka Saksa tsiviilkohtumenetluse seadustiku (ZPO) § 239, vrd täitemenetlus § 779 lg 1 ZPO.

<sup>174</sup> TsMS § 219 lg 1; ajutise hooldaja määramine pärandi hoiuemeetmete rakendamisel TsMS § 517 ja § 586 lg 1.

pärandvara pankrotimenetlus selle erisusega, et seni esitatud andmeid võib olla vajalik täpsustada. Tagajärjed võivad sõltuda sellest, kas pankrotiavalduse on esitanud võlgnik või võlausaldaja. Välja võib tuua, et Eesti õiguskirjanduses on arutatud selle üle, kas poole õigusjärglase menetlusse astumise regulatsioon on mõeldud kohaldamiseks vaid juhtudel, kus õigusjärglus tekib pärast kohtumenetluse algust või peab kohus surnud isiku vastu esitatud hagi menetlusse võtma ja pärast seda kaasama poole õigusjärglase menetlusse. Artiklis leiti, et õigusjärglase menetlusse astumise regulatsioon on ette nähtud vaid olukordadeks, mil võlgnik on surnud pärast kohtumenetluse alustamist (hagi esitamist)<sup>175</sup>. Selle seisukohaga võib nõustuda. Pankrotimenetluse kontekstis võib täpsustada, et pärandvara pankrotimenetlusele ülemineku regulatsioon ei kohaldu olukordades, mil võlgnik on surnud enne pankrotiavalduse esitamist. Sellisel juhul on võimalik algatada üldkorras kohe pärandvara pankrotimenetlus. Üleminekuregulatsioon peaks aga kohalduma alates ajast, mil pankrotiavaldus on esitatud, kuid selle menetlusse võtmist ei ole veel otsustatud.

#### **a) võlgniku pankrotiavaldus**

Võlgniku esitatud pankrotiavalduse puhul saab võlgniku maksejõuetust eeldada (PankrS § 31 lg 4), seetõttu oleks põhjendatud ka pankrotiavalduse menetlemist jätkata. Paremal juhul on pankrotiavaldus hästi vormistatud ja võlgniku maksevõimet saab selle alusel hinnata, vajalik võib aga olla ka pärijatelt informatsiooni küsimine. Kuna pärijate väljaselgitamine võib võtta aega, ei peaks pärijaid kohustama, et nad pankrotiavaldust täpsustaksid ning selle taga menetluse jätkamisega ootama. Selge on aga see, et kuna pärijatel võib olla võlgniku varalise olukorra kohta hea ülevaade, peab halduril ja kohtul olema võimalus pärijatelt teavet ja dokumente küsida. Selle võimaluse saab soovi korral seaduses selgemalt esile tuua. Kohustatud isikuteks saaksid olla pärijad, eeldusel et nende isik ja asukoht on selgunud ning pärandi hooldaja või testamenditäitja, eeldusel, et nad on määratud. Halduri ja kohtu õigusele teavet ja dokumente saada vastanduks kohustatud isikute kohustus teavet ja dokumente anda, mida saaks tagada pankrotiavalduse tagamise abinõudega. Kuni õigustatud isikute menetlusse astumiseni saaks võlgnikku esindaja ajutine esindaja (IV, 3.1).

#### **b) võlausaldaja pankrotiavaldus**

Võlausaldaja esitatud avalduse puhul on vajalik, et võlausaldaja näitaks, et tal on võlgniku vastu nõue ja põhistaks võlgniku maksejõuetuse võlausaldaja põhistama ka selle, et tal on õigus nõuda kohustuse täitmist pärandvara arvel. Kuna pankrotiavalduses kajastatavad andmed võivad füüsilise isiku ja pärandvara puhul erineda ning võlausaldaja isik on erinevalt pärijatest teada, võiks panna võlausaldajale kohustuse pankrotiavaldust täiendada. Kohus saab pankrotiavalduse täpsustamiseks anda võlausaldajale tähtaja puuduste kõrvaldamiseks.

Eelkõige on pankrotiavalduse täiendamine vajalik kuni ajutise halduri nimetamiseni. Arvestades aga kohtu võimalust jätta ajutine haldur nimetamata, mis peaks kohalduma ka pärandvara pankrotimenetluseks muutunud füüsilise isiku pankrotimenetluses (PankrS § 15 lg 2), võib olla asjakohane ette näha võlausaldajale avalduse täpsustamise kohustuse kuni pankroti välja kuulutamiseni. Selliselt on tagatud, et pärandvara pankrot on välja kuulutatud põhjendatult. Kuna kohtul on võimalik juba enne ajutise halduri nimetamist keelduda pankrotiavalduse menetlusse võtmisest, võib vajalik olla teha täpsustus keeldumisaluste kitsendamise kohta olukordadeks, mil võlgnik on surnud enne pankroti välja kuulutamist. Eesmärk peaks olema see, et asjaolu, et võlausaldaja pankrotimenetlus on esitatud võlgniku mitte tema pärandvara vastu, ei peaks andma kohtule õigust keelduda pankrotiavalduse menetlusse võtmisest, vaid anda tuleks tähtaeg puuduste kõrvaldamiseks. Kui võlausaldaja jätab puudused kõrvaldamata, siis tekiks kohtul võimalus pankrotiavalduse menetlusse võtmisest keelduda või ajutine haldur nimetamata jätta ja menetlus lõppeks (PankrS § 14, § 15 lg 7).

---

<sup>175</sup> T. Tampuu. Hagimenetluse poole asendamine õigusjärglasega. – *Juridica* 2006/**VIII**, lk 562.

### **c) pankrotiavalduse kättetoimetamine**

Kui võlausaldaja on esitanud pankrotiavalduse, tuleb see võlgnikule kätte toimetada (PankrS § 12). Pärandvara pankrotimenetluses on võlgnik pärandvara, kellele ei saa pankrotiavaldust kätte toimetada, seetõttu tuleb regulatsiooni täpsustada. Kehtivas õiguses on sätestatud, et pankrotihoiatus tuleb esitada pärijale, testamenditajale või pärandi hooldajale (PankrS § 10 lg 3<sup>1</sup>), samad isikud võiksid olla ka need, kellele tuleb pankrotiavaldus kätte toimetada. Eelkõige tuleks pankrotiavaldus kätte toimetada pärijale. Kui pärija ei ole veel selgunud, võiks pankrotiavalduse kätte toimetada hooldajale või testamenditajale. Kui ka neid ei ole määratud, siis oleks võimalik leida, et pankrotiavalduse menetlemist ei jätkata kuni võlgnikule on pankrotiavaldus kätte toimetatud. Teine võimalus oleks leida, et pankrotiavalduse menetlemine peaks jätkuma. Pankrotiseaduses on antud võimalus lugeda saadetis kättetoimetatuks viie päeva möödumisel postitamisesest saaja aadressil (PankrS § 6 lg 3). See lihtsustab kättetoimetamist, kuid ei aita olukordades, mil pärijad ei ole teada ning ka testamenditajad ega hooldajat ei ole määratud, sest sel juhul ei ole teada, kelle aadressile tuleks pankrotiavaldus saata. Kui on määratud ajutine esindaja, siis saaks lugeda pärandvaraga seotud õigused piisavalt kaitstuks, vajadusel saab regulatsiooni täiendada.

- Kui võlgnik on surnud enne pankroti välja kuulutamist, siis läheb menetlus üle pärandvara pankrotimenetluseks. Esiteks tuleb reguleerida tagajärge, mis kohalduvad juhul, kui võlgnik on surnud enne pankroti välja kuulutamist.
- Kui võlgnik on esitanud pankrotiavalduse, saab tema maksejõuetust eeldada. Kuna pärijad ei pruugi olla teada saab, ei peaks võlgniku pankrotiavalduse puhul panema neile kohustust pankrotiavaldust täiendada, kuid viidata võiks halduri ja kohtu võimalusele saada pärijatelt, testamenditajalt ja pärandi hooldajalt teavet ja dokumente pärandvara ja sellel lasuvate kohustuste kohta.
- Kui pankrotiavalduse on võlausaldaja, siis peaks võlausaldajale panema pankrotiavalduse täiendamise kohustuse, selleks saab lasta pankrotivõlausaldajal puudused kõrvaldada. Asjaolu, et võlausaldaja esitas avalduse füüsilise isiku mitte pärandvara vastu ei peaks olema pankrotiavalduse menetluse võtmisest keeldumise alus ega peaks andma alust menetlust lõpetada. Menetluse saaks lõpetada siis, kui võlausaldaja ei ole puuduseid kõrvaldanud.
- Võlausaldaja pankrotiavaldus tuleks kätte toimetada eelkõige pärijatele või nende puudumisel pärandi hooldajale, testamenditajale või ka nende puudumisel ajutisele esindajale.

### **3.3 Võlgniku surm pärast pankroti välja kuulutamist**

#### **a) pankrotivõlausaldajad pärandvara pankrotimenetluses**

Keerulisem on olukord juhtudel, mil võlgnik sureb pärast pankroti välja kuulutamist, sest pankroti välja kuulutamisega kaasnevad ulatuslikud tagajärjed, muu hulgas on ka just pankroti välja kuulutamise aeg see, mis võetakse aluseks, et määrata, kas isik on pankrotivõlausaldaja või mitte (PankrS § 8 lg 3). Kuna uusi võlausaldajaid ei ole pärandvara pankrotimenetluse eripära arvestades kõrvale jätta, tuleb reguleerida nende menetluse astumise kord ja määratleda nende nõuete olemus.

Tavapärases pankrotimenetluses rahuldatakse õigel ajal füüsilise isiku vastu nõude esitanud võlausaldajate nõuded pankrotimenetluses kollektiivselt ning ülejäänud võlausaldajad saavad enda nõuded esitada võlgniku vastu üldises korras pärast pankrotimenetlust, kui võlgnik ei ole algatanud kohustustest vabastamise menetlust (PankrS § 167). Regulatsioon eeldab, et füüsilise isiku vara moodustub pärast pankrotimenetlust edasi ning pankrotimenetlusest kõrvale jäänud võlausaldajad saavad nõuete täitmist nõuda pärast pankrotimenetluse lõppemist kogunenud võlgniku vara arvel. Pankrotivara koosseisu hindamine ei ole iseenesest probleemne, sest asjaolu, et võlgnik omandas vara ka pankrotimenetluse kestel, ei tähenda, et vara ei oleks pankrotivara hulka hõlmatud (PankrS § 108 lg 2). Pärandvara on aga oma olemuselt juba likvideerimisele suunatud varakogum, mille puhul vara pärast pankrotimenetlust enam edasi ei moodustu, erandjuhul on kui pärandvara hulka laekub

täiendavat vara, kuid selle vara suhtes saab kohaldada järeljagamist (III, 4.3). Kuna pärandvara enam kehtvalt edasi ei moodustu, on küll põhjendatud võlausaldajate üleskutsumine hoolikusele menetlustähtaegade seadmisega, kuid põhjendamatu tundub jätta pankrotimenetlusest kõrvale neid võlausaldajaid, kellel oleks õigus esitada nõue kui füüsilise isiku pankrotimenetlus võlgniku surmaga lõppeks ja algatataks pärandvara pankrotimenetlus.

Alternatiivsed lahendused sellele, et proovida leida, et füüsilise isiku pankrotimenetlus jätkub, oleks sätestada, et füüsilise isiku surma korral menetlus lõpeb ning reguleerida seaduses eespool toodud küsimused (IV, 2). Teine võimalus oleks öelda, et füüsilise isiku pankrotimenetlus kestab edasi selliste võlausaldajatega nagu senini, uute võlausaldajate nõuded ei ole hõlmatud ning kui nad soovivad saavad nad algatada eraldiseisva pärandvara pankrotimenetluse. Sellisel juhul tekiks aga probleemid pankrotivara määramisel ning võlausaldajaid koheldaks ebavõrdselt ka siis, kui näiteks seaduses sätestada, et uude pärandvara pankrotimenetluse kuuluks vara, mille võlgnik omandas pärast füüsilise isiku menetluses pankroti välja kuulutamist.

### **b) uute võlausaldajate piiritlemine**

Iseenesest saab esitada pankrotimenetluse nõudeid hilinenult kuni jaotusettepaneku kohtule kinnitamiseks esitamiseni. Võlausaldaja saab taotleda sellise nõude esitamiseks tähtaja ennistamist. Kui nõude esitamise tähtaeg ennistatakse, on nõude rahuldamisjärk sama, mis tavapärast. Kui tähtaega ei ennistata, siis võetakse nõue kaitsmisele, kuid tunnustamise korral rahuldatakse pärast õigeaegselt esitatud tunnustatud nõuete rahuldamist (PankrS § 102 lg-d 1 ja 2). Seega võiksid ka uued võlausaldajad pärandvara pankrotimenetluse astuda vähemalt kuni jaotusettepaneku kohtule kinnitamiseks esitamiseni, kuid see ei muudaks asjaolu, et neid ei saaks ikkagi käsitada pankrotivõlausaldajana, kui nende nõuded ei tekkinud enne pankroti välja kuulutamist.

Probleemsed ei ole olukorrad, mil isiku nõue kvalifitseerub massikohustuseks (PankrS § 148). Näiteks saab pärandvara pankrotimenetluses nõuda massikohustustena testamendi avalikustamise ja matusekulusid, vajadusel ka inventuuri tegemise või pärandi hooldaja ja testamenditäitja kulusid. Eripärastest pärimisõiguslikest nõuetest on massikohustused ka pärija nõuded pärandaja vastu ja pärija kulud pärandi valitsemiseks, need ei peaks aga olukorras, kus pankrotimenetlus on alanud enne isiku surma, kõne alla tulema (vt III, 1.3). Mis saab aga nendest võlausaldajate nõuetest, mis on tekkinud pärast pankroti välja kuulutamist kuni ajani, mil selgus, et võlgnik on surnud.

Kui tegemist on lepinguliste kohustustega ning võlasuhe ei ole lõppenud, saab haldur otsustada lepingu täitmise üle. Kui haldur otsustab lepingu täitmist jätkata ja nõuab võlausaldajalt kohustuse täitmist, siis kvalifitseerub võlausaldaja nõue massikohustuseks (PankrS § 46 lg 6). Kui haldur otsustab aga lepingu täitmist mitte jätkata, näeb seadus ette, et võlausaldaja esitaks nõude pankrotivõlausaldajana (PankrS § 46 lg 7). Reguleeritud on ka pooleliolevate kohtumenetlustega seonduv (PankrS § 43). Kui võlausaldaja nõue aga tekib pärast pankroti välja kuulutamist, peaks teda käsitlema uue võlausaldajana ning ta ei saaks menetluses nõudeid esitada.

### **c) uute võlausaldajate välistamine**

Välja võib tuua sealjuures siiski, et asjaolu, et pärandvara pankrotimenetlus piirdub pärandvaraga, ei tähenda, et ka kõik pärandvara võlausaldajad oleksid pankrotivõlausaldajad. Pankrotivõlausaldajad ei ole ka pärandvara pankrotimenetluse puhul need isikud, kelle nõue on tekkinud pärast pankroti välja kuulutamist<sup>176</sup>. Füüsilisest isikust võlgniku surma korral on eripärane, et kõrvale jääksid ka need isikud, kes pärandvara pankrotimenetluses oleksid võlausaldajad.

Kahjuks ei ole ka saksa õiguskirjanduses üksmeelt selles osas, kas võlausaldajad, kes kvalifitseeruksid uues pärandvara pankrotimenetluses pankrotivõlausaldajateks, kuid füüsilise isiku pankrotimenetluse jätkumisel pankrotivõlausaldajad ei oleks, peaksid saama füüsilise isiku pankrotimenetluse üleminekul pärandvara pankrotimenetluseks pankrotivõlausaldajatena menetluses osaleda.

---

<sup>176</sup> MüKoInsO/Siegmann, 3. Aufl. 2014, InsO § 325 rn 1.

Välja on pakutud lahendus, mille korral oleksid füüsilise isiku pankrotimenetluse üleminekul pärandvara pankrotimenetluseks hõlmatud ka uued võlausaldajad, sest uued võlausaldajad on pärandvara võlausaldajad ja pärandvara võlausaldajad saavad pärandvara pankrotimenetluses nõudeid esitada<sup>177</sup>. Sellist lähenemist on aga Müncheni kommentaarides tugevalt kritiseeritud leides, et selline lähenemine jätab kõrvale asjaolu, et pankrotivõlausaldajad saavad olla vaid isikud, kelle nõue on tekkinud pankroti välja kuulutamise ajaks. Samuti on välja toodud, et ka tavapärasel pärandvara pankrotimenetluses ei saaks uued võlausaldajad nõudeid esitada. Viidatud on, et pärast pankroti välja kuulutamist tekkinud nõudeid saavad isikud esitada üksnes siis, kui seadus näeb sellise erireegli selgelt ette, kuid seesugust erireeglit uute pärandvara võlausaldajate kohta ei ole<sup>178</sup>. Esitatud kriitika on põhjendatud. Menetluse üleminekul pärandvara pankrotimenetluseks võiks aga siiski olla mõeldav lahendus, millega saaks saavutada samad tagajärjed nagu olukorras, kus füüsilise isiku pankrotimenetlus oleks lõppenud ning algatatud oleks uus pärandvara pankrotimenetlus.

#### **d) pankrotivõlausaldaja määratlemise võimalused**

Esimene võimalus oleks leida sarnaselt saksa kommentaaridele, et juhul kui võlgnik sureb pankrotimenetluse kestel, peaksid menetluses saama nõudeid esitada vaid need isikud, kellel nõue pärandvara vastu oli tekkinud enne pankroti välja kuulutamist. Sellise lahenduse korral tuleks kaaluda, kas piirduda tulekski vaid nende võlausaldajate nõuetega, kes juba menetluses on või tuleks anda neile, kelle nõue oli tekkinud enne pankroti välja kuulutamist võimalus esitada nõudeid selliselt, et nõudeid ei loetaks hilinenult esitatuks.

Kui soovida, et tagajärjed oleksid samad nagu siis, kui pärandvara pankrotimenetlus oleks algatatud pärast võlgniku surma, siis saaks ette näha, et pärandvara pankrotimenetluses saavad pankrotivõlausaldajatena osaleda ka need isikud, kelle nõue on tekkinud näiteks enne kohtumäärust, millega kohus kujundab füüsilise isiku pankrotimenetluse ümber pärandvara pankrotimenetluseks. Reguleerida tuleks sel juhul kohtu kohustus selline määrus teha, täiendavalt lisanduvatele võlausaldajatele tuleks määrata nõuete esitamise tähtaeg ning anda neile võimalus nõudeid kaitsta. Selline lahendus saaks eelkõige puudutada olukordi, mil võlgnik on surnud enne jaotusettepaneku kohtule kinnitamiseks esitamist. Kui jaotusettepanek on juba kinnitatud, võib mõelda, kas vajalik peaks olema erisuste sätestamine.

Esimene lahendusvõimalus ei arvestaks nende uute võlausaldajate nõudeid, kellel oleks õigus nõue pankrotivõlausaldajana esitada, kui algatatakse pärandvara pankrotimenetluses. Samas võimaldaks lahendus tagada paremini sujuva ülemineku füüsilise isiku menetluselt pärandvara pankrotimenetlusele. Kuigi lahendus ei tagaks võrdsust olukordadega, mil füüsilise isiku menetlus lõppeks, saaks selliselt vältida arvukaid probleeme. Olukordades, kus pankrotivõlgnikena saaksid jätkata vaid need isikud, kes seni menetluses on olnud, ei oleks vaja erireegleid selle jaoks, kui võlgnik on surnud pärast jaotusettepaneku kinnitamist, eristama ei peaks olukordi, lähtudes sellest, millal võlgnik suri, vajalik ei oleks uute võlausaldajate teavitamise reguleerimine, nõuete kaitsmiseks võimaluse andmine, pärast jaotusettepaneku kinnitamiseks esitamist esitatud nõuete puhul jaotusettepaneku muutmise regulatsioon, lõpparuande kinnitamisel lõpparuande muutmise regulatsioon, samuti ei oleks vaja reguleerida täiendavalt võlausaldajate nõuete rahuldamise järjekorda. Võimalik ja võib-olla õiglasem oleks teinud lahendus, kuid selle puhul tuleks lahendada ka kõik eeltoodud küsimused, mistõttu ei tasuks regulatsiooni keerukus sellest saadavat kasu ära. Seetõttu võiks jääda esimese lahendusvariandi juurde.

Ka esimese vaiandi puhul tekib küsimus pärimisega seotud eripäraste nõuete maksmata panemisel, mis ei ole massikohustused. Eripärastest nõuetest, mis tekivad seoses pärimisega ei ole massikohustused pärandaja korraldustest tulenevad nõuded, samuti on eelnevalt leitud, et pärija nõuded pärandaja vastu, mis pankroti välja kuulutamise tagajärjel loetakse tagasiulatavalt kokkulangemisega mittelõppenuks, peaks pärija maksmata panema pankrotivõlausaldaja (III, 1.3, 3.3). Kui pärandaja

<sup>177</sup> MüKoInsO/Siegmann, 3. Aufl. 2014, Vorbemerkung § 315 InsO, rn 3a.

<sup>178</sup> MüKoInsO/Siegmann, 3. Aufl. 2014, Vorbemerkung § 315 InsO, rn 3a.

korraldustest tulenevate nõuete rahuldamine mingiski osas on üsna ebatõenäoline ja tingimata nende kaasamine vajalik ei ole, siis pärija nõuete korral pärandaja vastu, on rahuldamise tõenäosus suurem ning leida võiks, et pärijat ei peaks menetlusest kõrvale jätma. Üks võimalus oleks ka sellised nõuded kvalifitseerida massikohustusteks, kuid iseenesest puudub seejuures põhjendus, miks peaks pärija tavapäraseid nõudeid eelistama teiste võlausaldajate nõuetele. Lahendusena oleks seda aga lihtne sätestada. Sellisel juhul peaksid pärija sellised nõuded olema massikohustused pärandvara pankrotimenetluses alati erinevalt varasemalt analüüsis leitud (III,1.3, 3.3). Pärija menetluse kaasamine on õnneks lihtsam, kui kõikide vahepeal nõudeid omandanud võlausaldajate leidmine, kuid ka tema kaasamisel ei saaks kõrvale vaadata vajadusest ette näha, kuidas ta uue võlausaldajana menetlusse lisandub. Sätestada saaks regulatsiooni, mille kohaselt pärijale antaks vaatamata sellele, et ta pankrotivõlausaldajaks ei kvalifitseeru selliste nõuete esitamise võimalus eripärasena pärandvara pankrotimenetluse tarbeks. Siiski tekiks ka sel juhul olukord, kus juhul, kui menetlusega on jõutud näiteks lõpparuande kinnitamiseni, tuleks kõik nõuded ja jaotised üle vaadata. Seetõttu saaks leida, et ka pärija ei saa eripäraste nõuetega pankrotimenetlusse uue pankrotivõlausaldaja lisanduda sarnaselt teistele võlausaldajatele.

#### **e) varasema pankrotimääruse toime pärandvara pankrotimenetlusele ülemineku korral**

Kuna pankrot on juba välja kuulutatud, siis kindlasti ei peaks tekitama kohtule kohustus uue pankrotimääruse tegemiseks ega muutma sellega ajahetke, millal hakkasid kohalduma pankroti välja kuulutamise seotud tagajärjed. Eelistatud on lahendus, kus menetlus jätkuks võimalikult samal kujul nagu enne, arvestades ulatuslikke tagajärgi, mis pankroti välja kuulutamise kaasaevad (PankrS § 35). Ebaotstarbekas oleks näiteks seniste menetlustoimingute või tehingute tagasipööramine ning asjatut segadust tekitaks pankrotivara koosseisu uuesti kindlaks määramine. Kui menetluses osalevad kõik senised võlausaldajad on nad juba olnud menetlusse kaastatud ning kuna uusi võlausaldajaid ei lisandu, siis ei teki küsimust, kas vajalik oleks uuesti läbi viia menetlustoimingud ka nende suhtes. Isegi juhul, kui on jõutud juba lõpparuandeni, ei muuda võlgniku surm muud, kui seda, et menetlus jätkub pärandvara suhtes. Välja võib tuua, et alternatiivi puhul, kus uued võlausaldajad oleksid hõlmatud, tuleks ette näha tervikuna kord, kuidas ka uute võlausaldajate suhtes kõiki seniseid menetlustoiminguid teha.

Küsimus on lisaks selles, kas asjaolu, et füüsilise isiku pankrotimenetlus on üle läinud pärandvara pankrotimenetluseks peaks kohus määrusega vormistama (TsMS § 463 lg 1, § 465) ning kas selle kohta peaks avaldama teate. Kui uued võlausaldajad lisanduksid, tuleks seda teha, kuna aga uusi võlausaldajaid ei lisandu, ei ole vaja määrust teha ega teadet avaldada. Eriküsimuse tekitab regulatsioon, mille kaudu loetakse kokkulangemise tõttu lõppenud pärandaja ja pärija vahelised võlasuhted pankrotimääruse tegemisega tagasiulatuvalt mittelõppenuks (vt eelmine punkt d), kui leida, et pärija peaks saam sellised nõuded esitada, siis oleks tema, kellele oleks vajalik teatada menetlusse astumise võimalusest, kuid seda saaks teha haldur menetluse sees, teade ei oleks vajalik.

Kui võlgnik on surnud kohustustest vabastamise menetluse kestel, siis ei täidaks kohustustest vabastamise menetlus enam enda eesmärki ning menetlus peaks lõppema. Võlgniku surm tuleks kohustustest vabastamise menetluse lõppemise alusena ette näha.

- Valikuvõimalused selle kohta, kes peaksid olema pärandvara pankrotimenetluses pankrotivõlausaldaja, kui võlgnik on surnud pärast pankroti välja kuulutamist, on esiteks leida, et need saaksid olla vaid võlausaldajad, kes seni menetluses on osalenud, teine võimalus oleks leida, et lisanduda võiksid ka uued võlausaldajad, kelle nõue on tekkinud näiteks kuni füüsilise isiku pankrotimenetluselt pärandvara pankrotimenetluseks üleminekuni.
- Kui leida, et menetluses peaksid osalema ka uued võlausaldajad, tuleks ette näha kord, kuidas uued võlausaldajad menetlusega liituda saavad, seda nii olukordades, mil on jõutud nõuete kaitsmiseni, mil nõuded on kaitstud, kuid jaotusettepanekut ei ole veel kohtule kinnitamiseks esitatud ning olukordades, mil on jõutud jaotusettepaneku kinnitamisest edasi kuni lõpparuande alusel vara jagamiseni.



- Vajalik oleks uute võlausaldajate teavitamise reguleerimine, nõuete kaitsmiseks võimaluse andmine, pärast jaotusettepaneku kinnitamiseks esitamist esitatud nõuete puhul jaotusettepaneku muutmise regulatsioon, lõpparuande kinnitamisel lõpparuande muutmise regulatsioon, samuti oleks vaja reguleerida täiendavalt võlausaldajate nõuete rahuldamise järjekorda.
- Seesugune lahendus võib tagada õiglasema tulemuse, mis oleks sarnasem olukordadele, mil füüsilise isiku pankrotimenetlus võlgniku surma korral lõppeks ning algaks uus pärandvara pankrotimenetlus. Lahenduse keerukus ületaks aga sellest saadava tulu.
- Eelneva tõttu võiks eelistada lahendust, mille kohaselt osaleksid menetluses vaid need võlausaldajad, kes seni menetluses osalesid, vajalik ei oleks sel juhul reguleerida uute võlausaldajate menetlusega ühinemist ega menetlustoimingute uuesti tegemise korda. Eraldi võib tekkida pärija eripäraste nõuete esitamise piiramine (III, 1.3, 3.3), mis puudutavad pärija nõudeid pärandaja vastu ning pärandaja korraldustest tulenevaid ja sundosanõudeid. Kuna pärandaja korraldustest tulenevate nõuete viimases järjekorras rahuldamine oleks niikuinii väga ebatõenäoline, ei oleks probleemne, kui öelda, et ka neid nõuded esitada ei saa. Pärija nõuded pärandaja vastu saaks kvalifitseerida massikohustusteks, kuid see ei oleks ilmselt põhjendatud. Võimalik oleks ka eriregulatsioon, kuid see moonutaks pankrotivõlausaldaja mõistet ja tekitaks vajaduse pärija menetlusega liitumist erinevates menetlusetappides reguleerida.
- Kuna uusi võlausaldajaid ei lisandu, jätkuks menetlus sellest kohast, kus enne pooleli jäi, vajalik ei oleks teha varasemaid menetlustoiminguid uuesti ega tehinguid tagasi pöörata, kehtima jääks muutmata senine pankrotimäärus.

## III osa kokkuvõte

### Pankrotivõlgnik pärandvara pankrotimenetluses

- Täiendada pankrotivõlgniku mõistet ja välja tuua, et seaduses sätestatud juhtudel saab pankrotimenetluse läbi viia varakogumi suhtes või sätestada, et pärandvara pankrotimenetlus viiakse läbi pärandvara suhtes.
- Täpsustada võiks seadust või teha juhised, et tagada, et pärandvara pankrotimenetluses tuleks sarnaselt senisele kohtupraktikale menetluse pealkirjast, teadaannetest ja kohtulahenditest välja, et tegemist on pärandvara pankrotimenetlusega. Samuti peaks pärija huvide kaitseks teadaannetest selgelt nähtuma, et pankrotimenetlus ei ole algatatud pärija maksejõuetuse tõttu.
- Vajalik on halduri ja pärija menetlusliku positsiooni ja õiguste ulatuse piiritlemine. Kui pankrotivõlgnik oleks pärija, tuleneks tema positsioonist käsutusõiguse piirang ja üleminek haldurile. Kui pankrotivõlgnik oleks pärandvara, peaks pärijate õiguste piiratuse selguse huvides ilmselt seaduses välja tooma. Mõlemal juhul peaksid piirangud olema nagu füüsiliste isikute puhul.
- Sõltumata valitud lahendusest peaks täpsustama, millised füüsilise ja juriidilise isiku pankrotimenetluse sätted pärandvara pankrotimenetluses kohalduvad. Kui pankrotivõlgnik oleks pärija, peaks täpsustama, millised füüsilise isiku sätted temale laienevad, näiteks peaks laienema võimalus jätta ajutine haldur nimetamata ja kuulutada välja pankrot, samas kui talle ei peaks saama määrata ärikeeldu ega võimaldama tal osaleda kohustustest vabastamise menetluses. Kui pankrotivõlgnik oleks pärandvara tuleks talle laiendada osasid füüsilise isiku pankrotimenetlust puudutavaid sätteid ja täpsustada juriidilisi isikuid puudutavate sätete juures, kas ja millised neist võiksid kohalduda.

## Pankrotivara pärandvara pankrotimenetluses

- Pankrotivara koosseis tuleks ka pärandvara pankrotimenetluses määrata kindlaks sarnaselt üldreeglile pankrotimenetluse välja kuulutamise aja mitte pärandaja surma aja seisuga, siis sobitub lahendus kehtiva pankrotiseadusega. Praktilisest aspektist on mõistlik mitte lugeda seejuures kõiki pärijate vahepealseid tehinguid tühiseks. Võlausaldajatele peaks olema aga tagatud samaväärse kaitse nagu siis, kui pankrotivara koosseisu määratletakse pärandaja surma aja seisuga. Seda saab tagada tagasivõitmise nõuete ja pärija vastu suunatud kahju hüvitamise nõude esitamise võimalusega.

## Pankrotivõlausaldaja pärandvara pankrotimenetluses

- Seega võib öelda, et üksnes pärandvara arvel peaks täitma need kohustused, mis tulenevad pärandaja sõlmitud kestvuslepingustest, ka juhul, kui kohustused tekivad või muutuvad sissenõutavaks pärast pärandi avanemist. Hõlmatud võiksid olla näiteks nii liisingulepingust kui ka eluasemelaenulepingust tulenevad nõuded, samuti tingimuslikud nõuded. Nende lepingute võlausaldajad peaksid esitama nõuded pärandvara pankrotimenetluses ja osalema selles pankrotivõlausaldajatena.
- Eriregulatsioon on korteri kommunaalkulude kohta, mis hõlmavad nii enne pankrotimenetluse algust kui ka selle kestel tekkinud kommunaalkulusid, mil teenusepakkujad ei peaks osalema menetluses pankrotivõlausaldajatena, vaid kommunaalvõlgnevused tuleks lugeda massikohustusteks. Massikohustustena tuleks käsitada ka muid kommunaalvõlgnevusi, mis ei ole seotud korteriomandi vaid näiteks pärandvarasse kuulunud kinnisasjaga, eeldusel, et nõuded tulenevad lepingutest, mis pankroti välja kuulutamise ajaks veel kestavad ning haldur on otsustanud lepingu täitmist jätkata.
- Mõelda võib sellele, kas võlausaldaja nõue peaks hõlmama ka pärimismenetluse algatamise kulusid, kui võlausaldaja algatas pärimismenetluse selleks, et enda nõue maksma panna, arvestades lepingulise kahju hüvitamise reegleid.
- Lepingute puhul, kus isiku surm on lepingu lõppemise või ülesütlemise alus, sh kommunaallempingud, peaksid võlausaldajad esitama enda nõuded pankrotivõlausaldajatena, sest leping on sel juhul lõppenud enne pankrotimenetlust ning tekkinud nõuded ei saa olla massikohustused.
- Lepingute puhul, kus isiku surm on lepingu lõppemise või ülesütlemise alus, kuid pärija on mitte üldõigusjärgluse põhimõttest tulenevalt vaid selge uue tahteavaldusega andnud nõusoleku lepingu jätkamiseks enda nimel ja lepingu eset (maja, korter, auto) enda tarbeks kasutama, ei ole tegemist enam pärandvaral lasuva kohustusega. Kui pärija on soovinud kohustused üle võtta, vastutab kohustuse täitmise eest pärija isiklikult. Võlausaldaja ei peaks esitama võimaliku pärija võlgnevuse korral nõuet pärandvara pankrotimenetluses, vaid pärija vastu isiklikult väljaspool pärandvaraga seotud menetlust. Sellise kohustuse täitmise eest vastutaks üksnes pärija isikliku varaga.
- Pärandaja korraldustest tulenevate nõuete eest on pärijate vastutus piiratud pärandvaraga.
- Pärandvara pankrotimenetluses võiksid pankrotivõlausaldajatena osaleda ka pärandaja korraldustest tulenevalt soodustatud isikud ja isikud, kellel on õigus nõuda pärandaja korralduste täitmist. Nende nõuete rahuldamine peaks toimuma aga viimases järjekorras sarnaselt kehtiva õiguse regulatsioonile kohustuste täitmise järjekorra kohta inventuuri korral.
- Kuigi pärandaja korraldustest tulenevate nõuete rahuldamine pärandvara pankrotimenetluses ei ole väga tõenäoline, ei ole ka põhjusi takistada neil soodustatud isikutel pankrotivõlausaldajatena menetluses osaleda.
- Pärandi avanemise ja valitsemisega seotud nõudeid ei peaks isikud esitama pankrotivõlausaldajatena, selliseid nõudeid tuleks käsitada massikohustustena.

Pankrotimenetluse kulude jaoks ei peaks tegema eriregulatsiooni, vaid need peaksid hüvitamisele kuuluma sarnaselt üldisele pankrotimenetluse regulatsioonile pärast massikohustusi.

- Pärandi avanemise ja valitsemisega seotud nõuetest peaksid massikohustused olema matusekulud, pärandi hooldaja ja testamenditäitja tasu ja kulutuste nõuded, inventuurikulud, sh pärandvara nimekirja, pärandvara väärtuse hindamise ja võlausaldajate üleskutsemenetluse läbiviimise kulud. Samal järjekohal pankrotimenetluses makstava elatisega võiks paikneda eripärane pärandaja perekonnaliikmete ülalpidamiskulu. Pärandvara pankrotimenetluse kulud peaks katma pärandvara arvel, neid ei peaks olema võimalik juhul kui pärija vastutus on piiratud pärandvara väärtusega, kanda pärija isikliku vara arvel.
- Seega peaks pärija osalema pankrotivõlausaldajana pärandara pankrotimenetluses nõuete osas, mis tulenevad tema ja pärandaja vahelisest õigussuhtest. Hõlmatud peaksid olema nii võlaõiguslikud omavahelised nõuded kui ka eripärane pärimisõiguslik nõue hüvitise saamiseks pärandaja abistamise eest.
- Olukorras, kus pärija on teinud kulutusi pärandvara valitsemiseks, peaks ta saama nõuda tehtud kulutuste hüvitamist massikohustusena, nõude ulatusena võiks kõne alla tulla mõistlike kulutuste hüvitamine. Sellisena on pärija samas positsioonis nagu pärandi hooldaja või testamenditäitja, kellest viimane võibki ühtlasi olla pärija. Erinevusena hooldajast ja testamenditäitjast oleks põhjendamatult pärijale tasu maksmine, sest eelduslikult puudus pärijal pärandvara valitsemisele asumisel tahe tasu nõuda.
- Olukorras, kus pärija on täitnud pärandvara arvel pärandil lasuvaid võlgu, võiksid tehtud tehingud jääda kehtima ning pärijalt ei peaks saama nõuda kahju hüvitamist, eeldusel, et pärija ei võinud eeldada, et pärandvarast ei piisa pärandil lasuvate kohustuste täitmiseks. Kui pärija täitis isikliku vara arvel mõne võlausaldaja nõude, võiks ta saada tasutud summa tagasi nõuda massikohustusena.
- Kui pärijal oleks lisaks pärija positsioonile nõue pärandvara vastu pärandaja korraldusega soodustatud isikuna, peaks ta selle nõude täitmist saama nõuda pankrotivõlausaldaja viimases järjekorras pärast teiste võlausaldajate nõuete rahuldamist. Pärija enda pärimismenetluses kantud kulude hüvitamist ei peaks pärija saama nõuda.

#### Pärija vastutus pärandvara pankrotimenetluses

- Pärija vastutus võib lähtuda kolmest erinevast mudelist:
  - Pärija vastutab pärandvaral lasuvate kohustuste täitmise eest piiramatult nii oma varaga kui ka pärandvaraga. Pärimisel sulanduvad varamassid ühte ning kui pärandvarast kohustuste täitmiseks ei piisa, peab pärija täitma kohustused oma vara arvel.
  - Pärandaja vastutab pärandvaral lasuvate kohustuste täitmise eest pärandvaraga ja enda isikliku varaga, v.a arvatud juhul kui ta on enda vastutust piiranud, mille kaudu on pärandvara ja pärija isikliku vara massid lahutatud, misjuhu on pärija vastutus piiratud pärandvaras olevate esemetega (*cum viribus hereditatis*).
  - Pärandaja vastutab pärandvaral lasuvate kohustuste täitmise eest pärandvaraga ja enda isikliku varaga, ka juhul kui pärija enda vastutust piirab, siis varamasse ei lahutata, vaid pärija vastutuse ulatust piiratakse arvestuslikult pärandvara väärtusega (*pro viribus hereditatis*).
- Eesti kehtivas õiguses on pärija vastutus inventuuri korral piiratud arvestuslikult pärandvara väärtusega. PärS 1996 kohaselt oli pärija vastutus inventuuri korral piiratud pärandvaras olevate esemetega. Lätis ja Poolas on pärija vastutus inventuuri korral piiratud pärandvara väärtusega, Leedus, Saksamaal, Prantsusmaal ja Itaalias on inventuuri tagajärg vastutuse piiramine pärandvaraga. *Common law* riikides tuleneb pärija vastutuse piiratus pärandvaraga neil kasutusel olevast süsteemist, kus pärijale läheb üle vaid positiivne varajääk.

- Eesti õiguses ei ole erisätet selle kohta, milline vastutuse piirang kaasneb pärandvara pankrotiga, kuid PärS § 130 lg 3 sõnastusest ja sätte muutmise seletuskirjast võib järeldada, et mõeldud on pärija vastutuse piiramist pärandvaraga. See on ka mõistlik, sest vastasel juhul tekitaks probleeme pankrotivara koosseisu kindlaks määramine ja see, milliste esemete käsutamine on pärijatel pankrotimenetluses piiratud. Saksamaa vastutussüsteemis eristatakse vastutuse piiramist kõigi võlausaldajate suhtes ja üksikute võlausaldajate suhtes, millest viimane sarnaneb Eesti võlausaldajate üleskutsemenetlusele, kuid eraldi on reguleeritud menetluslik kord vastuväidetele tuginemiseks.
- Pärijate vastutuse kujundamisel pärandvara pankroti korral on oluline määratleda pankroti välja kuulutamise tagajärgede seoses inventuuriga ja pankrotiavalduse esitamisega. Valikuvõimalus on esiteks eristada pärija vastutuse ulatust pärijate vahel lähtudes sellest, kas konkreetne pärija on pankrotiavalduse esitanud või kas ta on esitanud avalduse ja inventuur on läbi viidud.
- Pärandvara pankrotimenetlus ei peaks piirama pärija vastutust pärandvara väärtusega, vaid lähtuda tuleks vastutuse piiratusest pärandvaras olevate esemetega. Säilima peaks ka põhimõtte, et pärija vastutuse ulatus on seotud tema õigusega mõttelisele osale pärandvarast. Vastutuse ulatusel oleks tähendus kaaspärijate kui solidaarvõlgnike omavahelistes suhetes, kuid ühtlasi peaks olukorras, kus pärija on vastutust piiranud mõttelise osa suurust arvestama.
- Võimalik on pärijate vastutust, lähtudes sellest, kas nad on inventuuri eelnevalt nõudnud eristada, teiseks on võimalik sätestada, et kõigi pärijate vastutus on ühtselt pärandvara pankroti korral samasugune. Pärijate vastutuse piiratus ei peaks sõltuma sellest, kas pankrotiavalduse on esitanud üks pärijatest, mitu või kas selle on esitanud hoopis võlausaldaja, testamenditäitja või pärandi hooldaja.
  - Kui soovida eristada pärijate vastutust lähtudes sellest, kas nad on inventuuri nõudnud ja säilitada inventuuri tagajärjena see, et pärija vastutus on piiratud pärandvara väärtusega, saaks inventuuriavalduse esitanud pärijate osas öelda, et pärandvaras olevate esemete kõrval kuulub lisaks pankrotivara hulka nõudeõiguse selle pärija vastu näiteks ulatuses, milles pankroti välja kuulutamise ajaks olemasolev pankrotivara ei vasta inventuuri läbiviimise aja seisuga kindlaks tehtud pärandvara väärtusele. Piiramatu vastutusega pärija osas saaks öelda, et pankrotivaras on nõudeõigus selle pärija vastu selles ulatuses, mis vastab tema mõttelisele osale kohustustest. Saksamaal on piiratud vaid sellise pärija vastutus, kes on inventuuri läbi viinud ning kes ei ole pärandvara nimekirja võltsinud.
- Lihtsam ja selgem lahendus oleks see, kui pärijate vastutus oleks pärandvara pankrotimenetluse korral samasugune. Lahenduse puhul on aga kaks variant, mis sõltuvad sellest, kas inventuuri tagajärg oleks pärija vastutuse arvestuslik piiramine või pärija ja pärandvara masside eraldamine.
  - Kui säilitada kehtivas õiguses inventuuri tagajärjena ette nähtud pärija vastutuse arvestuslik piiramine, siis ei oleks inventuuri regulatsioonil pärija vastutuse aspektist eraldiseisvalt suurt mõtet. Tähtsus oleks aga võlausaldajate üleskutsemenetluses nõuete esitamise korral ja tagajärgedel, samuti kohustuste täitmise järjekorral.
  - Kui leida, et inventuuri tagajärg võiks olla pärandvara ja pärija varamasside eraldamine, eelduse loomine, et muud vara pärandvara hulka ei kuulu ja ettevalmistuste tegemine pärandvara pankrotimenetluseks, siis peaks kehtivas õiguses oleva inventuuri kontseptsiooni tagasi muutma ja sätestama sarnaselt PärS 1996 regulatsiooniga, et inventuur piirab vastutus pärandvaras olevate esemetega mitte arvestuslikult nende väärtusega. Pärijale või ka pärandaja korraldusega soodustatud isikule saaks anda võimaluse pärandvaras oleva eseme asendamiseks hüvitise maksmisega, kui neil on huvi just konkreetse eseme säilitamiseks ja võimalus varast saadav kasu hüvitise maksmisega asendada.

- Seega peaks kehtivas õiguses säilima pärijale võimalus mitte kasutada võimalust enda vastutust piirata. Siiski peaks ka piiramatult vastutada sooviva pärija vastutus olema sarnaselt teistele pärijatele piiratud pärandvara pankroti korral. Kui pärija soovib, saab ta kõik kohustused täita enne pankrotimenetlust oma vara arvel. Kui aga vaatamata tema täidetud kohustustele on pärandvara endiselt maksejõuetu, ei peaks piiramatult vastutavale pärijale kaasnema teiste pärijate kui solidaarvõlgnike vastu ulatuslikud tagasinõuded, sest üks pärijatest ei peaks saama teisi nende tahte vastaselt kohustada.
- Kui üks pärijatest on täitnud kohustused oma vara arvel, ei peaks ta saama pärandvara pankrotimenetluse korral teiste pärijate vastu nõudeid maksma panna väljaspool pankrotimenetlust. Täidetud kohustusi tuleks lugeda pärandi valitsemisega seotud kuludeks pärandi avanemisest pankrotimenetluse alguseni, mille hüvitamist saaks pärija nõuda pankrotimenetluses massikohustusena (vt ka 1.3 d).

#### Pärandvara pankrotimenetluse käik

- PankrS § 4 tuleks täiendada ja määrata, et pärandvara pankrotiavaldus esitatakse pärandaja surmaaegse elukoha kohtule.
- Pankrotiavalduse esitamiseks võiksid olla õigustatud ja kohustatud pärija, testamenditäitja ja pärandi hooldaja. Pankrotiavalduse esitamise õigus võiks neil olla pärandvara maksejõuetuse korral sõltumata sellest, kas mõni pärijatest vastutab piiramatult, kas pärija on pärandi vastu võtnud või kas pärandvara on jagatud. Pankrotiavalduse esitamise kohustus võiks tekkida kohustatud isikul viivitamata pärast inventuuri läbiviimist.
- Põhjendatud on kehtivas õiguses regulatsioon, et pärija, testamenditäitja ja hooldaja pankrotiavaldust tuleks käsitada võlgniku pankrotiavaldusena. Pankrotiavalduse esitamisel tuleks kohaldada füüsilise isiku kohta sätestatud. Kohtul peaks olema võimalik pankrot välja kuulutada ka ähvardava maksejõuetuse korral ning jätta ajutine haldur nimetamata. Kuigi kehtiv õigus on selles osas piisav, võib kaaluda sätete täiendamist selgelt pärandvara pankrotimenetluse jaoks.
- Pankrotiavalduse vormistamist tuleks täiendada viidetega pärandvara pankrotimenetluse eripäradele selles osas, et kajastada tuleks pärandvara koosseis, põhistada tuleks nõuet pärandvara vastu, lisada võiks viite sellele, et kajastada tuleks inventuuri käigus kogutud andmed, kui inventuur on tehtud.
- Pärandvara pankrotimenetluse algatamisel peaks tagama puudutatud isikutele võimaluse kaasa rääkida ja olla ära kuulatud. See ei peaks aga takistama asja menetlemist. Kuna ajutine haldur nimetatakse ja pankroti välja kuulutamine otsustatakse hagita menetluses, saab kohus valida sobiva viisi kõigi puudutatud isikute ärakuulamiseks.
- Pankrotiavalduse esitamise kohustuse rikkumisel ei peaks sätestama spetsiifilist kahju hüvitamise alust, kuid reguleerida tuleks pärija vastutust pärandi avanemisest pankrotimenetluseni tehtud tehingute eest. Kui pärandi hooldaja või testamenditäitja on pankrotiavalduse esitamise kohustust rikkunud, saaks kahju hüvitamise nõude esitada eelkõige pärija. Mõeldav on, et nõude paneb maksma pankrotimenetluse korral haldur.
- Pärija tehtud tehingud enne pankrotimenetlust peaksid jääma kehtivaks sõltumata sellest, kas pärija teadis või pidi teadma, et pärandvarast ei jätku pärandil lasuvate kohustuste täitmiseks. Pärija peaks hüvitama teistele võlausaldajate võrdse kohtlemise rikkumisega tekkinud kahju siis, kui ta pärandvara ebapiisavusest teadis või pidi teadma. Muul juhul ahju hüvitamise kohustust ei tekiks. Nõude peaks maksma panema haldur pankrotimenetluses, hüvitisena saadu kuuluks pankrotivara hulka.
- Inventuuri läbiviimise tagajärjed, kui pankrotimenetlust ei järgne, vajavad täpsustamist. Kui leida, et inventuuri tagajärjel peaks pärandaja ja pärija vara olema eraldatud, siis peaks sätete sõnastusest nähtuma piiratus pärandvara mitte pärandvara väärtusega. Pärijale tuleks anda sel juhul võimalus asendada pärandvarasse kuuluvate esemete väljaandmine hüvitisnõudega

võlausaldajale. Lisaks tuleks täpsustada, kes ja millises ulatuses saab ebavõrdselt koheldud võlausaldajatest kahjunõude maksma panna. Kas võlausaldajad on solidaarvõlausaldajad või osavõlausaldajad. Koostoimes kohustuste täitmise järjekorraga peaks seadusest välja tulema, et kui pärandvara on veel piisavalt peaks pärija täitma hilinenud võlausaldaja nõude enne pärandaja korralduste täitmist. Sõltuvalt valitud mudelist, kuid üldpõhimõttena võiks säilitada pärija võimaluse nõuda inventuuri ka hiljem kui pärandi vastuvõtmisel.

- Seega peaks pärandvara pankroti välja kuulutamine mõjutama pärandaja ja pärija vahelisi õigussuhteid samuti võlausaldajate tasaarvestusõigust.
- Pärandaja ja pärija vahelised võlasuhted, mis lõppenuks pärimise tõttu kokkulangemisega, peaks pärandvara pankroti välja kuulutamise korral lugema tagasiulatuvalt mittelõppenuks, et anda pärijale võimalus need nõuded pankrotivõlausaldajana maksma panna ning tagada, et pärija vara ei väheneks alusetult. See saab puudutada võlasuhteid, millest tulenevad kohustused sai pärijale pärimise käigus üle minna, kuid mitte pärandaja isiklike kohustusi pärija ees.
- Tagasiulatuvalt tasaarvestusega mittelõppenuks tuleks pärandvara pankroti välja kuulutamisel lugeda need võlasuhted, kus võlausaldaja tasaarvestab enda nõude pärandvara ees pärija isikliku nõudega tema vastu. Selliselt väheneks alusetult pärija vara. Samuti peaks olema hõlmatud olukorrad, mil võlausaldaja tasaarvestab oma nõude pärija vastu pärandvara nõudega tema vastu. Võlausaldaja peaks tagasiulatuvalt tasaarvestuse mittetoimunuks lugemise korral esitama enda nõude pärandvara vastu pankrotimenetluses pankrotivõlausaldajana ning nõude pärija vastu üldkorras.
  - Tasaarvestust ei peaks lugema tagasiulatuvalt mittetoimunuks, olukordades, mil võlausaldaja tasaarvestab enda isikliku nõude pärija vastu pärija nõudega. Sel juhul ei oleks varamassid alusetult segunenud, tasaarvestuse vastuväited saaks pärija esitada vajadusel tema ja võlausaldaja vahelises kohtumenetluses.
  - Tasaarvestust ei peaks lugema tagasiulatuvalt mittetoimunuks, kui võlausaldaja on tasaarvestanud tema ja pärandvara vahelised nõuded. PankrS § 99 eelduste täitmisel on sellisel juhul tasaarvestus lubatav, sh isegi pärast pankroti välja kuulutamist.
  - Tasaarvestust ei peaks lugema tagasiulatuvalt mittetoimunuks, siis kui pärija on tasaarvestusega nõus olnud. Kui pärija on tasaarvestusega nõus, siis ta on täitnud sisuliselt võlausaldaja nõude oma vara arvel enne pankrotimenetlust. Pärija ei peaks saama esitada seetõttu teiste pärijate vastu regressinõuet, kuid võiks enda nõude maksma panna pärandvara pankrotimenetluses massikohustusena.
- Kui pärija on pärandaja korraldusi, eelkõige annakuid ja sihtmääranguid, täitnud, peaks pärandvara pankrotimenetluses olema võimalik neid tehinguid tagasi võita nagu kinkelepinguid sarnaselt täitemenetlusele. Tagasivõitmine ei puudutaks pärimise teel vara üleminekut pärijale ega testamenti, vaid eraldiseisvaid tehinguid, millega pärija, kellele on esemed alguses üldõigusjärgluse põhimõtte alusel üle läinud, pärandaja korraldusi täidab. Arvesse tuleks seejuures võtta, et tagasivõidetavad esemed võivad olla koormatud ning koormatised jagavad asja saatust.
- Kaaluda võib eriregulatsiooni, mille kohaselt võetakse pärandvara pankrotimenetluse korral tagasivõitmise tähtaegade arvestamise aluseks pärandi avanemise aeg. Teisalt võiks kaaluda ka pankrotivõlausaldajate nõuete esitamise piiramist kui pärandi avanemisest või pärandi vastuvõtmisest on möödunud rohkem kui kaks aastat.
- Kui enne pärandvara pankrotimenetlust on tehtud inventuur, toob võlausaldajate üleskutsemenetluse läbiviimine pärandvara pankrotimenetluse jaoks kaasa erisused.
  - Ka juhtudel, kui pärandvara võlausaldajad on juba esitanud nõudeid pärandvara inventuuri käigus läbi viidud võlausaldajate üleskutsemenetluses, ei saa mööda vaadata vajadusest nõuete kontrolli tagamiseks sellest, et nõuded oleks vaja siiski pankrotimenetluses kaitsta. Kõik võlausaldajad peaksid esitama nõuded pankrotimenetlusesse ja läbima nõuete

kaitsmise. Kui võlausaldajate üleskutsemenetlus on tehtud on läbi viidud ka inventuur, mistõttu kajastuvad osalenud võlausaldajate nõuded juba pankrotiavalduse juures. Reguleerida tuleks nende võlausaldajate teavitamise kohustust.

- Võlausaldajad, kes ei olnud võlausaldajate üleskutsemenetluses osalemisest vabastatud, kuid esitasid enda nõude hilinenult, samas aga esitasid nõude pankrotimenetluses õigel ajal, ei peaks saama osaleda nõuete rahuldamise järjekorras samamoodi nagu tähtaegsed võlausaldajad. Nad oleks võimalik paigutada eelviimasele järjekohale tähtaegsetest nõuetest ehk enne pärandaja korraldustest ja sundosanõuetest tulenevaid nõudeid. Teine võimalus oleks öelda, et nende nõuete olemus ei muutu ja seetõttu kuuluvad nõuded samasse rahuldamisjärku, kuid rahuldatakse selle järgu sees alles eeldusel, et teiste sama järgu võlausaldajate nõuded on täies mahus rahuldatud.
- Muude isikute osalemine pankrotimenetluses sõltub sellest, milline on nende nõude iseloom. Väljamaksete järjekorda on vaja täiendada ka teiste nõuetega seonduvalt, ettepanekud on tehtud käesoleva analüüsi p-s 1.3.

### Pankrotivõlgnik pankrotimenetluses ja tema menetluses osalemine

- Seega peaks pankrotimenetluses olema pankrotivõlgnik piiratud õigusvõimega varakogumina pärandvara. Pärandvara eest peaks menetlusõigusi pankrotimenetluses rakendama pärija varakogumi esindajana. Üldreeglina on pärija väljaselgitamise üleskutsemenetluse kaudu tagatud kiire võimalus kasutada eeldust, et pärija on pärandi avanemise koha kohalik omavalitsusüksus või pärandi avanemisel välismaal, kuid eeldusel, et pärimisele kohaldub Eesti õigus, oleks eelduslik pärija riik. Kui pärijad on mitu võib mõelda, kas menetluse kiire tagamiseks ja omavaheliste vaidlustega menetluse venimise takistamiseks, võiks suunata seadus kaaspärijad valima enda seast või kolmanda isikuna kellegi, kes pärandvara õigusi pankrotimenetluses esindaks. Sealjuures peaks arvestama võlgniku isikliku osalemisega seotud regulatsiooni.
- Olukorrad, mil pärijad, kes saaksid menetluses osaleda, ei ole, peaksid olema pärija väljaselgitamise üleskutsemenetluse tõttu harvad. Kuid ka nendeks puhkudeks võiks kujundada regulatsiooni, kes peaks sel juhul pärandvara õigusi menetluses esindama. Kui määratud on testamenditäitja, võiks menetluses osaleda tema. Kui pärijad ei ole teada ja määratud on pärandi hooldaja, peaks menetluses osalema tema, eeldusel, et pärandi hooldaja tasu maksmiseks on pärandvaras piisavalt vahendeid. Vajadusel saab pankrotimenetluses osalemisega pärandi hooldaja ülesannete loetelu täiendada. Kui olemas on nii testamenditäitja kui ka hooldaja, on otsustuskoht, kumb neist menetluses osalema peaks. Testamenditäitja osalemine võib olla eelistatud, kui talle tasu maksta ei pea, sest see oleks pärandvara võlausaldajatele soodsam. Kui teada ei ole pärijad, testamenditäitjat määratud ei ole ja pärandi hooldaja määramiseks ei oleks raha, saab mõelda eraldi määratud esindaja nimetamise võimaluse peale. Sel juhul peaks mõtlema, kuidas tagada sellele esindajale tasu maksmine.
- Kuna pärandvara on piiratud õigusvõimega varakogum, kes esindavad eelkõige pärijad, võiks võtta lähtekohaks, et eelkõige kohaldatakse pärandvara pankrotimenetluse korral füüsilise isiku kohta sätestatud. Analüüsida tuleks aga, millisel juhul ei sobi füüsilise isiku sätete kohaldamine olemuslikult kokku pärandvaraga ning vajadusel täiendused teha. Näiteks ei peaks pärandvara suhtes rakenduma automaatselt ärikeeld, võimalik ei peaks olema ka osalemine kohustustest vabastamise menetluses.
- Pankrotivõlgnikule seatud pankrotimenetluse tagamise abinõusid reguleerivad peamiselt PankrS §-d 18–21, § 22 lg-d 3 ja 4, §-d 35–36, 38, 43, 45–53, § 85–92, § 158 lg 5. Pankrotivõlgniku rolli ja menetlusõiguste rakendamist reguleerivad eelkõige PankrS §-d 12 ja 16, § 22 lg 6, § 23 lg 7, §-d 25–27, § 29 lg 6, § 32, § 61 lg 5, § 67, § 80 lg 2, § 91<sup>1</sup>, § 100 lg-d 4 ja 6, § 101 lg 2, § 104, § 120, § 122 lg 3, § 126 lg 6, § 130 lg 7, § 131 lg 3, § 133 lg 2, § 135 lg 2, § 145 lg-d 4 ja 5, § 156, § 159, 160, § 161 lg 4, § 164 lg 1, §-d 167, 168. Analüüsida tuleks eelkõige nende sätete puhul, kas sätete kohandatud

rakendamine pärandvarale tekitab raskusi või mitte, vajadusel tuleks teha täiendused pärandvara pankrotimenetluse jaoks. Võlgnikul peaks olema kindlasti teabe ja dokumentide esitamise õigus, kaasaitamiskohustus, samuti peaksid rakenduma vara käsutuspiirangud. Vältima aga peaks osade pankrotimenetluse tagamisabinõude rakendamist, näiteks elukohast lahkumise keelu, sundtoomise või aresti kohaldamist. Teistel juhtudel võivad olla vajalikud ka täpsustused.

- Pankrotimenetluse lõppemisel ei peaks võlausaldajad saama nõudeid rahuldamata jäänud ulatuses või pankrotimenetluses esitamata jäänud nõudeid maksma panna pärija isikliku vara arvel. Üksnes juhul, mil hiljem selgub, et tegelikult oli täiendavat vara, peaks toimuma võlausaldajate nõuete rahuldamine järeljagamisel. Pärandvara on enda olemuselt likvideerimisele suunatud varakogum, nii peaks pärast pankrotimenetlust olema pärandvara kui piiratud õigusvõimega varakogumi vastu nõuete maksmapanek piiratud. Õiguslikud tagajärjed peaksid olema sarnased sellele, kui juriidilise isiku puhul viiakse läbi täiendav likvideerimine. Pärija peaks vastutama võlausaldajate ees üksnes ulatuses, milles ta on pärandvara arvel rikastunud.

## IV osa kokkuvõte

Võlgniku surmaga kaasnevad reguleerimisvõimalused

- Võimalikud lähenemised on leida, et pankrotimenetlus peaks võlgniku surma korral lõppema, või leida, et võlgniku surma korral peaks füüsilise isiku pankrotimenetlus teisenema automaatselt pärandvara pankrotimenetluseks. Mõlemal juhul tuleks eristada muudatusi, mis on vajalikud olukordades, mil võlgnik sureb enne pankroti välja kuulutamist, ning neid, mis on vajalikud juhtudel, kui võlgnik sureb pärast pankroti välja kuulutamist.
- Kui leida, et pankrotimenetlus peaks võlgniku surma korral lõppema, saaks vältida probleeme, mis kaasnevad füüsilise isiku pankrotimenetluse ümber kujundamisega pärandvara pankrotimenetluseks, vajalik ei oleks menetluse peatamise võimaluste analüüsimine, raskusi ei tekitaks ka pankrotivõlausaldajate määramine. Pärandvara pankrotimenetlus algatatakse üldkorras ning seetõttu on kõigil võlausaldajatel, kellel tavapärast oleks õigus menetluses osaleda, osalemise võimalus tagatud. Lahenduse puudus on see, et kui füüsilise isiku pankrotimenetlusega on jõutud üsna lõppfaasi, võib menetluse automaatne lõppemine olla ebamõistlik, samuti ei pääseks mööda senise menetluse lõppemisega kaasnevate õiguslike tagajärgede reguleerimisest.
  - Ette saaks näha, et võlgniku surm on pankrotimenetluse lõppemise alus. Menetluse toime oleks see, et võlausaldajate nõuded oleksid pankrotimenetluse kestel peatunud. Füüsilise isiku menetluse tähenduses massikohustused oleksid pärandvara pankrotimenetluses massikohustused vaid siis, kui nad ka selle menetluse jaoks massikohustusteks kvalifitseeruksid. Muul juhul saaksid võlausaldajad esitada nõuded pankrotivõlausaldajatena.
  - Haldurile saaks panna kohustuse koostada aruanne, kus ta kajastaks allesoleva pärandvara ja teadaolevad kohustused, selle millises osas need on täidetud ja millises osas veel täitmata.
  - Kohus koostaks menetluse lõppemise kohta määruse, kus kajastaks halduri aruande ja määraks kindlaks halduri tasu ja kulutustena hüvitatava mõistliku summa. Määruse alusel peaks haldurile tasu ka välja maksma.
  - Kui pankrotimenetlus on lõppenud enne nõuete kaitsmise koosolekut, siis oleks aruandel ja määrusel informatiivne toime (v.a halduri tasu osas), sealolevaid andmeid saaks kasutada pärandvara pankrotimenetluses.



- Kui menetlus on lõppenud pärast nõuete kaitsmist, saaks kohtumäärusele menetluse lõppemise kohta lisada täiendava toime ja ette näha, et seal kajastatud ulatuses on füüsilise isiku pankrotimenetluses kaitstud võlausaldajate nõuded pärandvara pankrotimenetluses kaitsmiseta tunnustatud (PankrS § 103 lg 4).
- Kui leida, et pankrotimenetlus ei peaks võlgniku surma korral lõppema, siis tuleks reguleerida pärandvara pankrotimenetlusele üleminekuga seotud küsimusi, eristades, kas võlgnik suri enne või pärast pankroti välja kuulutamist.
  - Kui võlgnik on surnud enne pankroti välja kuulutamist saab piirduda pankrotiavalduse täpsustamise nõuete, pärijate kaasaaitamiskohustuse ja teabevahetuse reguleerimisega ning lisaks analüüsida, kas menetlus peaks peatuma.
  - Kui võlgnik on surnud pärast pankroti välja kuulutamist, tuleks analüüsida menetluse peatumist, pankrotivõlausaldaja mõistet, uute võlausaldajate kaasamise korda ja nende nõuete järjekohti. Täpsustamist vajab ka teabevahetus seoses võlgniku surmaga, pankrotimääruses ette nähtud menetluse edasise korralduse muutmise vajadused. Seejuures tuleks mõelda, kas eraldi reguleerimist vajaksid ka olukorrad, mil jaotusettepanek on esitatud kohtule kinnitamiseks (PankrS § 102 lg 1) ja olukorrad, mil on jõutud väljamakseteni pankrotimenetluses.
- Samas sättes, mis reguleerib kohtualluvust pärandvara pankrotimenetluses ette näha erireegli, et kui võlgniku suhtes on esitatud pankrotiavaldus enne tema surma ja võlgnik suri enne pankroti välja kuulutamist, siis jätkatakse pankrotiasja menetlemist selles kohtus.

#### Võlgniku surm enne pärandvara pankroti välja kuulutamist

- Kui võlgnik on surnud enne pankroti välja kuulutamist, siis läheb menetlus üle pärandvara pankrotimenetluseks. Esiteks tuleb reguleerida tagajärgi, mis kohalduvad juhul, kui võlgnik on surnud enne pankroti välja kuulutamist.
- Kui võlgnik on esitanud pankrotiavalduse, saab tema maksejõuetust eeldada. Kuna pärijad ei pruugi olla teada saab, ei peaks võlgniku pankrotiavalduse puhul panema neile kohustust pankrotiavaldust täiendada, kuid viidata võiks halduri ja kohtu võimalusele saada pärijatelt, testamenditajalt ja pärandi hooldajalt teavet ja dokumente pärandvara ja sellel lasuvate kohustuste kohta.
- Kui pankrotiavalduse on võlausaldaja, siis peaks võlausaldajale panema pankrotiavalduse täiendamise kohustuse, selleks saab lasta pankrotivõlausaldajal puudused kõrvaldada. Asjaolu, et võlausaldaja esitas avalduse füüsilise isiku mitte pärandvara vastu ei peaks olema pankrotiavalduse menetluse võtmisest keeldumise alus ega peaks andma alust menetlust lõpetada. Menetluse saaks lõpetada siis, kui võlausaldaja ei ole puuduseid kõrvaldanud.
- Võlausaldaja pankrotiavaldus tuleks kätte toimetada eelkõige pärijatele või nende puudumisel pärandi hooldajale, testamenditajale või ka nende puudumisel ajutisele esindajale.

#### Võlgniku surm pärast pankroti välja kuulutamist

- Valikuvõimalused selle kohta, kes peaksid olema pärandvara pankrotimenetluses pankrotivõlausaldaja, kui võlgnik on surnud pärast pankroti välja kuulutamist, on esiteks leida, et need saaksid olla vaid võlausaldajad, kes seni menetluses on osalenud, teine võimalus oleks leida, et lisanduda võiksid ka uued võlausaldajad, kelle nõue on tekkinud näiteks kuni füüsilise isiku pankrotimenetlusest pärandvara pankrotimenetluseks üleminekuni.
- Kui leida, et menetluses peaksid osalema ka uued võlausaldajad, tuleks ette näha kord, kuidas uued võlausaldajad menetlusega liituda saavad, seda nii olukordades, mil on jõutud nõuete kaitsmiseni, mil nõuded on kaitstud, kuid jaotusettepanekut ei ole veel kohtule kinnitamiseks esitatud ning

olukordadeks mil on jõutud jaotusettepaneku kinnitamisest edasi kuni lõpparuande alusel vara jagamiseni.

- Vajalik oleks uute võlausaldajate teavitamise reguleerimine, nõuete kaitsmiseks võimaluse andmine, pärast jaotusettepaneku kinnitamiseks esitamist esitatud nõuete puhul jaotusettepaneku muutmise regulatsioon, lõpparuande kinnitamisel lõpparuande muutmise regulatsioon, samuti oleks vaja reguleerida täiendavalt võlausaldajate nõuete rahuldamise järjekorda.
- Seesugune lahendus võib tagada õiglasema tulemuse, mis oleks sarnasem olukordadele, mil füüsilise isiku pankrotimenetlus võlgniku surma korral lõppeks ning algaks uus pärandvara pankrotimenetlus. Lahenduse keerukus ületaks aga sellest saadava tulu.
- Eelneva tõttu võiks eelistada lahendust, mille kohaselt osaleksid menetluses vaid need võlausaldajad, kes seni menetluses osalesid, vajalik ei oleks sel juhul reguleerida uute võlausaldajate menetlusega ühinemist ega menetlustoimingute uuesti tegemise korda. Eraldi võib tekkida pärija eripäraste nõuete esitamise piiramine (III, 1.3, 3.3), mis puudutavad pärija nõudeid pärandaja vastu ning pärandaja korraldustest tulenevaid ja sundosanõudeid. Kuna pärandaja korraldustest tulenevate nõuete viimases järjekorras rahuldamine oleks niikuinii väga ebatõenäoline, ei oleks probleemne, kui öelda, et ka neid nõuded esitada ei saa. Pärija nõuded pärandaja vastu saaks kvalifitseerida massikohustusteks, kuid see ei oleks ilmselt põhjendatud. Võimalik oleks ka eriregulatsioon, kuid see moonutaks pankrotivõlausaldaja mõistet ja tekitaks vajaduse pärija menetlusega liitumist erinevates menetlusetappides reguleerida.
- Kuna uusi võlausaldajaid ei lisandu, jätkuks menetlus sellest kohast, kus enne pooleli jäi, vajalik ei oleks teha varasemaid menetlustoiminguid uuesti ega tehinguid tagasi pöörata, kehtima jääks muutmata senine pankrotimäärus.

## Kasutatud allikad

1. Administration of Estates Act [1925](#).
2. Asjaõigusseadus ([AÕS](#)) – RT I 1993, 39, 590; RT I, 25.01.2017, 4.
3. Kinnistusraamatuseaduse, pärimisseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu [725 SE](#)
4. Korteriomandi- ja korteriühistuseadus eelnõu [462 SE](#)
5. Pankrotiseadus ([PankrS](#)) – RT I 2003, 17, 95; RT I, 26.06.2017, 28 § 9 lg 2.
6. Perekonnaseadus ([PKS](#)) – RT I 2009, 60, 395; RT I, 09.05.2017, 28.
7. Prantsusmaa tsiviilkoodeks *Code Civil* (CC) artiklid [768](#) ja [785](#); *Code Civil* [inglise keeles](#).
8. Pärimisseadus ([PärS 1996](#)) – RT I 1996, 38, 752; RT I 2008, 7, 52 (vastu võetud 15.05.1996; kehtetu 01.01.2009)
9. Pärimisseadus ([PärS](#)) – RT I 2008, 7, 52; RT I, 10.03.2016
10. Saksa pankrotiseadus ([InsO](#)) – BGBl. I S. 2866; BGBl. I S. 1693
11. Saksa tsiviilkohtumenetluse seadustiku ([ZPO](#)) – BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781; BGBl. I S. 2745
12. Saksa tsiviilseadustik – Bürgerliches Gesetzbuch ([BGB](#)) BGBl. I S. 42, 2909; BGBl. I S. 2787
13. The Administration of Insolvent Estates of Deceased Persons Order [1986](#)
14. Tsiviilkohtumenetluse seadustik ([TsMS](#)) – RT I 2005, 26, 197; RT I, 26.06.2017, 52
15. Täitemenetluse seadustik ([TMS](#)) – RT I 2005, 27, 198; RT I, 26.06.2017, 43
16. Võlaõigusseadus ([VÕS](#)) – RT I 2001, 81, 487; RT I, 01.07.2017, 20.
17. Äriseadustik ([ÄS](#)) – RT I 1995, 26, 355; RT I, 17.11.2017, 21
  
18. Riigikohtu 4. juuni 2012. a määrus tsiviilasjas nr [3-2-1-77-12](#)
19. Riigikohtu 8. oktoobri 2008. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-65-08](#)
20. Riigikohtu 22. novembri 2016. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-119-16](#)
21. Riigikohtu 21. novembri 2007. a määrus tsiviilasjas nr [3-2-1-120-07](#)
22. Viru Maakohtu 3. märtsi 2017. a määrus tsiviilasjas nr [2-17-1008](#);
23. Tartu Maakohtu 22. novembri 2017. a määrus tsiviilasjas nr [2-17-17362](#)
24. Harju Maakohtu 2. detsembri 2016. a määrus tsiviilasjas nr [2-16-7133](#)
25. Riigikohtu 9. aprilli 2008. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-19-08](#)
26. Riigikohtu 23. märtsi 2009. a määrus tsiviilasjas nr [3-2-1-13-09](#)
27. Pärnu Maakohtu 29. märtsi 2017. a määrus tsiviilasjas number [2-17-3416](#)
  
28. Bengel/Reimann. Handbuch der Testamentsvollstreckung. 6. Auflage 2017
29. [Claims](#). University of Michigan Law School Scholarship Repository.
30. D. Bublrienė [ettekanne](#) „Lithuanian succession law: experience and perspectives“ 29.10.2009 konverents „The Perspectives of the Europeanization of the Law of Succession“
31. D. Leyendecker. Die Besonderheiten des Nachlassinsolvenzverfahrens. [ettekanne](#) Saksa kohtunike täiendkoolitusel 7. mail 2013.
32. D. Titz. Das Vindikationslegat: Reformbedürftigkeit und Reformfähigkeit des deutschen Erbrechts. Tübingen: Mohr Siebeck, 2017.
33. E. Gorohhova. Pärandvara hoiumeetmed. [Magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool, 2013.
34. E. Pötter, M. Torga. Uus Euroopa pärimismäärus ning selle koht Eesti rahvusvahelises eraõiguses ja rahvusvahelises tsiviil(kohtu)menetluses. *Juridica* 2015/**VII**, lk 517–525.
35. Ettekande slaidid Pangaliidu ja notarite ühiskoolitus 06.05.2016, vt T. Saarma. Pärandvara pankrot ja pärandvara ühisuse osa arestimine
36. F. J. Säcker *et al* (hrsg) Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. 7. Aufl. München: C. H. Beck, 2017

37. Fridgen. Beck'scher Online-Kommentar Insolvenzordnung 31.10.2017
38. H. Brox. Pärimisõigus. 19. übertöötatud trükk. Tallinn: Juura, 2003.
39. H.-P. Kirchhof (hrsg). Münchener Kommentar zur Insolvenzordnung. 3. Aufl. München: C. H. Beck, 2014.
40. J. Nehrlich, G. Kreplin. Münchener Anwaltshandbuch Insolvenz und Sanierung 2. Auflage 2012.
41. K. Jürgenson, M. torga. Maksejõuetusmenetluse (uuesti sõnastatud) määrus – samm tervendamise ja rahvusvahelise koostöö suunas. –Juridica 2015/**IX**, lk 624–635.
42. K. Kliimask. Pärandvara ühisus. [Magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool, 2013.
43. Läti, Leedu, Inglismaa ja Walesi, Soome, Rootsi ja Prantsusmaa süsteemi kirjeldus [e-justice](#) portaalis
44. Maksejõuetusõiguse revisjoni [lähteülesanne](#).
45. Nerlich/Römermann. Insolvenzordnung. Kommentar. 32. EL. München: C. H. Beck, 2017.
46. P. Varul *et al* (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus: kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010.
47. P. Varul Maksejõuetusõiguse areng Eestis. – Juridica 2013/**IV**, lk 237
48. P. Varul. Pankrotiseaduse uued parandusettepanekud. – Juridica 2008a/**VI**, lk 363
49. P. Viirsalu. Pankrotipesa problemaatika. – Juridica 2008/**VI**, lk 377–382.
50. Pärimisseaduse eelnõu [56 SE](#) seletuskiri
51. S. Kalus, M. Habdas. Family law and succession law in Poland. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer Law & Business, 2011.
52. S. Scherer (hrsg). Münchener Anwaltshandbuch Erbrecht 4. Aufl. München: C.H. Beck, 2014.
53. Saneerimisseaduse eelnõu [334 SE](#) seletuskiri
54. Stephen M. Mcjohn. Person or Property? On the Legal Nature of the Bankruptcy Estate. – [Bankruptcy Developments Journal, 1994/X, lk 465 jj.](#)
55. Suurbritannia Maksejõuetusteenistuse (*Insolvency Service*) juhised. Ptk 54: [Deceased Insolvents](#) (June 2013) ja [märkused](#),
56. Suurbritannia Maksejõuetusteenistuse juhised, juuni 2013, [54 ptk.](#)
57. T. Mikk. Annak pärandvarast eseme omandamise alusena. [Magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool, 2010.
58. T. Mikk. Pärisõigus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia, 2012.
59. T. Tampuu. Hagimenetluse poole asendamine õigusjärglasega. – Juridica 2006/**VIII**.
60. T. Tõnisson. Pärandvara pankrotimenetlus. [Magistritöö](#). Tallinn: Tartu Ülikool, 2014.